

Referentieraming

2009

Dit is een interne publicatie van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Deze is opgesteld door de afdeling Kennis/PSB. Voor vragen en/of opmerkingen kunt U bij deze afdeling terecht.

Telefoon: 070-4122312

Email: fez-ir@minocw.nl

Postadres: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Directie Kennis, t.a.v. dhr. G.A. Korteweg
Postbus 16375
2515 XP Den Haag

Via internet is de tekst van deze publicatie beschikbaar, zie:

<http://www.minocw.nl/begroting/publicaties>

De detailtabellen zijn aan te vragen via fez-ir@minocw.nl

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: De nieuwe raming in hoofdlijnen	
1.1 Inleiding	1
1.2 Referentieraming 2009 t.b.v. OCW-begroting: RR2009 (begroting)	2
1.3 Nieuwe gegevens in RR2009	
1.3.1 Update van oudere telgegevens	6
1.3.2 Nieuwe stroomgegevens	6
1.3.3 Nieuwe bevolkingsprognose	7
1.3.4 Nieuwe telgegevens	9
1.4 Commentaar van de Adviesgroep Leerlingen- en Studentenramingen op RR2009	
1.4.1 De vormgeving van de publicatie	12
1.4.2 De ramingsmethodiek	12
1.4.3 De informatiebasis	13
Hoofdstuk 2: Ontwikkelingen in onderwijsdeelname	
2.1 Totaal onderwijs	
2.1.1 Ontwikkelingen per onderwijssector	17
2.1.2 Deelname per leeftijd	18
2.1.3 Uitstroom naar onderwijsniveau	19
2.2 Primair onderwijs	
2.2.1 Ontwikkelingen totaal en per onderwijssoort	20
2.2.2 Ontwikkelingen per regio	23
2.2.3 Uitstroom uit het primair onderwijs	24
2.3 Voortgezet onderwijs	
2.3.1 Ontwikkelingen totaal en per onderwijssoort	25
2.3.2 Doorstroom binnen het voortgezet onderwijs	26
2.3.3 Uitstroom uit het voortgezet onderwijs	28
2.4 Middelbaar beroepsonderwijs	
2.4.1 Ontwikkelingen totaal en per onderwijssoort	30
2.4.2 Instroom in het middelbaar beroepsonderwijs	33
2.4.3 Uitstroom uit het middelbaar beroepsonderwijs	34
2.5 Hoger onderwijs	
2.5.1 Ontwikkelingen totaal en per onderwijssoort	36
2.5.2 Ontwikkelingen per sector	38
2.5.3 Instroom in het hoger onderwijs	39
2.5.4 Uitstroom uit het hoger onderwijs	40
Hoofdstuk 3: De opbouw van de raming	
3.1 Toelichting op de standaardraming	41
3.2 RR2009 (standaard)	42
3.3 Toelichting op de technische correcties	43
3.4 RR2009 (autonoom)	48
3.5 Toelichting op de beleidseffecten	49
3.6 RR2009 (lector)	52
3.7 Toelichting op de aanvullende correcties tot RR2009 (begroting)	53

3.8 RR2009 (begroting)	55
Hoofdstuk 4: De techniek rond de referentieraming	
4.1 De werking van het model en de standaardmethodiek	56
4.2 Stapsgewijze opbouw vanuit de vorige Referentieraming	63
4.3 De voorspelkracht van de referentieramingen	66
Hoofdstuk 5: Gedetailleerde uitkomsten van de raming	73
Totale onderwijs	75
Primair onderwijs	89
Voortgezet onderwijs	97
Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	111
Hoger beroepsonderwijs	129
Wetenschappelijk onderwijs	139
Stroomplaatjes in aantallen en fracties	147
Telgegevens mannen en vrouwen 1995/1996 t/m 2008/2009	179
Bijlage 1: Bronvermelding van gebruikte basisgegevens	195
Bijlage 2: Lijst met begrippen en afkortingen	197
Bijlage 3: Opstellers van deze publicatie	202

Hoofdstuk 1 De nieuwe raming in hoofdlijnen

1.1 Inleiding

De in deze publicatie toegelichte Referentieraming 2009 is de leerlingen- en studentenraming die als onderbouwing dient voor de begroting 2010 van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW).

In hoofdstuk 1 wordt eerst een samenvatting gegeven van deze raming. Dit betreft de uitkomsten van deze raming, de verschillen ten opzichte van de vorige Referentieraming 2008, en de nieuwe gegevens die bij de nieuwe raming gebruikt zijn. Hierin wordt het groene (door het Ministerie van LNV gefinancierde) onderwijs apart gepresenteerd.

Deze raming is volgens de gangbare procedure ter beoordeling voorgelegd aan de Adviesgroep Leerlingen- en Studentenramingen (ALS): een adviesorgaan bestaande uit externe ramingexperts, externe gebruikers van de raming en vertegenwoordigers van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Het commentaar van de ALS is opgenomen in deze publicatie, in paragraaf 4 van dit hoofdstuk.

In hoofdstuk 2 wordt dieper ingegaan op de ontwikkeling van de leerlingen-aantallen, zowel historisch als geraamd, d.m.v. illustraties en aanvullende informatie. In de hier gepresenteerde totaalbeelden is het groene onderwijs inbegrepen (tenzij anders aangegeven).

Historische informatie over deelname naar geslacht, etniciteit, etc. is ook te vinden in andere publicaties zoals de nieuwe publicatie "Kerncijfers 2004-2008 OCW" en online toegankelijke bestanden, zoals www.minocw.nl/begroting/publicaties, www.cijfers.minocw.nl, OCW kernmonitor (www.minocw.nl/onderwijs/index.html, onder "Prestaties onderwijstelsel") en CBS Statline.

Hoofdstuk 3 biedt een overzicht van de nieuwe standaardraming zonder correcties; daarna wordt een verantwoording gegeven van de correcties die op deze nieuwe raming zijn toegepast.

In hoofdstuk 4 wordt een technische toelichting gegeven op de bij de standaardraming gebruikte methodiek, de stapsgewijze opbouw vanuit de vorige Referentieraming en een evaluatie van de betrouwbaarheid van de ramingen.

Hoofdstuk 5 omvat een set detailtabellen uit de nieuwe raming.

Via internet is de tekst van deze publicatie beschikbaar, zie:

www.minocw.nl/begroting/publicaties.

De detailtabellen zijn aan te vragen via fez-ir@minocw.nl.

1.2 Referentieraming 2009 t.b.v. OCW-begroting: RR2009 (begroting)

In deze paragraaf wordt de raming gepresenteerd zoals deze in de OCW-begroting 2010 wordt gebruikt. Deze raming wordt aangeduid als RR2009 (begroting).

De gedetailleerde tabellen van deze publicatie in Hoofdstuk 5 sluiten hier dus niet volledig op aan. In Hoofdstuk 5 wordt namelijk RR2009 (lector) gepubliceerd, dit is de raming die integraal met het ramingsmodel LECTOR is doorgerekend.

Deze twee ramingen RR2009 (lector) en RR2009 (begroting) verschillen in beperkte mate door definitieverschillen en aanvullende correcties, zie Paragraaf 3.7.

Referentieraming 2009 (begroting), leerlingen/studenten naar schoolsoort (x 1.000)

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
ba0	1548,9	1552,3	1553,3	1545,4	1535,6	1517,8	1501,9	1482,9	1463,7
sba0	46,3	44,9	44,1	43,4	42,7	41,7	40,5	39,1	37,6
so-wec	35,8	36,4	34,5	34,4	34,6	34,9	35,2	35,3	35,5
vso-wec	26,4	28,6	32,3	34,2	35,5	36,6	37,5	38,1	38,6
totaal po	1657,4	1662,2	1664,2	1657,4	1648,4	1631,0	1615,0	1595,4	1575,5
vo-gemee	329,1	326,3	324,7	327,6	329,5	332,6	337,0	337,8	335,9
vmbo34	166,3	158,6	153,6	150,2	146,6	145,0	143,4	142,3	141,7
havovwo3	82,2	81,8	82,6	83,0	84,1	87,3	88,3	92,0	93,8
vo-2	215,5	224,8	227,7	228,3	228,8	230,3	234,1	238,5	245,0
lwoo	85,7	87,5	85,3	83,5	82,2	82,2	84,3	86,8	89,0
pro	27,3	27,0	26,7	25,7	25,0	24,9	25,1	25,5	26,1
vavo	3,0	4,5	6,8	8,5	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4
totaal vo	909,2	910,5	907,2	906,9	905,7	911,7	921,6	932,4	940,9
bol	322,0	319,0	314,5	321,7	344,6	372,9	370,2	368,4	367,1
bbl	129,4	147,0	159,7	166,6	147,2	118,8	114,9	111,5	108,1
dt-bol	13,0	11,1	9,9	9,1	7,6	5,8	5,6	5,4	5,2
totaal mbo	464,4	477,1	484,1	497,4	499,4	497,6	490,7	485,4	480,4
hbo	294,1	303,4	311,7	319,9	327,1	332,8	337,5	341,3	345,4
wv hbo-1	77,8	80,4	81,6	83,0	83,9	83,8	84,5	85,4	86,5
dt-hbo	59,8	59,3	59,9	60,3	60,5	60,6	60,5	60,5	60,4
wv dt-hbo-1	13,2	12,5	13,2	13,1	13,0	12,9	12,9	12,8	12,7
totaal hbo	353,9	362,8	371,6	380,2	387,7	393,4	398,0	401,8	405,8
wo	202,7	206,8	213,9	221,6	228,7	235,2	241,6	247,7	253,4
wv wo-1	41,4	43,5	45,4	47,3	48,0	48,6	49,7	50,5	51,5
vboa	21,5	20,0	19,7	19,2	18,7	18,7	18,6	18,6	18,5
lwooa	15,0	15,3	14,9	14,4	13,8	13,8	14,1	14,6	15,0
bola	17,0	17,0	16,8	17,1	18,0	18,9	18,0	17,2	16,5
bbla	8,8	9,2	10,3	11,1	10,2	8,8	8,9	8,9	8,8
hao	8,1	7,7	7,8	7,7	7,6	7,5	7,4	7,2	7,0
woa	4,5	4,7	5,1	5,5	5,8	6,1	6,4	6,6	6,7

Referentieraming 2009 (begroting), leerlingen en studenten naar schoolsoort, geïndexeerd op 2008/09

	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
bao	100	100	99	99	98	97	95	94
sba0	102	100	98	97	95	92	89	85
so-wec	105	100	100	100	101	102	102	103
vso-wec	88	100	106	110	113	116	118	120
totaal po	100	100	100	99	98	97	96	95
vo-geme	101	100	101	102	102	104	104	103
vmbo34	103	100	98	95	94	93	93	92
havovwo3	99	100	101	102	106	107	111	114
vo-2	99	100	100	100	101	103	105	108
lwoo	103	100	98	96	96	99	102	104
pro	101	100	96	94	93	94	96	98
vavo	66	100	125	139	139	139	139	139
totaal vo	100	100	100	100	100	102	103	104
bol	101	100	102	110	119	118	117	117
bbl	92	100	104	92	74	72	70	68
dt-bol	112	100	92	76	59	57	55	53
totaal mbo	99	100	103	103	103	101	100	99
hbo	97	100	103	105	107	108	110	111
wv hbo-1	99	100	102	103	103	104	105	106
dt-hbo	99	100	101	101	101	101	101	101
wv dt-hbo-1	95	100	99	99	98	98	97	96
totaal hbo	98	100	102	104	106	107	108	109
wo	97	100	104	107	110	113	116	118
wv wo-1	96	100	104	106	107	109	111	113
vboa	102	100	98	95	95	95	95	94
lwooa	102	100	97	93	93	95	98	101
bola	101	100	101	107	112	107	102	98
bbla	90	100	108	99	86	86	86	86
hao	99	100	99	99	97	95	93	90
woa	92	100	107	114	119	124	127	130

Opmerkingen:

Voor vavo-deelnemers is de raming vanwege de korte historie niet m.b.v. het ramingsmodel Lector gemaakt, maar separaat ingeschat (zie paragraaf 3.1).

De uitkomsten van de nieuwe raming RR2009 (begroting) worden op de volgende pagina vergeleken met de uitkomsten van de vorige raming, RR2008 (begroting), d.i. pag. 2 uit de publicatie RR2008.

Vershil Referentieraming 2009 (begroting) - Referentieraming 2008 (begroting)
(aantallen x 1000)

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14
bao	0,0	-0,3	-1,8	0,2	1,5	3,3	9,0	13,3
sbao	0,0	0,0	0,2	0,3	0,1	-0,3	-0,6	-1,1
so-wec	0,0	0,0	-2,3	-2,8	-3,0	-3,0	-2,8	-2,6
vso-wec	0,0	0,0	2,6	3,5	3,9	4,1	4,2	4,1
totaal po	0,0	-0,2	-1,3	1,0	2,4	4,2	9,7	13,7
vo-gemees	0,1	-0,7	5,9	11,5	11,7	12,6	13,3	14,2
vmbo34	0,1	-0,4	-0,7	-0,7	1,2	3,0	3,1	3,2
havovwo3	0,0	-0,1	-0,3	-0,5	2,2	2,6	2,8	3,2
vo-2	0,0	-0,3	-2,3	-3,5	-4,2	-1,5	1,6	4,3
lwoo	0,0	1,0	-2,6	-4,8	-7,2	-9,4	-10,3	-10,7
pro	0,1	0,0	0,5	0,3	-0,1	-0,5	-1,1	-1,6
vavo	0,0	0,0	2,3	4,0	4,9	4,9	4,9	4,9
totaal vo	0,3	-0,6	2,9	6,3	8,5	11,6	14,4	17,6
bol	0,0	-1,1	-15,8	-7,0	17,7	47,4	48,3	48,2
bbl	0,0	-0,9	-7,8	-5,3	-26,3	-54,2	-55,6	-56,9
dt-bol	0,0	-0,7	-1,6	-2,3	-3,7	-5,3	-5,5	-5,6
totaal mbo	0,0	-2,7	-25,2	-14,6	-12,4	-12,1	-12,8	-14,3
hbo	0,0	0,5	0,8	0,5	0,7	0,7	0,9	2,1
wv hbo-1	0,0	0,3	-0,2	-1,4	-0,8	-0,9	-0,7	0,2
dt-hbo	0,0	0,0	1,2	2,0	2,5	2,8	3,0	3,1
wv dt-hbo-1	0,0	0,0	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
totaal hbo	0,0	0,5	2,0	2,5	3,2	3,5	3,8	5,2
wo	0,0	0,0	1,1	1,2	0,0	-2,1	-4,4	-7,2
wv wo-1	0,0	0,0	-0,2	-0,6	-1,7	-2,6	-3,1	-3,7
vboa	0,0	-0,1	0,7	1,1	1,3	1,3	1,2	1,2
lwooa	-0,2	-0,1	-0,3	-0,6	-0,9	-1,3	-1,6	-1,8
bola	0,0	-0,2	-0,8	-0,4	0,8	2,2	2,0	1,7
bbla	0,0	0,1	0,2	0,7	-0,3	-1,9	-1,9	-1,9
hao	0,0	-0,1	0,3	0,4	0,6	0,6	0,6	0,6
woa	0,0	0,0	0,3	0,5	0,7	0,8	1,0	1,2

Opmerking:

Voor een goede beoordeling van deze ramingsverschillen moet bij so en vso rekening gehouden worden met de invoering van LGF (LeerlingGebonden Financiering), waardoor leerlingen met extra financiering ("rugzakje") naar (s)bao, vo en mbo gaan i.p.v. naar so en vso. Zie de volgende pagina voor een korte toelichting op de ramingen van rugzakleerlingen.

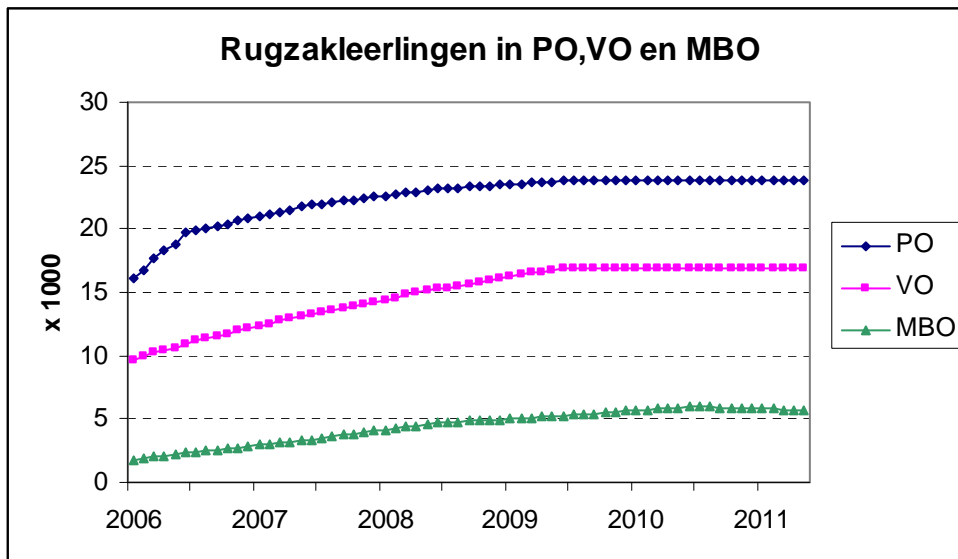
Rugzakleerlingen

Vanaf 2003 is het mogelijk dat voor gehandicapte leerlingen en voor leerlingen met een ernstige ontwikkelings- of gedragsstoornis, die onderwijs volgen in het (speciaal) basisonderwijs en voortgezet onderwijs, extra financiering wordt toegekend. Dit wordt aangeduid met de term leerlinggebonden financiering (LGF) of rugzakje.

Ouders kunnen een kind aanmelden voor een indicatie bij het Regionaal Expertisecentrum (REC) in de regio waar het kind woont. De onafhankelijke Commissie voor de Indicatiestelling (CvI) beslist of een kind in aanmerking komt voor (voortgezet) speciaal onderwijs en dus ook voor een rugzakje.

Met een indicatie kunnen ouders zelf kiezen voor (voortgezet) speciaal onderwijs of voor een 'gewone' school voor (speciaal) basisonderwijs of voortgezet onderwijs in de buurt met een rugzakje.

Na de invoering van LGF in primair en voortgezet onderwijs in 2003 is het aantal rugzakleerlingen sterk toegenomen, maar het groeitempo is wel aan het afnemen; momenteel zitten ongeveer 23.000 rugzakleerlingen in PO (bao en sbao) en ca. 15.000 rugzakleerlingen in VO (incl. vmbo/lwoo-groen). Naar verwachting zullen deze aantallen vanaf dit jaar stabiliseren op een niveau van circa 24.000 in PO en 17.000 in VO:

Recente realisatiegegevens omtrent aantallen rugzakleerlingen in PO en VO liggen dicht bij de vorig jaar geraamde aantallen, zodat de nieuwe prognose slechts weinig afwijkt van deze aantallen.

Voor het MBO (incl. mbo-groen) is LGF pas in 2006 ingevoerd, sindsdien is het aantal relatief sterk toegenomen tot momenteel ca. 5.200, maar ook hier wordt verwacht dat het groeitempo zal afnemen, vanaf 2010 wordt uitgegaan van een constant niveau van 5.700 rugzakdeelnemers.

1.3 Nieuwe gegevens in RR2009

1.3.1 Update van oudere telgegevens

Samengevat: *Update van oudere gegevens heeft geringe effecten op de raming, alleen bij mbo zijn de effecten wat groter.*

In RR2009 hebben de volgende updates plaatsgevonden:

- update van oudere gegevens omtrent leerlingen-/studentenstromen vanuit nieuwe versies van de onderwijsmatrices 2001 t/m 2006.
- update van alle aantallen leerlingen/studenten 2006/2007 en 2007/08.
- update van alle aantallen gediplomeerden 2004/05 t/m 2006/07.

De effecten van deze updates zijn zichtbaar gemaakt voor 2013/14 in paragraaf 4.2 onder stappen D en E. De effecten zijn in het algemeen gering, alleen bij mbo zijn de effecten wat groter:

zowel bij voltijd- en deeltijd-bol als bij bbl was het getelde aantal deelnemers na accountantscontrole lager dan de in het vorige jaar gebruikte voorlopige telling, dit werkt door als een verlaging van de raming van voltijd- en deeltijd-bol.

1.3.2. Nieuwe stroomgegevens

Samengevat: *Geringe veranderingen als gevolg van onderwijsmatrix 2007*

De effecten van de nieuwe onderwijsmatrix 2007 zijn zichtbaar gemaakt voor 2013/14 in paragraaf 4.2 onder stap F.

Op totaalniveau is er slechts sprake van geringe effecten op de raming:

- iets meer deelname aan vso, vo en hbo;
- iets minder deelname aan mbo en wo.

1.3.3. Nieuwe bevolkingsprognose

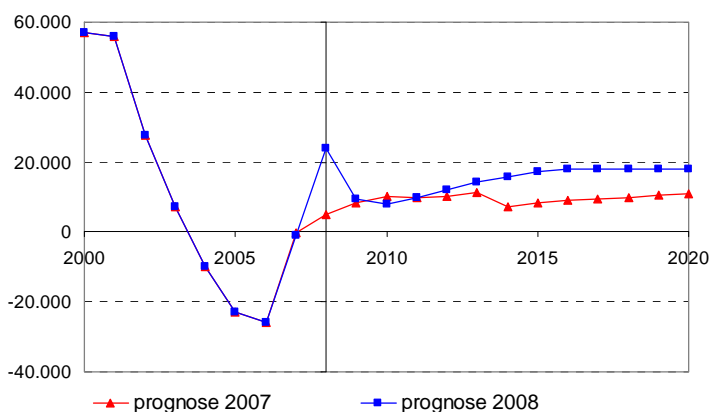
Samengevat: *Wijzigingen in de bevolkingsprognose leiden tot meer leerlingen.*

De nieuwe lange termijn bevolkingsprognose 2008 ligt hoger dan de vorig jaar gebruikte korte termijn prognose 2007¹. Dit wordt veroorzaakt door veranderingen die zich in het recente verleden hebben voorgedaan bij de buitenlandse migratie:

- de emigratie in 2008 zal waarschijnlijk uitkomen op ca. 121.000, dit ligt ca. 2.000 hoger dan de vorig jaar voorspelde emigratie voor 2008.
- de immigratie is in 2008 opnieuw fors gestegen, die zal waarschijnlijk (inclusief overige correcties) uitkomen op ca. 145.000, dit is 21.000 hoger dan vorig jaar was geraamd. De belangrijkste achtergrond van deze stijging in de immigratie is de toetreding van Roemenië en Bulgarijë tot de EU en de hoogconjunctuur in Nederland die leidde tot veel vraag naar arbeid.

Dit betekent dat het migratiesaldo (immigratie – emigratie) in 2008 ca. 24.000 zal bedragen, dit is 19.000 hoger dan vorig jaar was geraamd. Voor de eerstkomende jaren voorspelt het CBS een migratiesaldo oplopend van ca. 10.000 naar rond de 18.000 per jaar.

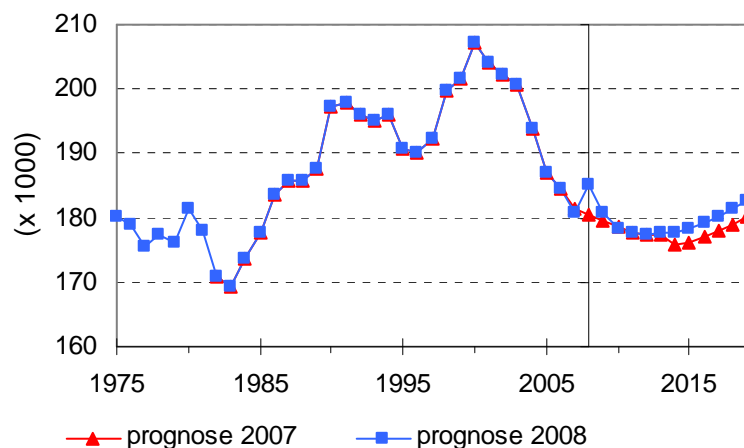
migratiesaldo (totale bevolking)

Met betrekking tot geboorten gaat de nieuwe bevolkingsraming nog steeds uit van dezelfde veronderstellingen als de voorgaande prognoses. Het aantal geboortes in 2008 zal naar verwachting uitkomen op 185.000, d.i. 5.000 meer dan vorig jaar was voorspeld, maar voor de komende jaren wijkt de nieuwe prognose van de geboorteontwikkeling slechts weinig af van de raming van vorig jaar.

1 De korte termijn prognose 2007 was aangevuld met de lange termijn prognose 2006.

Geboorten 1975-2020

In de bevolkingssomvang per leeftijd t/m 16 jaar zijn de verschillen in de planperiode t.o.v. de vorige bevolkingsprognose als volgt:

Verschillen bevolkingprognose 2008 - prognose 2007

Leeftijd	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14
0	-0,5	4,4	1,3	-0,5	-0,3	0,0	0,4
1	0,0	-0,4	4,4	1,4	-0,3	-0,2	0,1
2	0,0	0,3	-0,2	4,6	1,6	-0,1	0,1
3	0,0	0,4	0,5	0,0	4,9	1,9	0,3
4	0,1	0,5	0,7	0,7	0,3	5,2	2,3
5	0,0	0,5	0,7	0,9	1,0	0,5	5,4
6	0,0	0,3	0,7	0,9	1,1	1,2	0,8
7	0,0	0,2	0,5	0,9	1,2	1,3	1,3
8	0,0	0,3	0,4	0,6	1,1	1,4	1,5
9	0,0	0,2	0,4	0,5	0,8	1,3	1,6
10	0,0	0,2	0,3	0,4	0,6	0,9	1,4
11	0,1	0,2	0,3	0,4	0,6	0,8	1,1
12	0,0	0,2	0,3	0,4	0,5	0,7	0,9
13	0,0	0,1	0,3	0,3	0,4	0,6	0,8
14	0,0	0,2	0,2	0,4	0,5	0,6	0,7
15	-0,1	0,1	0,2	0,3	0,4	0,5	0,6
16	0,1	0,1	0,2	0,2	0,3	0,5	0,6
tot. 4-11	0,1	2,4	3,9	5,4	6,6	12,5	15,4
tot.12-16	-0,1	0,8	1,2	1,6	2,2	2,9	3,7

Voor vrijwel alle leeftijden t/m 20 jaar ligt de nieuwe bevolkingsprognose hoger dan de vorige (bij oudere leeftijden zijn de verschillen gering of zelfs negatief). Het effect van de hogere bevolkingsprognose is voor 2013/14 zichtbaar gemaakt in paragraaf 4.2, onder stap H.

1.3.4. Nieuwe telgegevens

**Samengevat : Fors minder mbo-deelnemers dan vorig jaar was geraamd.
Verder beperkte afwijkingen tussen tellingen en raming.**

In deze raming RR2009 zijn in vergelijking met RR2008 de voorlopige leerling- en studentenaantallen 2008/2009 verwerkt.
Hieronder worden deze nieuwe telgegevens eerst vergeleken met het daaraan voorafgaande schooljaar en vervolgens worden de nieuwe cijfers vergeleken met RR2008 (lector).

Vergelijking leerling aantallen 2008/09 en 2007/08 (x 1000)

	2008/09	2007/08	verschil	
			abs.	%
baa	1553,3	1552,3	1,1	0,1
sbaa	44,1	44,9	-0,9	-2,0
so-wec	34,5	36,4	-1,9	-5,5
vso-wec	31,7	28,2	3,5	11,1
totaal po	1663,7	1661,8	1,8	0,1
vo-gemeensch.	326,6	328,3	-1,7	-0,5
vmbo34	153,6	158,6	-5,0	-3,3
havo.vwo3	82,6	81,8	0,8	1,0
vo-2	227,7	224,8	2,9	1,3
lwoo	85,3	87,5	-2,2	-2,6
pro	26,7	27,0	-0,4	-1,4
vavo	6,8	4,5	2,3	33,7
totaal vo	909,2	912,5	-3,3	-0,4
bol	314,5	319,0	-4,5	-1,4
bbl	159,7	147,0	12,7	7,9
dt-bol	9,9	11,1	-1,2	-12,1
totaal mbo	484,1	477,1	7,0	1,4
vt-hbo	314,4	306,0	8,4	2,7
w.v.eerstejaars	82,7	81,2	1,5	1,9
dt-hbo	60,6	60,1	0,4	0,7
w.v.eerstejaars	13,3	12,7	0,6	4,9
totaal hbo	375,0	366,1	8,9	2,4
wo	213,9	206,8	7,1	3,3
w.v.eerstejaars	45,4	43,5	1,9	4,2
vboa	18,6	19,0	-0,3	-1,9
lwooa	13,9	14,3	-0,4	-2,6
bola	16,8	17,0	-0,1	-0,9
bbla	10,3	9,2	1,1	10,2
hao	7,9	7,9	0,0	0,6
woa	5,1	4,7	0,4	8,3

Het aantal leerlingen in het primair onderwijs is in 2008 nog toegenomen ten opzichte van 2007. Wel is speciaal basisonderwijs in 2008 verder gedaald. Ook bij speciaal onderwijs is er een daling, maar dit wordt veroorzaakt door het feit dat er bij sommige speciale scholen nieuwe afdelingen voor voortgezet speciaal onderwijs zijn gestart.

Het totaal aantal leerlingen in het voortgezet onderwijs is in 2008 gedaald ten opzichte van 2007. Deze daling doet zich niet voor bij havo/vwo (d.w.z. havo.vwo3 en vo-2), dit is nog toegenomen ten koste van vmbo en lwoo.

De nieuwe telling 2008/09 laat voor het totale mbo nog een groei zien. Evenals vorig jaar, is er ook nu een grote toename van het aantal bbl-deelnemers. Het aantal deelnemers aan het voltijd- en deeltijd-bol is daarentegen tussen 2007 en 2008 afgenomen.

Het totale aantal hbo-studenten groeit nog steeds. Deze deelnamegroei bestaat vrijwel geheel uit extra studenten in het voltijd-hbo. Ook in 2008 is het aantal studenten in het wo weer toegenomen. Vooral het aantal eerstejaars is behoorlijk gestegen ten opzichte van 2007.

Het totale aantal deelnemers aan het groene onderwijs is niet veel veranderd in 2008. Tegenover een daling in het groene vmbo en bol staan relatief sterke stijgingen bij groen bbl en wo.

Opmerking:

De vermelde cijfers zijn getelde aantallen, d.w.z. excl. begrotingstechnische correcties bij so/vso, vo-gemeensch./ vboa + lwooa en hbo.

Raming/telgegevens vergelijking 2008/09 (x 1000)

	telling	raming	verschil	
			abs.	%
ba0	1553,3	1555,1	-1,8	-0,1
sba0	44,1	43,8	0,2	0,5
so-wec	34,5	36,8	-2,3	-6,2
vso-wec	31,7	29,4	2,3	7,8
totaal po	1663,7	1665,2	-1,6	-0,1
vo-gemeensch.	326,6	320,6	6,1	1,9
vmbo34	153,6	154,3	-0,7	-0,4
havo.vwo3	82,6	82,8	-0,3	-0,3
vo-2	227,7	230,0	-2,3	-1,0
lwoo	85,3	87,9	-2,6	-3,0
pro	26,7	26,1	0,5	2,0
vavo	6,8	4,5	2,3	33,7
totaal vo	909,2	906,1	3,0	0,3
bol	314,5	330,3	-15,8	-4,8
bbl	159,7	167,5	-7,8	-4,7
dt-bol	9,9	11,5	-1,6	-13,7
totaal mbo	484,1	509,3	-25,2	-5,0
vt-hbo	314,4	312,9	1,5	0,5
<i>w.v. eerstejaars</i>	82,7	82,1	0,6	0,7
dt-hbo	60,6	59,5	1,1	1,8
<i>w.v. eerstejaars</i>	13,3	12,6	0,7	5,9
totaal hbo	375,0	372,4	2,6	0,7
wo	213,9	212,7	1,1	0,5
<i>w.v. eerstejaars</i>	45,4	45,6	-0,2	-0,5
vboa	18,6	18,0	0,6	3,4
lwooa	13,9	14,4	-0,4	-3,0
bola	16,8	17,7	-0,8	-4,7
bbla	10,3	10,1	0,2	2,1
hao	7,9	7,6	0,3	3,6
woa	5,1	4,9	0,3	5,9

De in 2008/09 getelde aantallen leerlingen in het basisonderwijs liggen iets lager dan wat vorig jaar was geraamd.

Bij het overige primair onderwijs zijn er slechts lichte afwijkingen t.o.v. de raming. Hierbij moet in aanmerking worden genomen dat er ongeveer 2.000 leerlingen (13 jaar en ouder) nu bij vso worden geteld i.p.v. bij so, als gevolg van uitbreiding van het aantal vso-afdelingen (zie ook par. 3.3, onder punt 3).

In het voortgezet onderwijs is er op totaal-niveau bijna geen afwijking t.o.v. de raming van vorig jaar. Wel is een zekere verschuiving waarneembaar vanuit lwoo naar gemeenschappelijke brugjaren (m.n. in het eerste leerjaar).

Het totale aantal mbo-deelnemers is fors lager dan vorig jaar was geraamd. Het verwachte effect van de invoering van de kwalificatieplicht zien we nog niet terug in de nieuwe telling van mbo.

Het totaal aantal hbo-studenten is iets hoger dan vorig jaar was geraamd, zowel bij voltijd als bij deeltijd.

Het totale aantal studenten in 2008/09 in het wo ligt eveneens iets hoger dan de raming, maar het aantal eerstejaars is juist iets lager.

Binnen het groene onderwijs trekken vmbo (excl. lwoo), bbl, hbo en wo iets meer deelnemers dan was verwacht. Bij lwoo en bol liggen de getelde aantallen juist lager dan was geraamd.

Opmerking:

De raming RR2008 (lector) in bovenstaande vergelijking is exclusief de begrotingstechnische correcties in so/vso, vo-gemeensch./vboa+lwooa en hbo. Ook is de beleidsmatige correctie "open bestel" buiten de vergelijking gelaten.

Gediplomeerden: raming/telgegevens vergelijking 2007/2008 (x 1000)

	telling	raming	verschil	
			abs.	%
vmbo	75,4	75,1	0,3	0,5
havo	41,4	40,7	0,7	1,7
vwo	32,4	32,1	0,3	1,0
lwoo	16,6	16,2	0,3	2,0
totaal vo	165,8	164,2	1,7	1,0
bol	86,4	82,0	4,4	5,4
bbl	54,3	51,3	3,1	6,0
dt-bol	3,9	3,6	0,3	9,0
totaal mbo	144,6	136,8	7,8	5,7
vt-hbo	49,9	50,9	-1,0	-2,0
dt-hbo	13,3	13,3	0,0	0,3
totaal hbo	63,2	64,2	-1,0	-1,5
wo	27,1	29,9	-2,8	-9,4
vboa	4,8	4,9	-0,1	-2,2
lwooa	3,2	3,3	-0,1	-3,6
bola	4,7	4,4	0,3	6,5
bbla	3,9	3,7	0,2	5,6
hao	1,9	1,8	0,2	8,8
woa	1,0	0,9	0,1	7,9

Het aantal leerlingen voortgezet onderwijs die in het schooljaar 2007/08 hun diploma hebben behaald was wat hoger dan voorspeld. Dit geldt voor alle onderwijssoorten binnen het vo.

Ook in het mbo waren er aanmerkelijk meer gediplomeerden dan vorig jaar was geraamd, zowel bij (voltijd- en deeltijd-)bol als bij bbl.

In het hbo zijn er in het schooljaar 2007/08 iets minder diploma's behaald dan geraamd.

In het wo zijn er veel minder studenten afgestudeerd (in doctoraal of master-fase) dan vorig jaar was voorspeld.

In het groene onderwijs wijken de getelde aantallen gediplomeerden in absolute zin slechts weinig af van de vorig jaar geraamd aantallen, maar in mbo, hbo en wo zijn er relatief wel aanmerkelijk meer gediplomeerden dan verwacht.

Het effect van de nieuwe telgegevens van leerlingen en gediplomeerden is voor 2013/14 zichtbaar gemaakt in paragraaf 4.2, onder stap I.

Opmerkingen:

- 1) Onder gediplomeerden 2007/08 wordt hier verstaan: aantal personen die tussen 1 oktober 2007 en 1 oktober 2008 een diploma hebben behaald.
- 2) In het wetenschappelijk onderwijs (wo, woa) gaat het om degenen die een doctoraal- of master-diploma hebben behaald.

1.4 Commentaar van de Adviesgroep Leerlingen- en Studentenramingen op RR2009

De Adviesgroep Leerlingen- en Studentenramingen (ALS) beoordeelt jaarlijks de Referentieraming van OCW op drie aspecten:

- de methodiek volgens welke de raming tot stand is gekomen;
- de kwaliteit van de gebruikte leerlingen/studenten-gegevens;
- de vormgeving van de publicatie, d.w.z. leesbaarheid, toegankelijkheid en volledigheid.

1.4.1 De ramingsmethodiek

De ALS is van oordeel dat vanwege de doorwerking van de economische crisis de toekomstige ontwikkeling van de onderwijsdeelnemers onzekerder is dan in andere jaren. Daarom is deze Referentieraming 2009 omgeven met bijzondere ramingsrisico's, die verband houden met de invloed van deze economische crisis.

Onder normale omstandigheden geeft een model zonder economische effecten een stabielere raming, zo is herhaaldelijk in onderzoek aangetoond (o.a. Kuhry 1998, SEOR 2007). De enige uitzondering hierop is de verhouding tussen BOL-BBL. Echter, de huidige omstandigheden in de arbeidsmarkt zijn extreem te noemen en hebben tot gevolg dat jongeren neigen langer in het onderwijs te blijven. Dit is voor de ALS aanleiding om expliciet stil te staan bij de effecten van de recessie op de onderwijsramingen.

Vanwege de economische crisis heeft OCW de raming nu gecorrigeerd voor de verdeling binnen mbo tussen voltijd-bol enerzijds en bbl en deeltijd-bol anderzijds. Onder invloed van de naar verwachting sterk oplopende werkloosheid zal het aandeel van voltijd-bol in het mbo sterk toenemen. De ALS is het hiermee eens, zij het dat de correctie die OCW nu op deze raming heeft aangebracht alleen plausibel is voor de korte termijn tot en met 2011. De onderliggende werkloosheidsvoorspelling van het CPB loopt slechts tot 2010, hetgeen van invloed zal zijn op de mbo-deelnemers tot en met 2011. Voor de langere termijn is er geen werkloosheidsvoorspelling beschikbaar, maar OCW gaat hierbij uit van het hoge werkloosheidsniveau van 2010 (8¾ %). Echter, gelet op de sterke vergrijzing van de beroepsbevolking (en hierdoor grote uitstroom) is te verwachten dat vooral de jeugdwerkloosheid na enkele jaren weer zal gaan dalen. Dit houdt een aanzienlijke kans in dat de voorziene verschuiving van bbl naar voltijd-bol na 2011 weer zal afnemen.

De economische crisis en beleidsmaatregelen om jongeren langer in het onderwijs te houden zullen op korte termijn waarschijnlijk leiden tot extra deelname aan het mbo:

- er zullen waarschijnlijk minder mbo-deelnemers zonder diploma het onderwijs verlaten;
- binnen het mbo zullen meer gediplomeerden doorstromen naar andere mbo-opleidingen, vooral opleidingen van een hoger niveau;
- meer werklozen zullen opnieuw gaan instromen in het mbo.

In het kader van het actieprogramma jeugdwerkloosheid is het school ex programma gestart; een beoogd effect van dit programma is dat meer mbo examenkandidaten hun verblijf binnen het mbo zullen gaan verlengen. Vooral nog is hierbij een verhoging van de mbo-deelnemers met 10.000 deelnemers ingeschat voor de eerstkomende jaren. Deze ambitie is op dit moment nog niet met onderzoek onderbouwd, maar het niet meenemen van zo'n surplus in de

raming houdt wel een aanzienlijk risico in dat de mbo-deelname hoger zal uitvallen dan nu is geraamd.

Al deze effecten verhogen dus het risico van onderschatting van de deelname aan het mbo.

Bij de verdere onderbouwing moet wel bedacht worden dat deze effecten in zekere mate interfereren met beleidseffecten die al in de raming zijn opgenomen:

- prestatiebeurs: minder bol niveau 3+4 –deelnemers verlaten het onderwijs zonder diploma;
- kwalificatieplicht: meer mbo-instroom en iets langere verblijfsduur bij jongere deelnemers;
- leerwerkplicht: meer instroom van oudere deelnemers.

Ook bij het hoger onderwijs zijn er substantiële risico's op onderschatting als effect van de economische crisis: als gevolg van de oplopende werkloosheid is het namelijk plausibel dat:

- meer mbo-4 gediplomeerden zullen doorstromen naar hbo;
- meer werklozen zullen instromen in het hoger onderwijs;
- meer hbo-gediplomeerden zullen doorstromen naar een wo (master-)opleiding;
- studenten hun uitstroom naar de arbeidsmarkt zolang mogelijk uitstellen en dus hun maximale studieduur 'gebruiken'.

Naast het risico van een onderraming van het aantal studenten in het hoger onderwijs als gevolg van het effect van de economische crisis, wordt niet uitgesloten dat de voorgenomen wijzigingen in het bekostigingsregime een ontmoedigend effect zullen hebben op inschrijvingen gericht op het behalen van een tweede HO bachelor-diploma en op het rendement.

Uit deze publicatie blijkt dat de raming van vorig jaar de onderwijs-deelname in 2008/09 behoorlijk heeft voorspeld, met uitzondering van het mbo. Daar was er een forse overraming, vooral als gevolg van de gebrekkige doorwerking van de kwalificatieplicht op de mbo-deelname. Dit geeft wel aan dat beleidsmatige correcties de ramingen niet altijd verbeteren, maar dat ook een verslechtering van de raming als gevolg van deze correcties mogelijk is.

De verdeling van de doorstroom van vwo-gediplomeerden over hbo en wo wordt nu door middel van een technische correctie constant gehouden, hetgeen ten opzichte van de vorige raming een zekere verschuiving van wo naar hbo tot gevolg heeft. Deze ingreep acht de ALS gerechtvaardigd vanwege de stabilisatie in deze verdeling gedurende de afgelopen 5 jaar, maar ook hier zal de invloed van verslechterende conjunctuur mogelijk van invloed zijn. Hetzelfde geldt voor de stabilisatie van de doorstroom van havo-gediplomeerden naar vwo.

De ALS volgt met belangstelling de ontwikkeling van het nieuw te ontwikkelen ramingsysteem Radon ter vervanging van het huidige Lector-systeem vanaf 2011, en wil graag bij deze ontwikkeling betrokken blijven.

Het gebruik van de onderwijsnummer-registraties zal voor een verdere verbetering van de ramingen kunnen zorgen, maar dit zal pas ten volle mogelijk zijn door gebruik van dit nieuwe systeem (zie volgende paragraaf).

In dit nieuwe systeem moet het ook mogelijk zijn om de specificatie van onderwijssoorten op een flexibele wijze aan te passen. Ten opzichte van de huidige specificatie zou in ieder geval de raming van het wetenschappelijk onderwijs uitgesplitst moeten worden naar bachelor/master, verder kan gedacht worden aan bijvoorbeeld het onderscheid naar profielen in havo en vwo.

1.4.2 De informatiebasis

De kwaliteit van de onderwijsmatrices – en daarmee ook de kwaliteit van de ramingen – zal sterk worden verbeterd als ook de gehele deelname aan het primair onderwijs en praktijkonderwijs met behulp van onderwijsnummers wordt geregistreerd. Dit vermindert de noodzaak tot het maken van schattingen in de onderwijsmatrices.

Naast deze specifieke verbetering van een deel van de onderwijsmatrices en ramingen, is er ook nog een algemene verbetering voorzien in het kader van het nieuwe Radon-systeem, nl. de productie van onderwijsmatrices per leeftijd. Hierdoor zal de in het bestaande Lector-systeem opgenomen schatting van leeftijdsafhankelijke stroomgegevens vervangen worden door feitelijke stroomgegevens per leeftijd.

Ook zal in het nieuwe Radon-systeem een onderscheid van de matrices naar etniciteit mogelijk worden, en zullen ramingen en scenario's desgewenst kunnen worden onderscheiden naar geslacht en etniciteit.

De ALS juicht deze ontwikkelingen toe, maar wil hierbij ook wijzen op de grote behoefte in het onderwijsveld naar ramingen per regio en/of instelling. Hierin is in het kader van het nieuwe Radon-systeem niet voorzien, maar de ALS adviseert wel om hieraan verder te werken.

1.4.3 De vormgeving van de publicatie

Opnieuw wil de ALS waardering uitspreken voor de vormgeving van deze publicatie: methodiek en resultaten zijn in het algemeen duidelijk beschreven.

De ALS vindt in het algemeen dat de ramingsrisico's duidelijker beschreven zouden moeten worden, daarom besteedt zij hieraan veel aandacht in dit commentaar, zie paragraaf 1.4.1.

Op een aantal punten heeft de ALS behoefte aan meer toelichting, met name bij de beleidsmatige en begrotingstechnische correcties in deze raming. Zo is bijvoorbeeld onduidelijk hoe het beleidseffect kwalificatieplicht opnieuw is berekend, ook is niet helder hoe de begrotingstechnische correcties op de hbo-raming tot stand zijn gekomen. Verder is niet duidelijk hoe de relatie is tussen de ontwikkeling van aantallen rugzakleerlingen enerzijds en (v)so-leerlingen anderzijds. De ALS is teleurgesteld dat de aanbeveling die vorig jaar werd gedaan op dit vlak, om zowel de achtergrond als omvang van de correcties uitgebreider toe te lichten en te beargumenteren, niet ten volle is overgenomen. Zonder uitzondering zijn de gebruikers van de raming gediend bij optimale transparantie en gedetailleerd inzicht in de totstandkoming ervan.

De ALS blijft het belangrijk vinden dat de Referentieraming via internet toegankelijk is. De huidige toegankelijkheid van de detailtabellen, die op aanvraag per email beschikbaar zijn, acht de ALS niet optimaal.

Ledenlijst Adviesgroep Leerlingen/Studenten-ramingen (ALS)

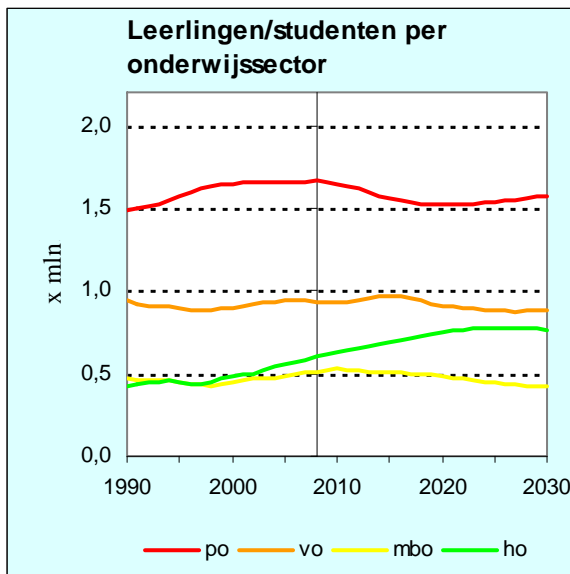
Prof. dr. M. Vermeulen	voorzitter ALS / directeur IVA beleidsonderzoek en –advies (Universiteit van Tilburg)
dr. G.A. Korteweg	secretaris ALS
drs. C. van Duin	CBS
drs. R.W. Euwals	Centraal Planbureau (CPB)
dr. F. Cörvers	Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA)
drs. A.H. de Jong	Planbureau van de Leefomgeving (PBL)
dr. B. Kuhry	Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP)
ing. J.F. Lukkien	HBO-raad / Hanzehogeschool Groningen
dhr. G. van Midden	PO-raad
drs. F. Salve	VSNU / Universiteit Utrecht
dhr. P. Veelenturf	MBO-raad
drs. S.A. van der Wulp	HBO-raad
drs. H. van Yperen	VSNU
drs. P. van Velzen	Ministerie Financiën (waarnemend lid)
dhr. A.J.J. van der Voort	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV)
drs. P.D.H. Boswinkel	Ministerie OCW, FEZ
mw. M.M. Groeneveld	Ministerie OCW, Kennis
dr. A. Rutten	Ministerie OCW, CFI
dhr. K.G.M. Weekenborg	Ministerie OCW, Kennis

Hoofdstuk 2: Ontwikkelingen in onderwijsdeelname

2.1. Totaal onderwijs

2.1.1. Ontwikkelingen per onderwijssector

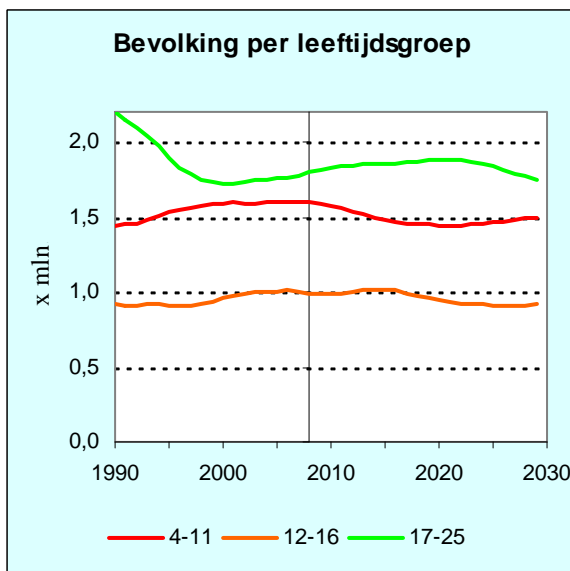
Het Nederlandse onderwijs wordt onderverdeeld in 4 onderwijssectoren: primair onderwijs (po), voorgezet onderwijs (vo), middelbaar beroepsonderwijs (mbo) en hoger onderwijs (ho). In de volgende paragrafen worden specifieke ontwikkelingen binnen elk van deze onderwijssectoren toegelicht, in deze paragraaf gaat het vooral om globale beelden.

Het primair onderwijs is in de jaren negentig sterk gegroeid; tot 2009 blijft dit aantal bijna constant, daarna neemt vanwege de in gang gezette geboortedaling de omvang van het primair onderwijs af.

Het voortgezet onderwijs volgt in de komende jaren de ontwikkeling van het primair onderwijs met circa 6 jaar vertraging.

De omvang van het middelbaar beroepsonderwijs stijgt naar verwachting in 2009 nog vanwege de invoering van de kwalificatieplicht, nadien wordt een daling verwacht. Het hoger onderwijs is in de afgelopen 10 jaar sterk gegroeid. De verwachting is dat de studentenaantallen nog tot 2020 aanzienlijk toenemen.

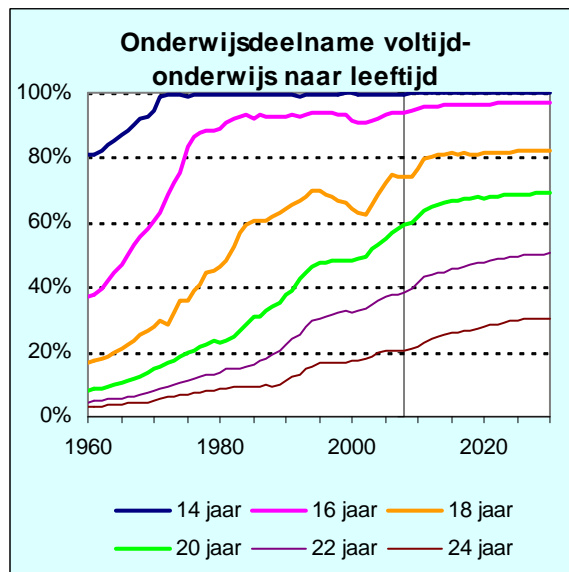
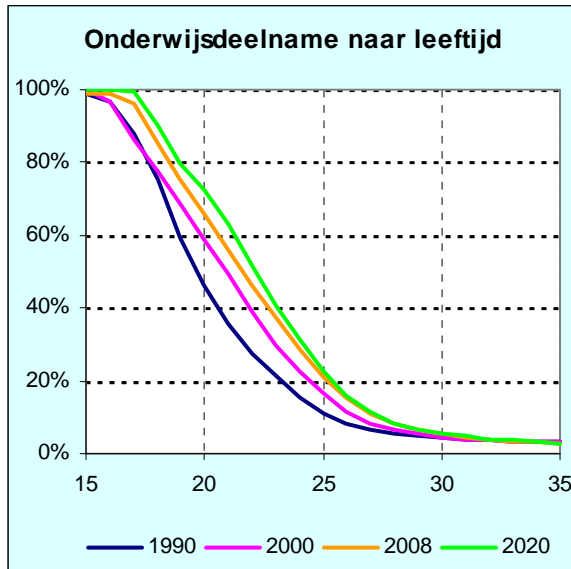
De ontwikkeling van po en vo is grotendeels bepaald door de omvang van de betreffende leeftijdsgroep in de bevolking:

Vanwege de leerplicht komt de ontwikkeling van po vrijwel overeen met de ontwikkeling van de relevante leeftijdsgroep (4-11 jarigen). Dit geldt niet voor het voortgezet onderwijs. Sinds 1990 is het vo ondanks groei van de relevante leeftijdsgroep (12-16 jarigen) niet gegroeid, als gevolg van snellere doorstroom binnen het vo.

De sterke geboortedaling in de zeventiger jaren heeft tot gevolg dat tot 1997 de voor mbo en ho relevante leeftijdsgroep (17-25 jarigen) sterk is afgenomen. In de onderwijsdeelname is dit gecompenseerd door de groei van de relatieve deelname aan mbo en ho.

2.1.2. Deelname per leeftijd

In het vorige hoofdstuk is duidelijk gemaakt dat de relatieve onderwijsdeelname sinds 1990 is toegenomen. Weliswaar is de relatieve deelname aan het vo gedaald, maar veel meer jongeren zijn nu langer aan het doorstuderen in mbo en ho. Per saldo is de gemiddelde onderwijs-loopbaan aanzienlijk langer geworden.

gemiddelde verblijftijd in het deeltijd-onderwijs³ vrijwel constant gebleven op circa 1 jaar. Hierbij moet wel bedacht worden dat het hier slechts gaat om het door de Ministeries van OCW en LNV bekostigd onderwijs. Inclusief alle vormen van particulier onderwijs en bedrijfsopleidingen zou de verblijftijd in het deeltijd-onderwijs aanmerkelijk hoger zijn.

Tussen 1990 en 2008 is de relatieve onderwijsdeelname toegenomen, vooral in de leeftijdsgroep van 19-25 jarigen. Per saldo is de gemiddelde onderwijsloopbaan in deze periode ongeveer 1¼ jaar langer geworden. Het voltijdonderwijs, met name het voltijd-hbo, heeft aan deze verlenging de grootste bijdrage geleverd. Voor de toekomst wordt nog een aanzienlijke verdere verlenging van de gemiddelde onderwijsloopbaan verwacht, als gevolg van de kwalificatieplicht² (zie paragraaf 3.5 onder punt 4) en de verdere groei van het hoger onderwijs.

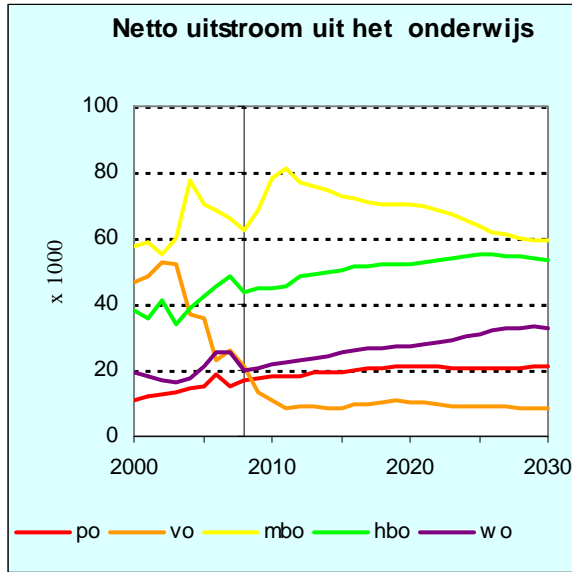
De stijging van de onderwijsdeelname in de negentiger jaren heeft een lange voor-geschiedenis. Uit tijdreeksen voor het voltijd-onderwijs vanaf 1960 blijkt duidelijk dat de onderwijsloopbanen steeds langer zijn geworden. In deze periode is de gemiddelde verblijftijd in het voltijdonderwijs toegenomen van circa 12,5 jaar in 1960 tot 17,3 jaar in 2008. Rond het jaar 2000 leek er een verzadiging op te treden in de deelname aan voltijd-onderwijs, maar voor de komende jaren wordt weer verdere groei verwacht. De gemiddelde verblijftijd in voltijd-onderwijs groeit daarmee tot ruim 18 jaar in 2030.

Voor het deeltijdonderwijs bestaan geen langere tijdreeksen. Vanaf 1990 is de

2 De kwalificatieplicht betekent een leerplicht tot aan de 18^e verjaardag, zolang er nog geen start-kwalificatie (diploma havo/vwo of een mbo-diploma op minimaal niveau 2) is behaald. In de praktijk is het effect van deze kwalificatieplicht vrijwel gelijk te stellen aan dat van leerplicht tot het 18^e levensjaar.

3 Deze gemiddelde verblijftijd is gerekend over de totale populatie, dus niet alleen over de deelnemers aan deeltijd-onderwijs.

2.1.3. Uitstroom naar onderwijsniveau

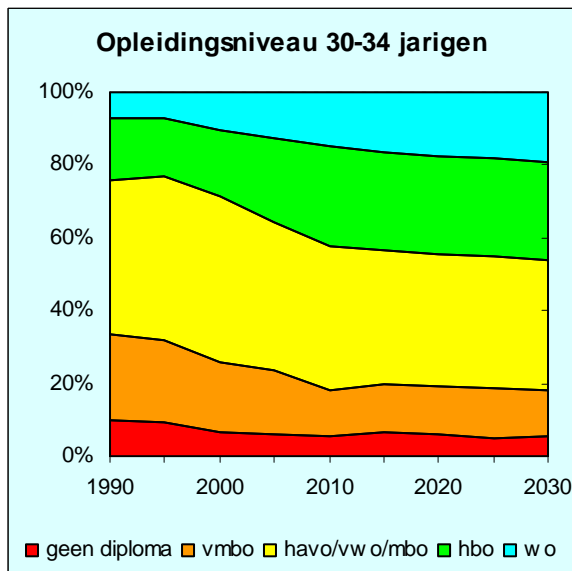

Per jaar verlaten ruim 300.000 leerlingen en studenten het onderwijs; dit aantal zal de komende jaren ongeveer constant blijven. Bijna de helft van deze schoolverlaters bestaat uit mbo-deelnemers. Deze uitstroom uit het onderwijs hoeft echter geen definitieve uitstroom te zijn. Vaak gaan deelnemers die uitgestroomd zijn na één of meerdere jaren opnieuw bekostigd onderwijs volgen, vooral in het mbo komt dit veel voor. Na correctie voor de instroom van buiten het onderwijs (d.w.z. in het voorafgaande jaar geen onderwijs volgend) ontstaat een beeld van de netto-uitstroom uit de diverse onderwijssoorten.

Het totaal van deze netto-uitstroom bedroeg in 1996 nog circa 220.000 en in 2008 circa

165.000. Tot 2020 neemt het weer langzaam toe tot circa 180.000. Deze ontwikkeling komt redelijk overeen met de ontwikkeling van de bevolking in de relevante leeftijdsgroep. Opmerkelijk is de gerealiseerde daling van de uitstroom uit het voortgezet onderwijs. Dit hangt samen met het feit dat de doorstroom vanuit vo naar vervolgonderwijs is in het verleden aanzienlijk is gegroeid.

Een deel van de uitstroom per onderwijssoort betreft ongediplomeerden (bij po is dit de totale uitstroom). Het aandeel van ongediplomeerden in de uitstroom ondergaat weinig verandering. De toenemende uitstroom uit hbo en wo heeft daarom als gevolg dat het opleidings-niveau van de schoolverlaters snel toeneemt.

De hierboven gesignaleerde verschuivingen werken uiteraard ook met vertraging door in het opleidingsniveau van de beroepsbevolking.

Als gevolg van de stijging van de hbo- en wo-deelname in de afgelopen decennia groeit het aandeel van hoger opgeleiden (hbo en wo) in de leeftijdsgroep 30-34 jarigen sterk. Op dit moment is 40% hoger opgeleid, in de toekomst zal dit aandeel nog verder toenemen tot circa 46%.

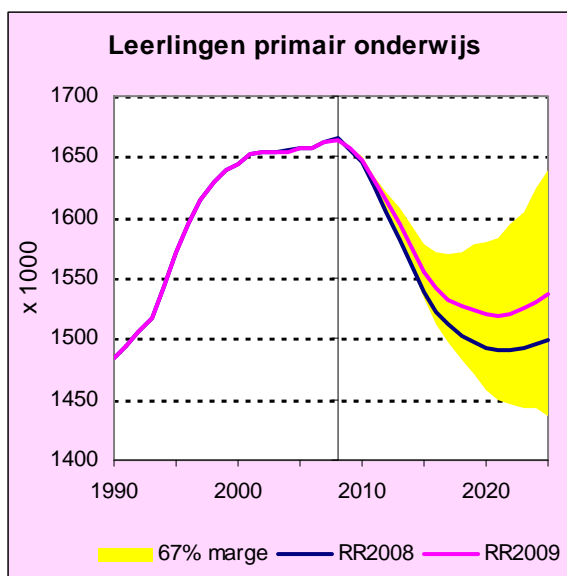
Het aandeel van middelbaar opgeleiden (havo/vwo en mbo) zal tot 2010 ongeveer constant blijven en nadien licht afnemen. Voor de lagere opleidingsniveaus "geen diploma" en vmbo zullen de aantallen verder dalen (zie ook tabel 1.3.b).

2.2. Primair onderwijs

2.2.1. Ontwikkelingen totaal en per onderwijssoort

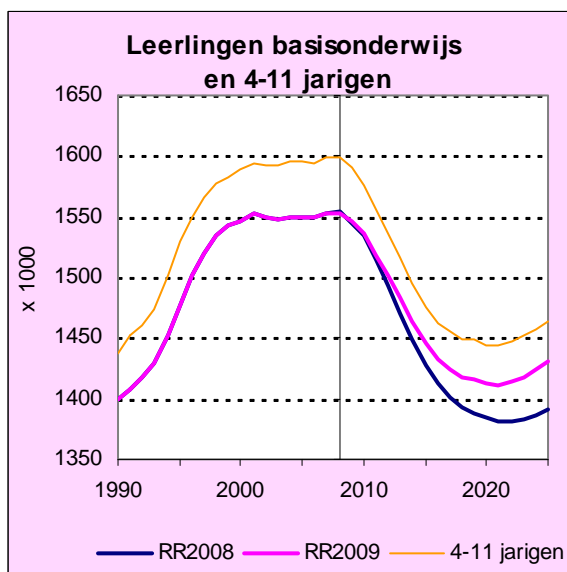
Het primair onderwijs bestaat voor het overgrote deel uit het basisonderwijs. Naast het basisonderwijs zijn er de kleinere onderwijssoorten: speciaal basisonderwijs (sba), speciaal onderwijs (so-wec) en voortgezet speciaal onderwijs (vso-wec).

In totaal gaan er momenteel 1,66 miljoen kinderen naar het primaire onderwijs, dit is 45% van het totaal aantal leerlingen in het bekostigd onderwijs.

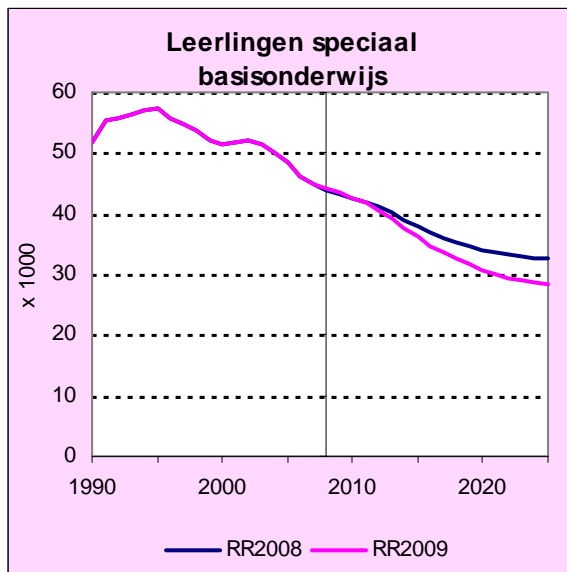

Het aantal leerlingen in het primair onderwijs is in de afgelopen 7 jaar niet veel meer veranderd; voordien was er wel een aanzienlijke stijging, als gevolg van de stijging in het aantal geboorten tussen 1985 en 2000. Het aantal geboorten is nu echter dalende en voor de eerstkomende jaren wordt nog een verdere daling voorspeld, zie paragraaf 1.3.3. Vanaf dit jaar (2009) zullen hierdoor de leerlingenaantallen in het primair onderwijs gaan afnemen, na 2020 wordt weer een lichte groei verwacht.

De nieuwe raming RR2009 is hoger dan de vorige raming RR2008. Dit komt doordat de bevolkingsprognose van het CBS opwaarts is bijgesteld als gevolg van de recente migratie-ontwikkeling, zie paragraaf 1.3.3.

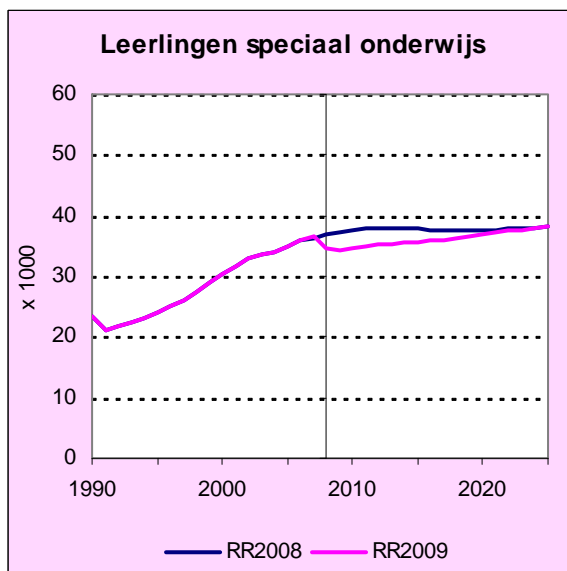
De ontwikkeling van het basisonderwijs volgt die van het totale primair onderwijs, alleen de aantallen zijn ruim 100.000 lager. Het verschil met de relevante leeftijdsgroep 4-11 jarigen in de bevolking bedraagt ruim 50.000 kinderen. Dit verschil wordt vooral verklaard door de deelname van de kinderen in deze leeftijds-groep aan het speciaal basisonderwijs en het speciaal onderwijs.

Het speciaal basisonderwijs (sbao, voorheen so-lom + so-mlk) is bedoeld voor leerlingen met leer- en/of opvoedingsmoeilijkheden.

Onder invloed van het "Weer samen naar school" (WSNS)-beleid gaan vanaf 1995 relatief minder leerlingen naar het speciaal basisonderwijs dan voorheen. Deze leerlingen blijven nu, vaak met ambulante begeleiding, in het basisonderwijs. Naar verwachting zal het aantal leerlingen in het sbao in de toekomst nog verder dalen.

De nieuwe raming RR2009 ligt nog iets lager dan de vorige raming RR2008.

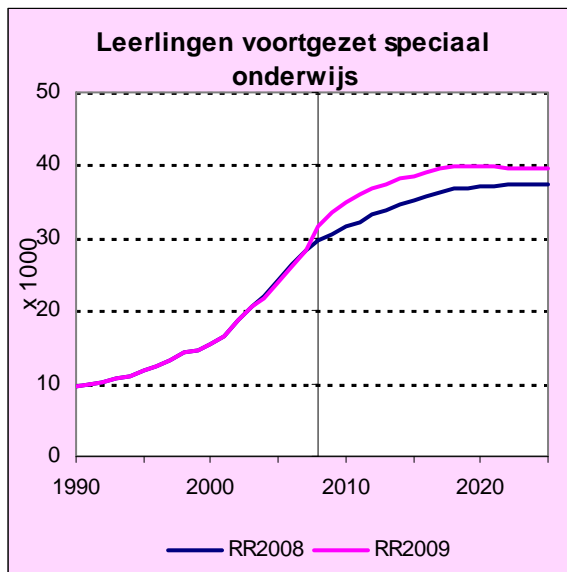
Het speciaal onderwijs (so-wec) is bedoeld voor gehandicapte leerlingen en voor leerlingen met een ernstige ontwikkelings- of gedragsstoornis. De nieuwe raming van so-wec ligt in de begin jaren lager, als gevolg van een verschuiving van so naar vso in de telgegevens van 2008. Voor deze verschuiving is de raming gecorrigeerd, zie par. 3.3, onder punt 3.

Vanaf 2003 is het door leerlinggebonden financiering (LGF) ook mogelijk om voor gehandicapte leerlingen om in te stromen in het (speciaal) basisonderwijs met een "rugzakje", zie pag.5.

In eerste instantie kunnen de leerlingen in het sbao en het so-wec samen beschouwd worden als "zorgleerlingen". Momenteel betreft dit circa 5% van het totaal aantal leerlingen in de leeftijdsgroep 4-11 jaar, voor de komende jaren zal dit percentage licht dalen.

Maar feitelijk is het aantal zorgleerlingen groter en het percentage is stijgend i.p.v. dalend door de volgende ontwikkelingen:

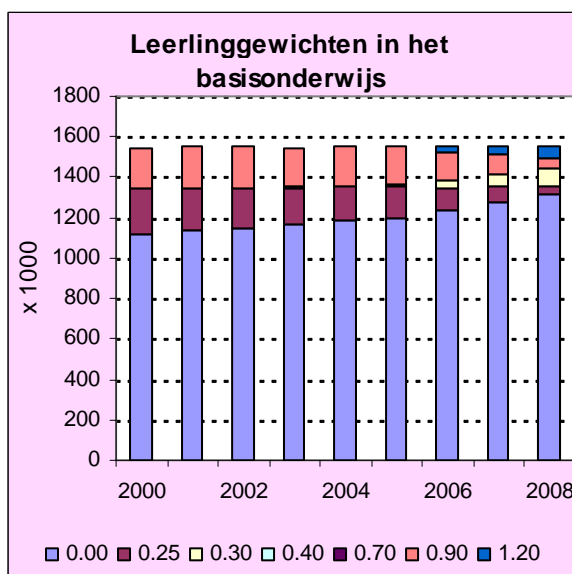
- 1) het WSNS-beleid (zie hierboven) zorgt ervoor dat er een groeiende groep zorgleerlingen in het basisonderwijs zit i.p.v. in het sbao; de omvang van deze groep is onbekend, maar de daling van het sbao tussen 1995 en 2008 is circa 13.000, d.w.z. 0,8% van de 4-11 jarigen.
- 2) de leerlinggebonden financiering (LGF) zorgt voor een groeiende groep zorgleerlingen die in het basisonderwijs zit i.p.v. het speciaal onderwijs (zie pag.5); de omvang van deze groep is nu 1,4% van het aantal 4-11 jarigen.

De omvang van het voortgezet speciaal onderwijs (vso-wec) is tot nu toe snel gegroeid.

Het aandeel van vso-wec in de leeftijdsgroep 12-16 jaar stijgt in de nieuwe raming nog wel. Het aantal leerlingen binnen lwoo verandert niet veel meer (zie paragraaf 2.3.1), maar het aandeel van "zorgleerlingen" in deze leeftijdsgroep neemt nog wel toe.

Deze groei zal nu wel beperkt zijn omdat het aantal rugzakleerlingen naar verwachting nauwelijks meer zal toenemen (zie pagina 5).

In de bekostiging van het basisonderwijs is een gewichten-regeling opgenomen.

Volgens de oude regeling konden vrijwel alle leerlingen ingedeeld worden in de volgende gewichten:

0,00 = geen extra bekostigingsgewicht;

0,25 = laag opleidingsniveau van de ouders;

0,90 = laag opleidingsniveau + buitenlandse herkomst van de ouders.

Als gevolg van het stijgende opleidingsniveau in de bevolking en aanscherping van het criterium daalde het aandeel van het gewicht 0,25.

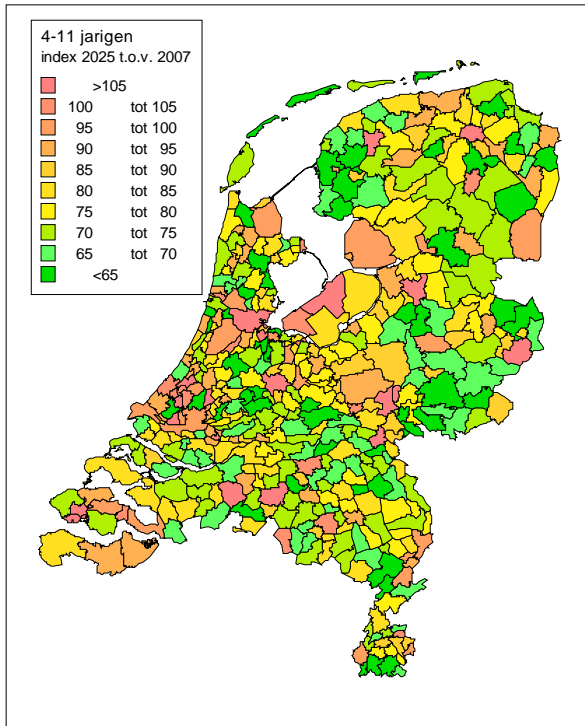
In de nieuwe regeling, die vanaf 2006 stapsgewijs (jaarlijks 2 leeftijden erbij, vanaf 2009 alle leeftijden) wordt ingevoerd, is eigenlijk alleen het opleidings-niveau van de ouders nog een bepalende factor, maar volgens nog strengere criteria.

Voor de jongere leeftijden, waar de nieuwe regeling reeds is ingevoerd, komt het aandeel van het nieuwe gewicht 0,30 redelijk overeen met dat van 0,25 in de oude regeling. Het aandeel van het nieuwe gewicht 1,20 is echter veel lager dan dat van 0,90 in de oude regeling.

2.2.2. Ontwikkelingen per regio

De ontwikkeling van de Nederlandse bevolking loopt per regio aanzienlijk uiteen. Dit geldt ook voor de groep 4-11 jarigen die de referentiegroep is voor het basisonderwijs.

De daling van de geboorten, die op landelijk niveau pas rond 2000 begint, is in de zuidelijke provincies al eerder ingezet. Hierdoor daalt in Limburg het aantal 4-11 jarige kinderen reeds sterk, ook in Noord-Brabant beginnen de aantallen nu te dalen. In andere provincies stijgen de aantallen nog.

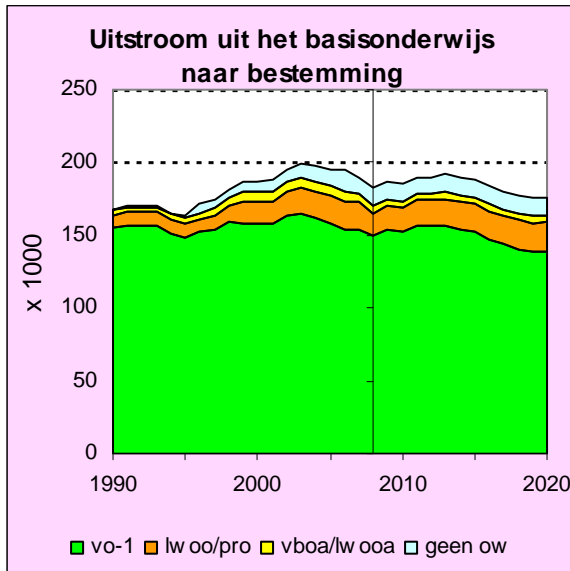

Op basis van de nieuwe Regionale bevolkings- en alloctonen-prognose 2007-2025 (PBL/CBS) is een redelijk goede raming te maken voor het aantal leerlingen in het basisonderwijs per gemeente op basis van de aantallen 4-11 jarigen. Er vindt namelijk slechts weinig grensverkeer plaats van basisschoolleerlingen tussen gemeenten. Een betere prognose per gemeente kan pas gemaakt worden als er informatie beschikbaar komt over woon-school patronen, zoals nu alleen voor het voortgezet onderwijs beschikbaar is (bij het voortgezet onderwijs is er ook aanzienlijk grensverkeer tussen provincies).

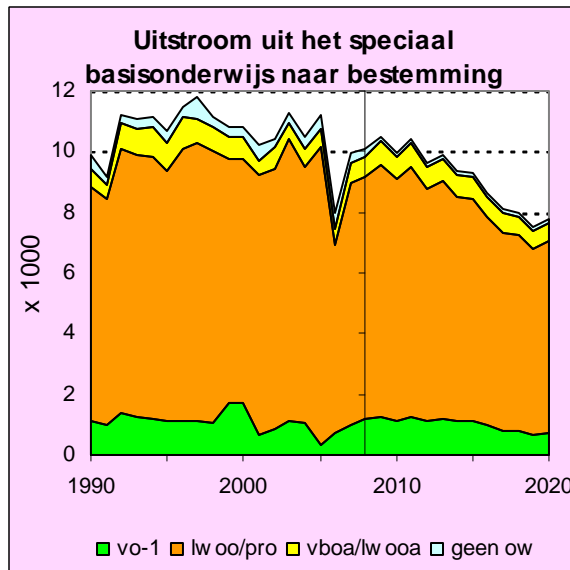
De lange termijn ontwikkelingen van de aantallen 4-11 jarigen lopen sterk uiteen per gemeente. Vooral in Limburg, Noord-Brabant, Gelderland en Friesland zijn er veel gemeenten waar de aantallen tot 2025 fors zullen dalen.

2.2.3. Uitstroom uit het primair onderwijs

De jaarlijkse uitstroom⁴ uit het primair onderwijs is vanaf 1990 gegroeid van ruim 180.000 naar ruim 215.000 leerlingen in 2003 en nadien weer gedaald tot ruim 200.000 in 2008. De komende jaren zal de uitstroom nog licht toenemen, waarna zij vanaf 2015 zal gaan dalen tot circa 195.000 leerlingen in 2020.

De uitstroom uit het basisonderwijs gaat voor het overgrote deel naar de eerste fase van het gewone door OCW gefinancierde voortgezet onderwijs (vo-1). Circa 8% van de uitstromende leerlingen heeft extra begeleiding nodig en gaat daarom naar leerwegondersteunend onderwijs (lwo) of praktijkonderwijs (pro).

Als gevolg van de dalende instroom zal de uitstroom uit het speciaal basisonderwijs blijven dalen. Deze uitstromende leerlingen gaan voornamelijk naar leerwegondersteunend onderwijs (lwo) en praktijkonderwijs (pro).

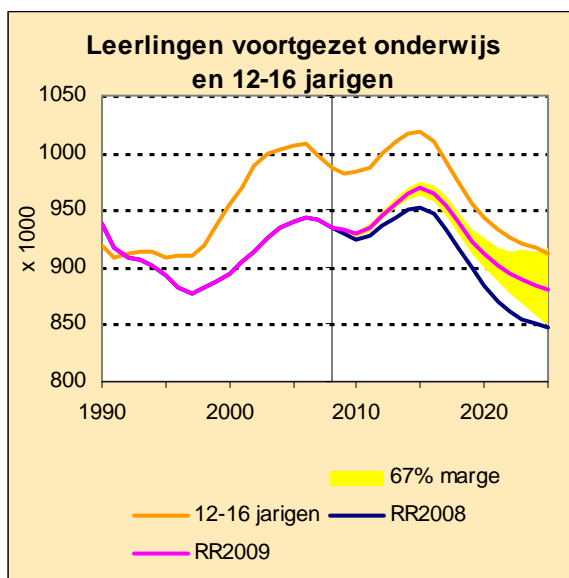
De uitstroom uit speciaal onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs is gering, momenteel bedraagt deze resp. 2.000 en 5.000 leerlingen per jaar, maar de uitstroom uit vso zal in de komende jaren nog wel aanzienlijk groeien. Het grootste deel van deze uitstroom verlaat het onderwijs, maar er is ook enige doorstroom naar lwo/pro en mbo.

⁴ Met uitstroom wordt hier bedoeld: degenen die het primair onderwijs verlaten. De doorstroom tussen onderwijssoorten binnen het primair onderwijs, bijv. van basisonderwijs naar speciaal basisonderwijs, is hier dan ook niet opgenomen.

2.3. Voortgezet onderwijs

2.3.1. Ontwikkelingen totaal en per onderwijssoort

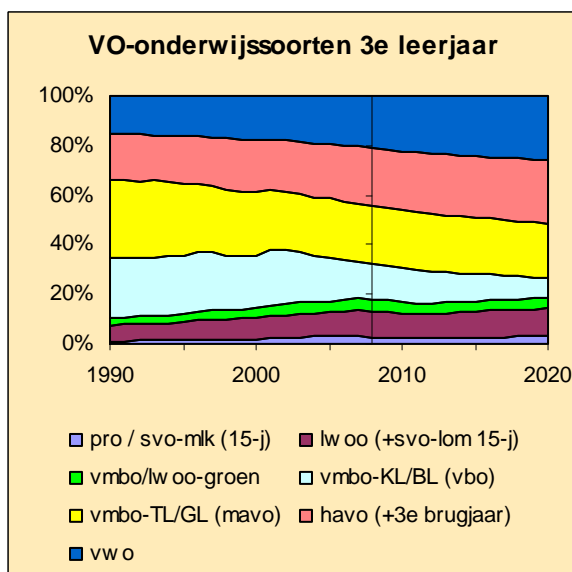
Het voortgezet onderwijs (vo) telt momenteel 935.000 leerlingen (exclusief vavo), bestaande uit ruim 900.000 leerlingen die door OCW bekostigd worden en 35.000 leerlingen in het groene voortgezet onderwijs dat door LNV wordt gefinancierd.

In de periode 1990-1997 is het aantal vo-leerlingen met 60.000 gedaald, terwijl de omvang van de relevante leeftijdsgroep 12-16 jarigen in de bevolking vrijwel constant bleef. Ook is de stijging van het aantal leerlingen vanaf 1998 minder dan de stijging van het aantal 12-16 jarigen. Deze discrepanties worden vooral veroorzaakt door een versnelling in de doorstroom binnen het voortgezet onderwijs (zie volgende paragraaf). Daarnaast speelt de groei van het vso hierin een rol.

De nieuwe raming RR2009 ligt hoger dan de vorige raming RR2008 als gevolg van de nieuwe bevolkingsprognose (zie par. 1.3.3). Gebaseerd op de demografische ontwikkeling

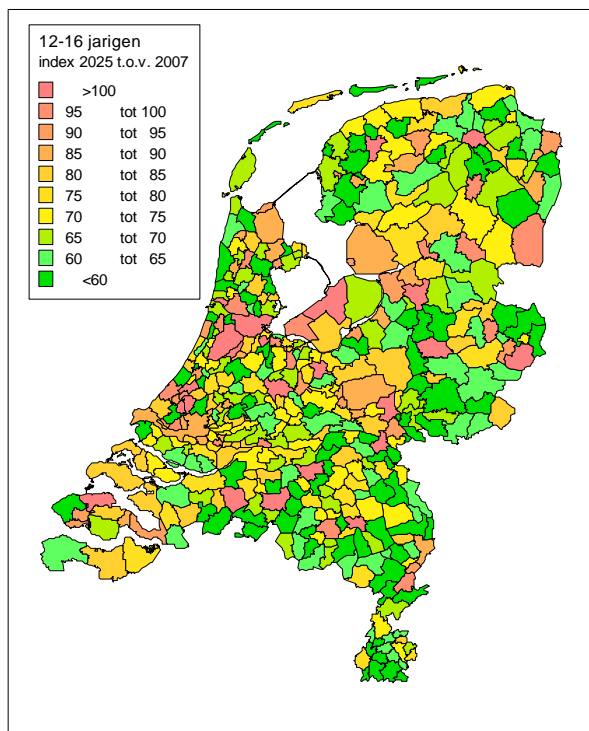
zal naar verwachting het aantal leerlingen binnen het voortgezet onderwijs in de komende 2 jaren licht dalen, waarna in de periode 2010 t/m 2015 weer een tijdelijke groei zal plaatsvinden. De demografische daling die in het primair onderwijs vanaf 2010 gaat optreden werkt met circa 6 jaar vertraging door in het voortgezet onderwijs.

Steeds meer leerlingen kiezen voor het havo/vwo in plaats van het vmbo. In het verleden is het aandeel van zorgleerlingen, dat wil zeggen praktijkonderwijs (pro) en lwoo⁵, sterk toegenomen, maar dit aandeel zal niet veel meer veranderen, hetzelfde geldt voor het groene (door LNV gefinancierde) onderwijs.

Deze ontwikkelingen zijn van groot belang voor de ontwikkelingen in het vervolgonderwijs. De toename van het aandeel van havo en vwo verklaart voor een groot deel de sterke groei van het hoger onderwijs.

5 lwoo = leerwegondersteunend onderwijs; het betreft leerlingen met een lwoo-indicatie binnen het vmbo

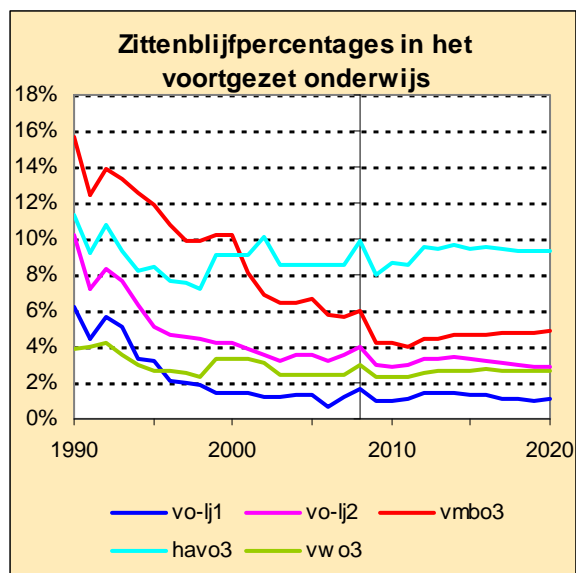

Evenals bij het primair onderwijs, vertonen ook bij het voortgezet onderwijs de te verwachten ontwikkelingen in leerlingenaantallen grote verschillen tussen de gemeenten.

De bevolkingsontwikkeling per gemeente geeft voor de relevante leeftijdsgroep van het voortgezet onderwijs (12 t/m 16 jaar) ongeveer hetzelfde beeld als bij de populatie in het basisonderwijs (4-11 jarigen). Ook hier wordt een sterke daling verwacht in Limburg en delen van andere provincies.

2.3.2. Doorstroom binnen het voortgezet onderwijs⁶

In de negentiger jaren is de gemiddelde verblijfsduur in het voortgezet onderwijs aanzienlijk gedaald. Dit wordt vooral veroorzaakt door de afname van het zittenblijven in de eerste leerjaren.

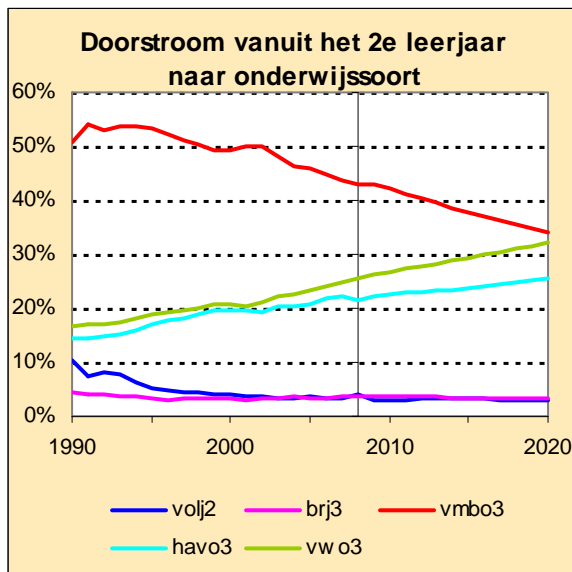
Zowel in de eerste twee leerjaren van het voortgezet onderwijs (vo-lj1 en vo-lj2) als in het derde leerjaar (vmbo3, havo3 en vwo3) is het zittenblijven fors gedaald⁷.

De daling van de verblijfsduur die hiervan het gevolg was, is versterkt door de daling van de opstroom (vmbo-gediplomeerden naar havo4, havo-gediplomeerden naar vwo5), maar tegengewerkt door het feit dat leerlingen in de eerste leerjaren al meer voor havo/vwo zijn gaan kiezen.

Deze beide effecten zullen hieronder nog worden toegelicht.

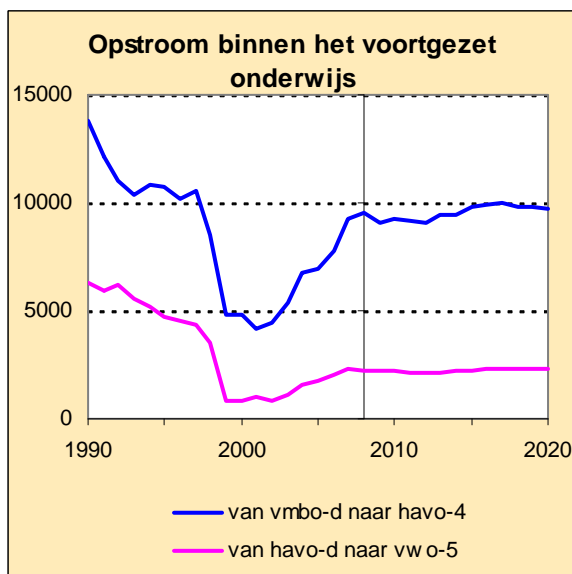
6 In deze paragraaf is het groene voortgezet onderwijs niet meegerekend

7 In de raming zit voor het jaar 2009 nog een eenmalige daling van het zittenblijven, dit is te beschouwen als een artifact van het ramingsmodel door het opleggen van het effect van de kwalificatieplicht aan het model

In de eerste twee leerjaren wordt de keuze voor het vervolgonderwijs binnen het vo bepaald. In leerjaar 3 zitten bijna alle leerlingen in een specifieke onderwijssoort (m.u.v. een kleine ongedeelde groep in brj3 = derde brugjaar). Tijdens het keuzeproces kiezen steeds minder leerlingen voor een doorstroom naar het vmbo, ten gunste van zowel het havo als het vwo. In de raming wordt deze ontwikkeling de komende jaren doorgetrokken.

Tot 2001 is de daling van de gemiddelde verblijfsduur versterkt door een daling van de gediplomeerde opstroom binnen het voortgezet onderwijs, dat wil zeggen de stromen van vmbo-gediplomeerden (voorheen: mavo-gediplomeerden) naar havo leerjaar 4 en van havo-gediplomeerden naar vwo leerjaar 5.

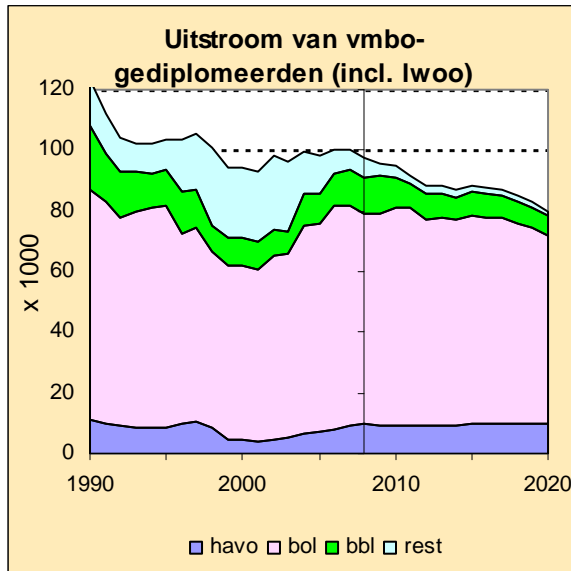
De daling van de gediplomeerde opstroom tot 2001 hangt vooral samen met de hierboven beschreven verschuivingen in de onderwijssoortkeuze vanuit de eerste twee leerjaren.

Bij de invoering van de tweede fase structuur in 1999 (in leerjaar 4) is de aansluiting tussen mavo oude stijl en havo beduidend slechter geworden dan voorheen. Aan de Tweede Kamer is toen toegezegd dat bij de invoering van het vmbo de doorstroommogelijkheid weer op het oude peil terug zou komen. Vanaf 2003, d.i. het moment waarop de eerste vmbo-gediplomeerden uit de theoretische leerweg kunnen doorstromen, zien we dan ook dat de doorstroom weer gaat stijgen.

Bij de invoering van de tweede fasestructuur is er ook een tijdelijke dip geweest in de doorstroom tussen havo en vwo, omdat voor de gediplomeerde havisten 'oude stijl' de overstap naar vwo 'nieuwe stijl' minder goed mogelijk was. De dalende trend tussen 1990 en 1998 vertoont daardoor een plotselinge neerwaardse dip, waarna weer (tijdelijk) een stijging ontstaat naar ongeveer het niveau van de oude trend.

2.3.3. Uitstroom uit het voortgezet onderwijs

De jaarlijkse uitstroom uit het voortgezet onderwijs ligt momenteel op een niveau van 195.000 leerlingen, waarvan er ongeveer 160.000 een diploma hebben in de laatst gevolgde onderwijssoort.

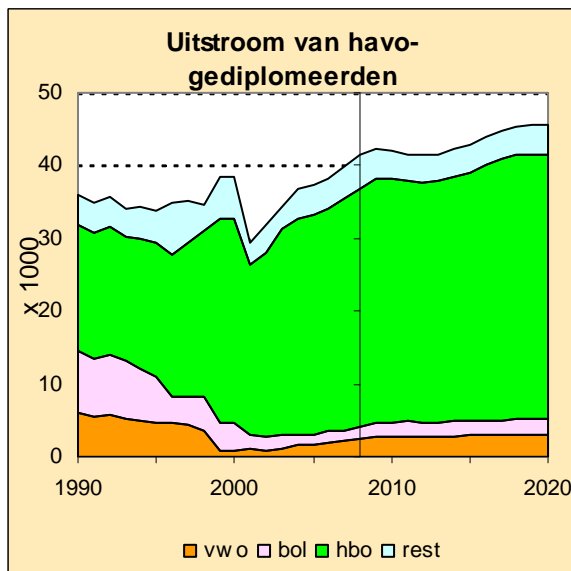

Als gevolg van dalende deelname aan vmbo (zie vorige paragraaf) is ook de gediplomeerde uitstroom uit het vmbo vanaf 1990 aanzienlijk gedaald. Vanaf 2000 is er geen daling meer doordat het percentage gediplomeerden in de uitstroom is gestegen.

Verreweg het grootste deel van de uitstromende vmbo-leerlingen gaat direct door naar het mbo (bol en bbl), slechts een klein deel naar havo.

De restgroep volgt grotendeels in het volgende schooljaar geen onderwijs meer, maar een groot deel van deze uitstromers stroomt op een later moment opnieuw het onderwijs in⁸.

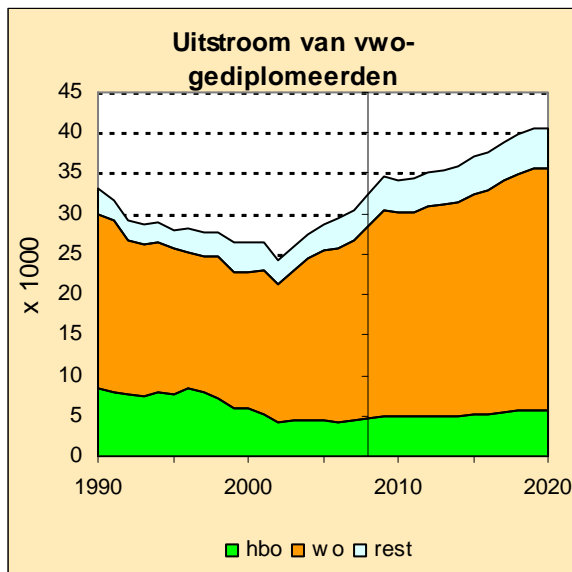
Naar verwachting zal de uitstroom uit het vmbo in de komende jaren blijven dalen.

Havo-gediplomeerden stromen in toenemende mate direct door naar het hbo (zie ook paragraaf 3.3, onder punt 2). De functie van havo als de vooropleiding voor hbo krijgt dus steeds duidelijker gestalte. Dit is ten koste gegaan van de doorstroom naar vwo, mbo (bol) en de rest (geen onderwijs + groen onderwijs).

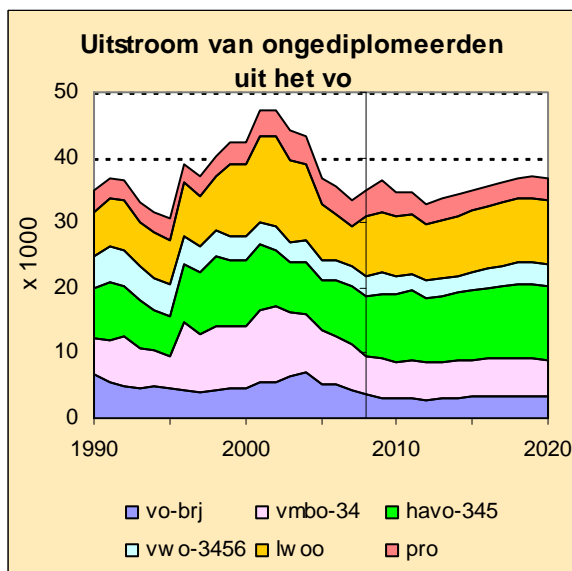
De discontinuïteit rond 2000 in de aantallen havo-gediplomeerden is een gevolg van de introductie van het studiehuis. Voor de langere termijn wordt nog een verdere stijging van de havo-uitstroom verwacht.

8 De verdeling van de vmbo-uitstroom over de verschillende bestemmingen is voor de periode 1990-2003 weinig betrouwbaar vanwege het ontbreken van goede gegevens m.b.t. de instroom in het mbo; waarschijnlijk was de uitstroom van vmbo-gediplomeerden naar bol en bbl veel groter dan hier is afgebeeld en de restgroep veel kleiner.

Ongeveer 74% van de vwo-ge diplomaerden stroomt direct door naar wetenschappelijk onderwijs (wo). Dit percentage is vanaf 2005 constant gebleven, in eerdere jaren was het toegenomen ten koste van de doorstroom naar hbo. In de nieuwe raming is de verdeling van de vwo-doorstroom over hbo en wo constant verondersteld.

De discontinuïteit in de aantallen vwo-ge diplomaerden als gevolg van de introductie van het studiehuis vindt uiteraard één jaar later plaats dan bij havo, maar is niet zo sterk als bij havo. Evenals bij havo wordt ook bij vwo voor de langere termijn een groei van de aantallen ge diplomaerden verwacht. Dit is het gevolg van de verschuivende onderwijssoort-keuze in de richting van meer havo en vwo.

Circa 35.000 leerlingen verlaten het voortgezet onderwijs zonder diploma uit de laatst gevolgde onderwijssoort.

De ongediplomeerde uitstroom omvat alle uitstroom uit de brugjaren (vo-brj) en het praktijkonderwijs (pro) en ongeveer éénderde van de lwo-uitstroom. Vanaf leerjaar 3 in het vmbo, het havo en het vwo bedraagt de ongediplomeerde uitval slechts 10 tot 20% van de totale uitstroom.

Vooral vanuit de brugjaren, het vmbo en het lwo is de ongediplomeerde uitstroom in de afgelopen jaren sterk gedaald.

Voor de komende jaren wordt een vrijwel constante ongediplomeerde uitstroom uit het vo verwacht.

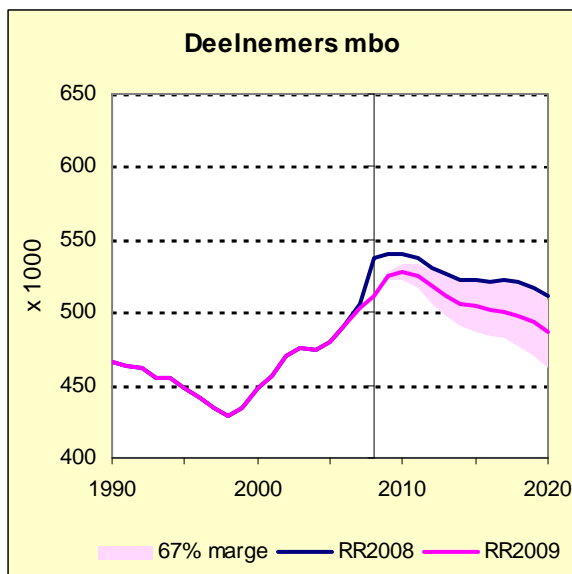
Ruim de helft van de ongediplomeerde uitstroom uit vo stroomt wel direct door naar een vervolgopleiding, vooral naar de assistentenopleidingen (niveau 1) in het mbo.

2.4. Middelbaar beroepsonderwijs

2.4.1. Ontwikkelingen totaal en per onderwijssoort

Het middelbaar beroepsonderwijs wordt onderscheiden in:

- voltijd beroepsopleidende leerweg (bol, tot 1997 aangeduid als voltijd-mbo)
- beroepsbegeleidende leerweg (bbl, tot 1997 aangeduid als bbo of leerlingwezen)
- deeltijd beroepsopleidende leerweg (bol-dt, tot 1997 aangeduid als deeltijd-mbo)

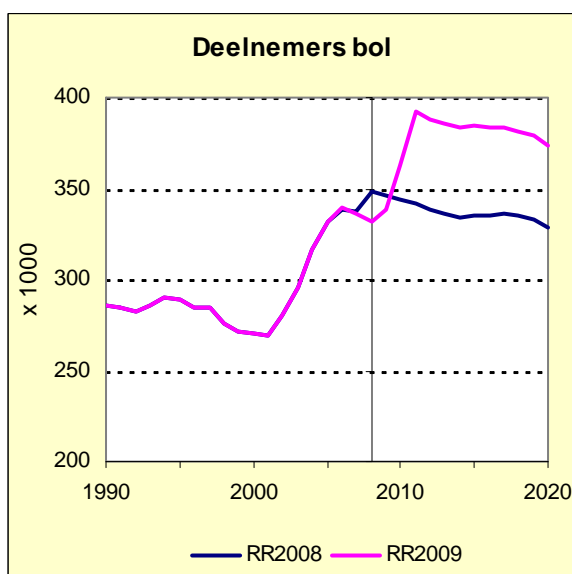

Het totaal aantal mbo-deelnemers bedraagt momenteel ruim 510.000, bestaande uit bijna 485.000 deelnemers die door OCW bekostigd worden en ruim 25.000 die door LNV worden gefinancierd.

Als gevolg van de dalende vmbo-uitstroom (zie paragraaf 2.3.3) daalde het aantal deelnemers tot 1998. Daarna is de deelname weer toegenomen.

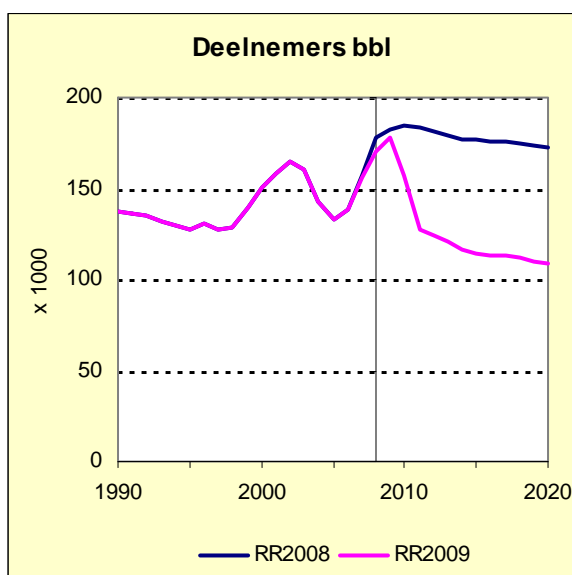
Naar verwachting neemt het totaal aantal mbo-deelnemers in 2009 nog toe als gevolg van de kwalificatieplicht (zie paragraaf 3.5 onder punt 4). Na 2009 wordt een lichte daling van de mbo-deelname verwacht.

De nieuwe raming van het aantal mbo-deelnemers is lager dan de vorige raming, doordat de telling in 2008 lager uitviel dan was verwacht.

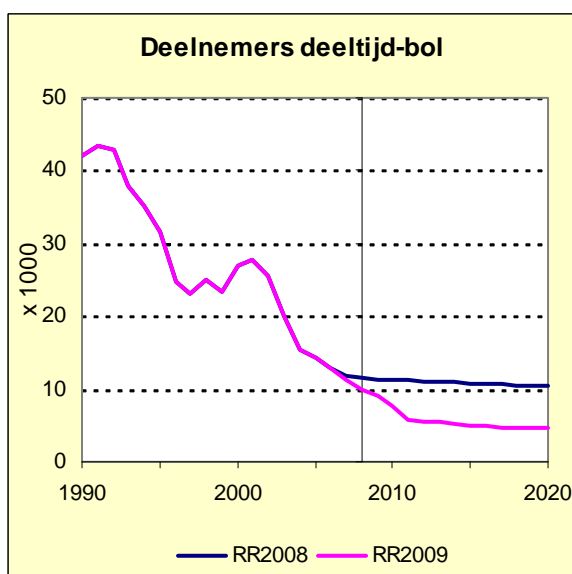
In de periode 2001-2006 is het aantal deelnemers in voltijd-bol wel sterk gegroeid, maar in 2007 en 2008 niet meer.

De nieuwe raming van voltijd-bol deelnemers is toch veel hoger dan de vorige raming doordat rekening is gehouden met een forse verschuiving van bbl en deeltijd-bol naar voltijd-bol, zie paragraaf 3.3 onder punt 4.

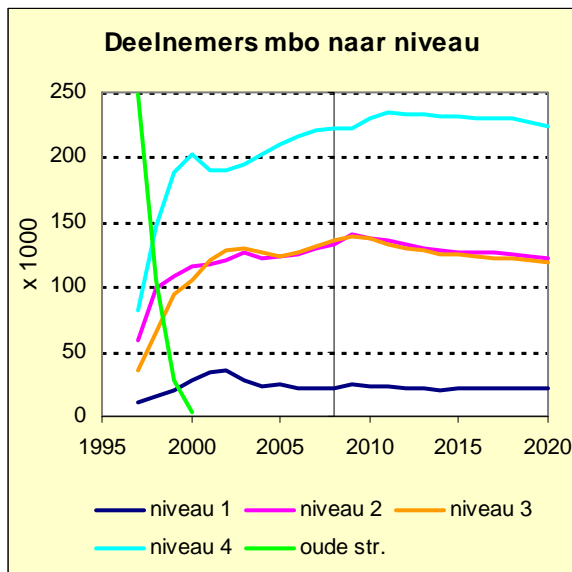
De ontwikkeling van de deelname aan bbl vertoont een sterke correlatie met de conjunctuur (zie paragraaf 3.3 onder punt 4). De conjunctuurgolven met toppen rond 2000 en 2008 gaan gepaard met een evenredige verhoging van het aantal bbl-deelnemers.

De nieuwe raming voorspelt nog een lichte groei in 2009, maar daarna een forse daling samenhangend met de naar verwachting vanaf dit jaar sterk oplopende werkloosheid.

De belangstelling voor deeltijd-bol is in de afgelopen 15 jaar sterk gedaald. In 2008 is het aantal bekostigde deelnemers in deeltijd-bol nog verder gedaald, terwijl vorig jaar nog werd verwacht dat de daling zich niet meer zou doorzetten. Om dezelfde reden als bij bbl, zal volgens de nieuwe raming het aantal deeltijd-bol deelnemers nog verder gaan dalen.

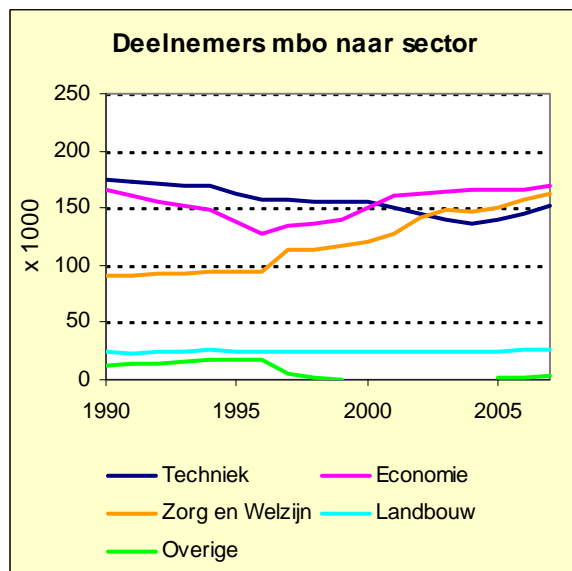
In bovenstaande grafieken is het door LNV gefinancierde groene mbo opgenomen. Het aandeel van het groene onderwijs bedroeg 5,3% in 2008, dit percentage zal in de toekomst bijna constant blijven. De deelname aan groen mbo zal naar verwachting een ontwikkeling vertonen die sterk lijkt op het door OCW gefinancierde mbo.

Door de invoering van de Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB) in 1997 is het mbo opgedeeld in 4 niveaus. De afbouw van de oude pre-WEB opleidingen heeft zich voltrokken tot het jaar 2000.

Het aantal deelnemers in de nieuwe assistentenopleidingen (niveau 1) is aanvankelijk wel gegroeid, maar vanaf 2002 is een daling ingezet die nu weer tot stilstand lijkt te komen.

Sinds 2002 stijgt vooral het aantal deelnemers in de middenkader- en specialistenopleidingen (niveau 4).

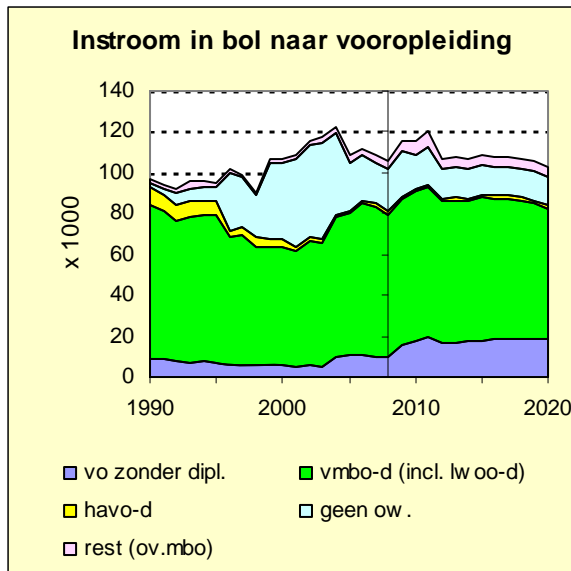

In het huidige ramingsmodel wordt nog geen onderscheid gemaakt naar sectoren in het mbo.

Vanaf de invoering van de WEB in 1997 is de mbo-deelname alleen gegroeid in de sectoren Economie en Zorg&Welzijn. De sector Landbouw is vrijwel constant gebleven. In de sector Techniek is de deelname tot 2004 gedaald, maar aan deze daling lijkt nu een einde te zijn gekomen.

2.4.2. Instroom in het middelbaar beroepsonderwijs

De instroom in het mbo bestaat vooral uit directe instroom uit het vmbo en uit "zij-instroom" (indirecte instroom met vooropleiding "geen onderwijs").

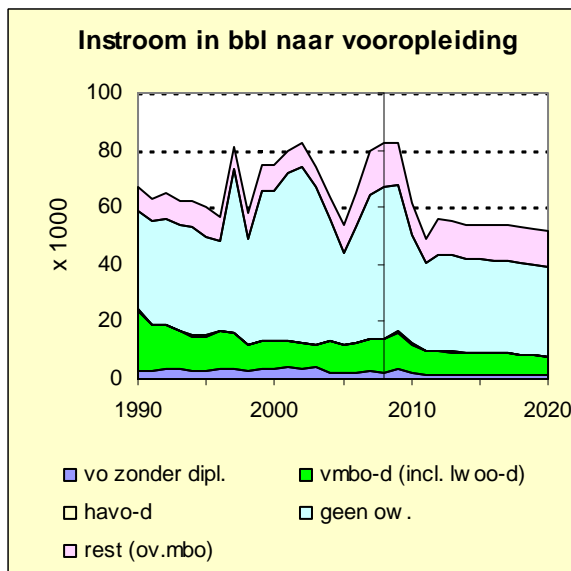

Sinds 1990 is de instroom in bol toegenomen tot 2004, nadien is er een daling opgetreden. Momenteel bedraagt de zij-instroom ("geen ow.") circa 20% van de totale instroom in bol⁹.

De directe doorstroom van vmbo-ge-diplomeerden zal naar verwachting licht dalen doordat de totale uitstroom uit vmbo afneemt.

De ongediplomeerde instroom vanuit het voortgezet onderwijs bedraagt nu circa 10.000, in 2009 zal dit naar verwachting nog wel toenemen door de kwalificatieplicht. De stroom vanuit havo-ge-diplomeerden naar bol is afgenomen tot circa 1000 leerlingen per jaar, omdat nu bijna alle havisten

doorstromen naar het hbo.

De instroom in bbl vertoont een wisselend verloop, samenhangend met de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt.

Vergeleken met de bol-instroom bestaat de bbl-instroom voor een groter gedeelte uit zij-instromers. Vmbo-ers gaan soms eerst werken en besluiten pas na één of meerdere jaren om naast hun werk een bbl-opleiding te gaan volgen. Verder wordt een bbl-opleiding vaak onderbroken en op een later tijdstip weer opgepakt.

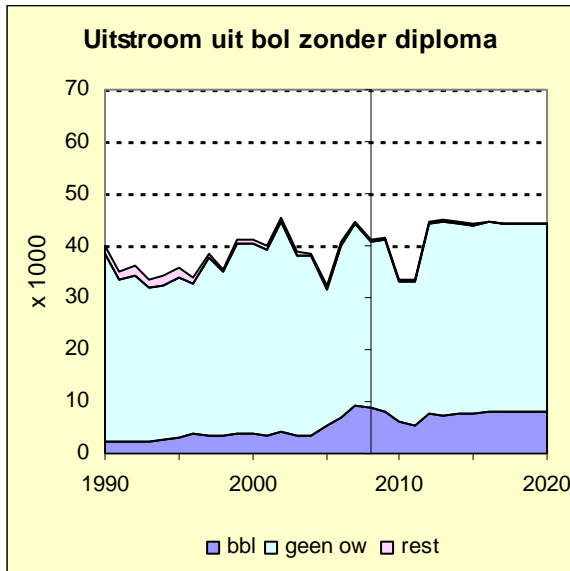
In 2009 zal de instroom naar verwachting nog op peil blijven als gevolg van de invoering van de kwalificatieplicht, daarna wordt een forse daling verwacht.

De instroom in deeltijd-bol is in de afgelopen jaren gedaald tot circa 6.000 deelnemers. Het overgrote deel van deze instroom (circa 5.000) is zij-instroom.

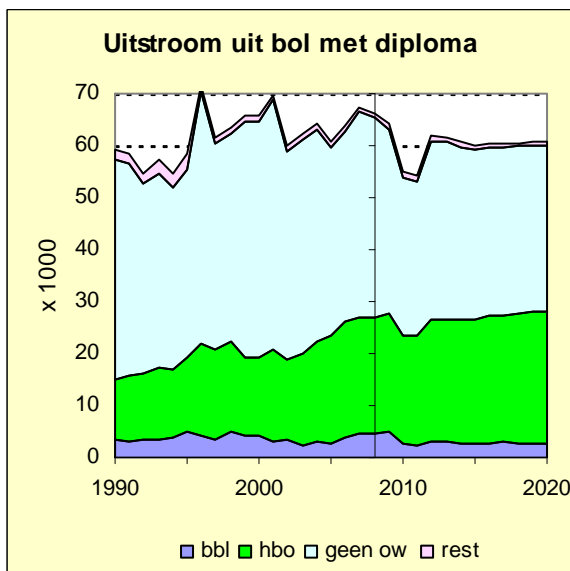
9 Zie ook de voetnoot bij 2.3.3 aangaande de uitstroom van vmbo-ge-diplomeerden. In de periode 1990-2003 is de verdeling van de mbo-instroom over de verschillende herkomsten weinig betrouwbaar vanwege het ontbreken van goede gegevens m.b.t. de instroom in het mbo; waarschijnlijk was de directe instroom van vmbo-ge-diplomeerden in bol en bbl veel groter dan hier is afgebeeld en de zij-instroom veel kleiner.

2.4.3. Uitstroom uit het middelbaar beroepsonderwijs

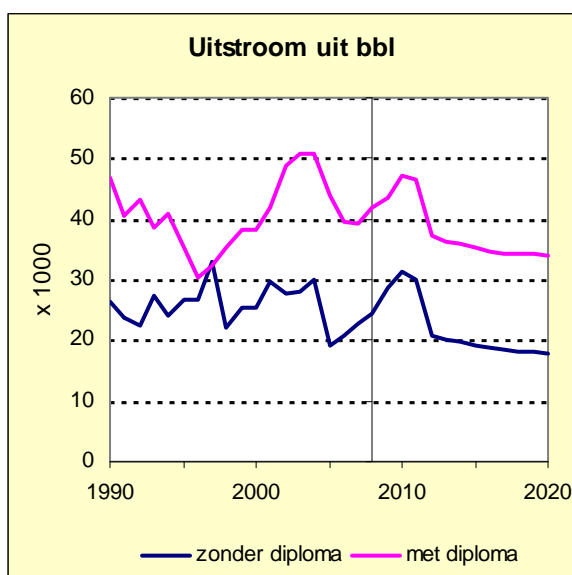
De laatste jaren is het aantal deelnemers dat succesvol de opleiding met een diploma afsluit toegenomen. Circa 65% van de totale uitstroom heeft in de laatst gevolgde opleiding een diploma behaald.

Het overgrote deel van de ongediplomeerde uitstroom uit bol verlaat het onderwijs. Dit hoeft echter geen definitieve uitstroom te zijn, als men op een later moment als zij-instromer weer instroomt in het onderwijs. Over studie-onderbrekingen binnen het mbo zal in de komende jaren meer informatie beschikbaar komen. In de afgelopen jaren is een toenemend deel van het bol-opleidingstraject overgestapt naar een bbl-opleiding, voor de toekomst wordt hier geen verdere groei verwacht.

De gediplomeerde uitstroom uit bol is in de afgelopen jaren in beperkte mate toegenomen. Een toenemend deel van de bol-ge-diplomeerden kiest voor een vervolgopleiding in het hbo. Dit betreft degenen die in het bol een diploma van niveau 4 hebben behaald. Reeds de helft van de gediplomeerden op niveau 4 stroomt nu al direct door naar het hbo.

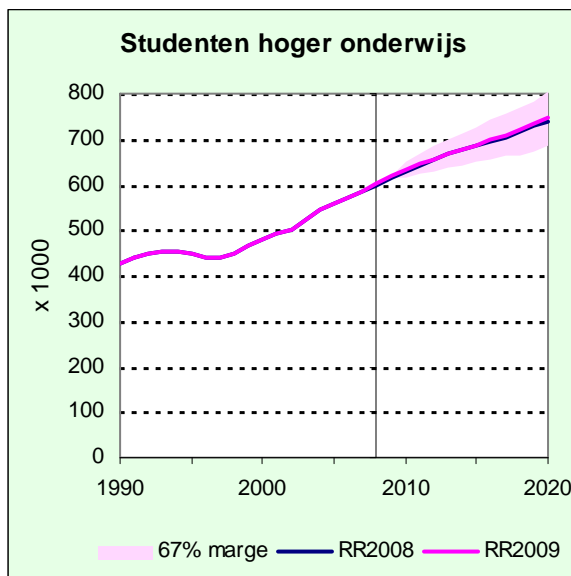
Voor bbl houdt vanaf 1998 de gediplomeerde uitstroom ongeveer gelijke tred met de ongediplomeerde uitstroom. Vanuit de BBL wordt nauwelijks overgestapt naar een BOL-traject. Slechts heel weinig bbl-geplomeerden op niveau 4 stromen door naar het hbo.

De uitstroom uit deeltijd-bol omvat momenteel circa 7.000 deelnemers, waarvan ongeveer de helft een diploma heeft behaald in de laatst gevolgde opleiding. Net als bij bbl bestaat vrijwel de gehele uitstroom uit schoolverlaters.

2.5. Hoger onderwijs

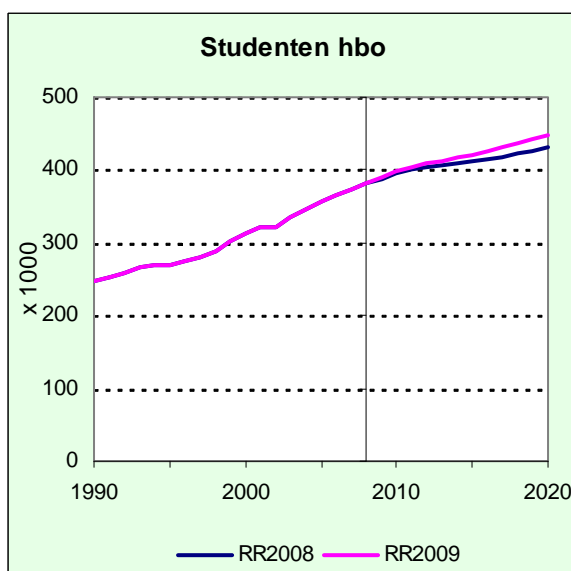
2.5.1. Ontwikkelingen totaal en per onderwijssoort

Het aantal studenten in het hoger onderwijs is reeds lange tijd aan het stijgen, dit geldt vooral voor het hoger beroepsonderwijs (hbo). Maar ook het wetenschappelijk onderwijs (wo) groeit weer vanaf het jaar 2000.

De stagnatie in de groei die rond 1995 is opgetreden doet zich vooral voor bij het wo. Sinds 1997 is het totaal aantal ho-studenten met 160.000 gegroeid tot ruim 600.000 in 2008 (inclusief het door LNV gefinancierde hbo en wo).

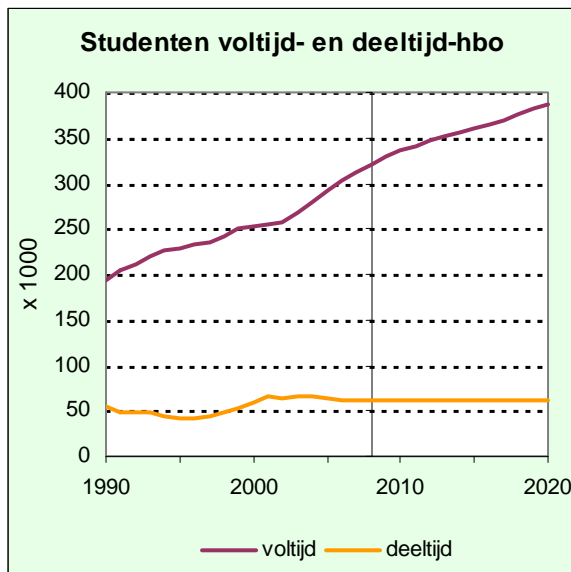
De nieuwe raming is vrijwel gelijk aan de oude raming. In 2020 zal het aantal ho-studenten naar verwachting zijn toegenomen tot circa 750.000.

Het hbo groeit vooral door de voortdurend stijgende directe instroom vanuit havo. Ook de directe instroom uit bol en de indirecte instroom zorgen voor verdere groei.

Op totaalniveau is de nieuwe hbo-raming iets hoger dan de vorige raming, vanwege de iets hogere realisatie dan geraamd was in 2008, en omdat er nu vanuit gegaan wordt dat de instroom uit vwo niet meer zal dalen.

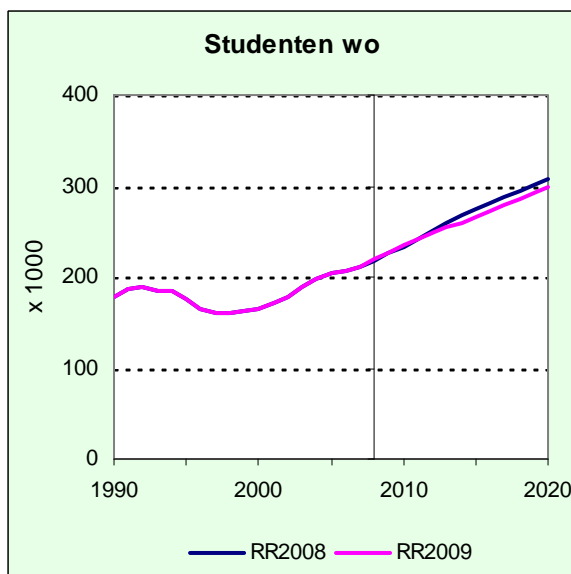
De ontwikkelingen van voltijd- en deeltijd-hbo verlopen geheel verschillend, zoals blijkt uit de volgende grafiek.

De groei van voltijd-hbo zet zich naar verwachting gestaag voort.

Deeltijd-hbo blijft volgens de nieuwe raming vrijwel constant op een niveau van circa 61.000 studenten.

In de periode 1995-2003 is de deelname aan deeltijd-hbo gegroeid, waarschijnlijk samenhangend met de gunstige arbeidsmarkt¹⁰, maar sinds 2003 is de belangstelling voor deeltijd-hbo weer wat gedaald.

Rond 1995 zijn de studentenaantallen in het wo gedaald. Door maatregelen op het studiefinancieringsterrein, is de verblijfsduur afgenomen en ook de instroom vanuit hbo gedaald.

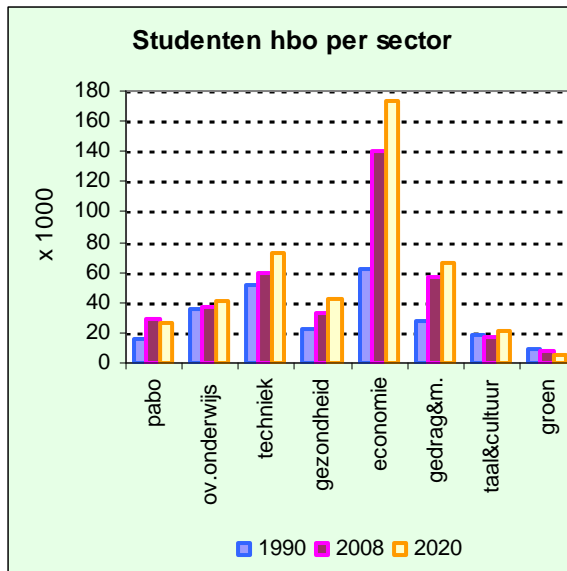
Vanaf 2000 zijn de aantallen weer aan het stijgen als gevolg van toenemende deelname aan vwo en het feit dat vwo-gediplomeerden meer voor wo zijn gaan kiezen in plaats van voor hbo. Verder spelen nog verruiming in de studiefinanciering (5-jarige studiefinancieringsduur voor technische studies, oprekken van diplomatermijn van 6 naar 10 jaar, verruiming van de bijverdien-regeling) een rol. Hierdoor is de instroom van hbo-gediplomeerden weer toegenomen en ook de gemiddelde verblijfsduur weer gestegen.

De nieuwe raming van wo is iets lager dan de vorige raming, omdat er nu vanuit gegaan wordt dat het percentage vwo-ers dat direct doorstroom naar het wo niet verder zal stijgen.

¹⁰ De relatie tussen onderwijsdeelname en arbeidsmarkt is onderzocht in opdracht van OCW door SEOR (Stichting Economisch Onderzoek Rotterdam). Uit een interne rapportage aangaande dit onderzoek t.b.v. OCW is gebleken dat er nauwelijks enige correlatie bestaat op onderwijssoorten (mbo, hbo, wo) als geheel. Wel is er een sterke correlatie tussen de verhouding voltijd-/deeltijd-onderwijs enerzijds en de werkloosheid anderzijds voor het mbo (zie par. 2.4.1 en par. 3.3, punt 4): bij lage werkloosheid wordt de deelname aan deeltijd-onderwijs hoger t.o.v. de deelname aan voltijd-onderwijs. Ook in het hbo is deze correlatie enigszins aanwezig.

2.5.2. Ontwikkelingen per sector

In de periode 1990-2008 is het aantal hbo-studenten met ruim de helft toegenomen, in het wo bedroeg de groei 21%.

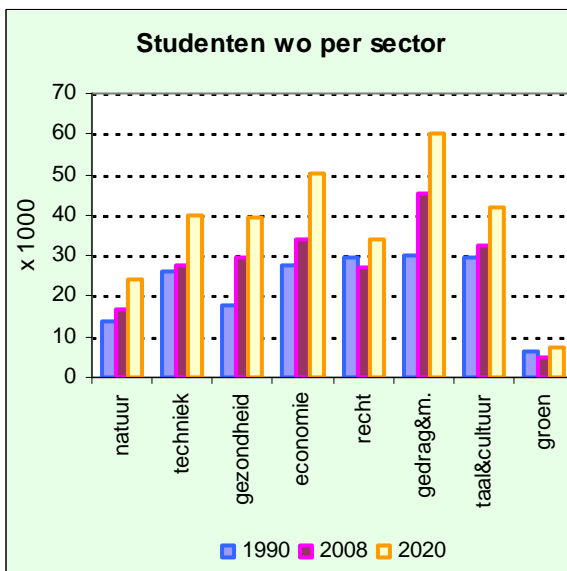
Tussen de sectoren (CROHO-onderdelen) binnen hbo en wo bestaan echter grote verschillen. Sommige sectoren vertonen een veel grotere groei dan andere, ook zijn er enkele sectoren waar de studentenaantallen zijn gedaald. De prognose houdt met deze verschillende ontwikkelingen slechts in beperkte mate rekening¹¹.

In het hbo is alleen de sector Groen in aantal gedaald. De groei komt voor het grootste deel uit de sectoren Economie en Gedrag & Maatschappij, deze zijn in de periode 1990-2008 met resp. 126 en 108% toegenomen. In de sector Economie zit nu ruim 1/3 van het aantal hbo-studenten.

In de sector Techniek zijn de aantallen sinds 1990 wel gegroeid, maar het aandeel van de

technische studies in het totale hbo is gedaald.

In de sector Onderwijs (lerarenopleidingen) is er in de negentiger jaren vrijwel geen groei geweest, de groei begint hier pas vanaf 1999. Vanaf 2007 is de pabo echter weer dalende.

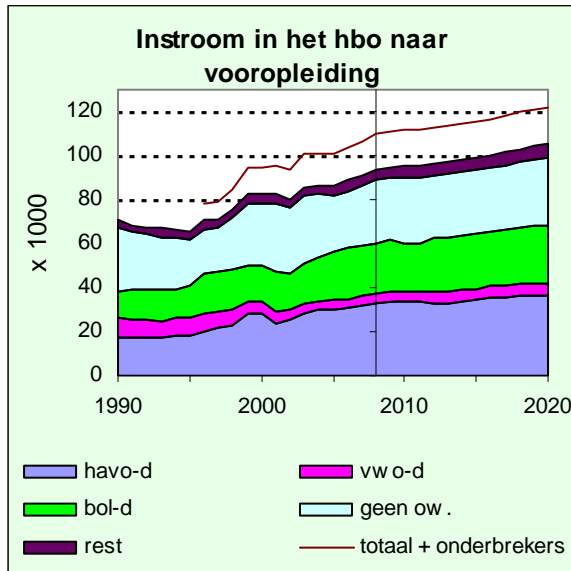

In bijna alle wo-sectoren is de invloed van studiefinancieringmaatregelen (met name de prestatiebeurs) zichtbaar geweest als een vermindering van studentenaantallen rond 1995. Momenteel nemen echter alle sectoren weer toe. Bij Gezondheid speelt de verruiming van de numerus fixi een belangrijke rol.

11 In de prognose van studentenaantallen per sector wordt gerekend met een instroomtrend die slechts weinig verschilt tussen de sectoren: alleen voorzover het patroon van vooropleidingen uiteenloopt per sector, kunnen de instroomtrends per sector van elkaar verschillen. De sector Groen wordt echter geheel apart geraamd en daar kan de instroomtrend in de prognose dus substantieel afwijken van de andere sectoren. Een recente analyse heeft aangetoond dat het verdisconteren van de profielen in de havo/vwo-diplomering en in de doorstroom naar hoger onderwijs nog niet leidt tot verbetering van de prognose van sectoren in hbo en wo.

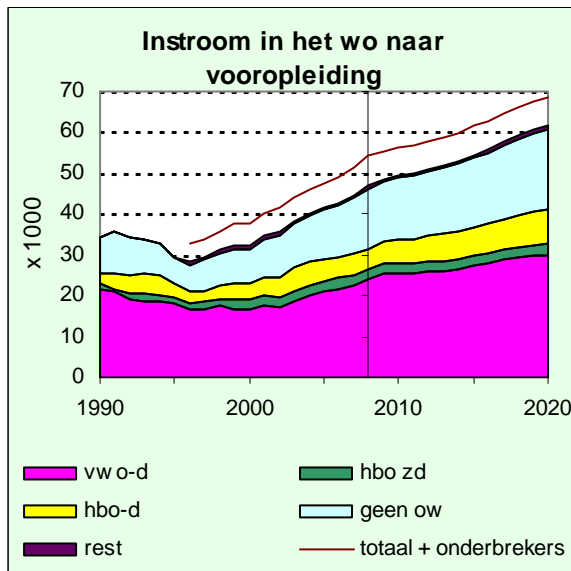
2.5.3. Instroom in het hoger onderwijs

In het hbo zijn in 2008 ruim 93.000 studenten voor het eerst ingestroomd in de initiële fase (bachelor-opleidingen). Daarnaast zijn er circa 17.000 studie-onderbrekers¹² die al eerder in het hbo waren ingeschreven (maar niet in het voorafgaande jaar) opnieuw ingestroomd.

De groei van de hbo-instroom komt uit alle vooropleiding-categorieën. De enige uitzondering hierop vormen de vwo-gediplomeerden (vwo-d), die meer dan voorheen naar wo zijn doorgestroomd in plaats van naar hbo. De categorie "geen ow" (indirecte instroom, buitenlands diploma, etc.) gaat voor ongeveer 30% naar deeltijd-hbo. De rest-categorie bestaat voor ongeveer de helft uit wo-uitvallers. Voor de toekomst wordt nog een verdere groei verwacht, vooral de directe instroom vanuit havo zal nog verder toenemen.

In het wo zijn in 2008 bijna 47.000 studenten voor het eerst ingestroomd. Daarnaast zijn er ruim 7.000 studie-onderbrekers opnieuw ingestroomd.

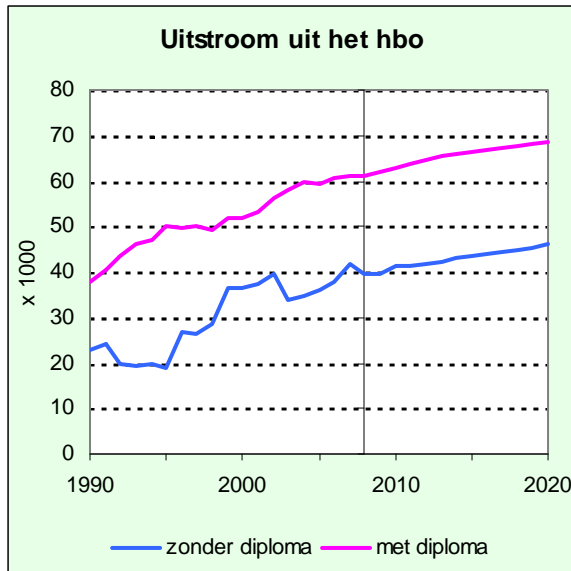
Vanaf 1998 is de instroom in het wo weer aan het toenemen, door verruiming in de studiefinanciering. Deze toename had vooral betrekking op de doorstroom van hbo-gediplomeerden naar het wo.

De recente groei van de wo-instroom komt vooral voort uit meer directe instroom van vwo-gediplomeerden en uit de categorie "geen ow" (indirecte instroom, buitenlands diploma, etc., colloquium doctum, etc.).

12 In de periode 1996-2008 is de instroom van studieonderbrekers in het hbo sterk gegroeid van 7.000 naar 17.000. De prognose van deze instroomcategorie wordt constant verondersteld op de laatste realisatie, d.w.z. 17.000 per jaar. In het wo is in deze periode de instroom van studieonderbrekers gegroeid van 4.000 naar ruim 7.000. Ook hier wordt verwacht dat deze instroomcategorie op hetzelfde niveau blijft als de laatste realisatie, d.w.z. 7.000 per jaar.

2.5.4. Uitstroom uit het hoger onderwijs

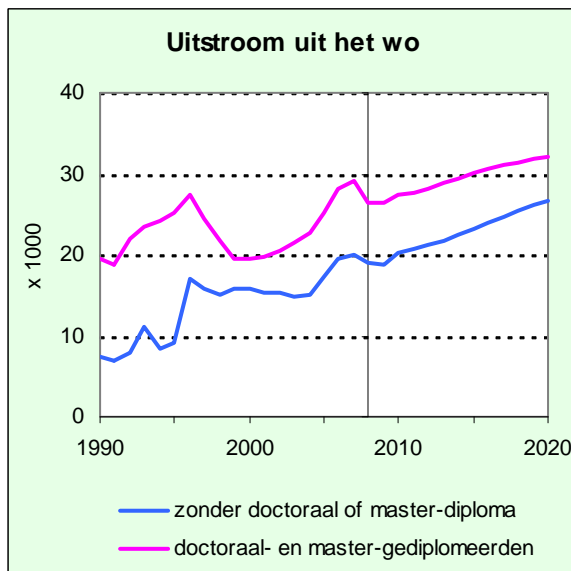
De jaarlijkse uitstroom uit het hbo is gegroeid van 60.000 in 1990 naar 100.000 in 2008. Deze ontwikkeling geeft uiteraard met vertraging de ontwikkeling weer van de instroom, met dien verstande dat de uitstroom wat hoger is omdat hierin ook tijdelijke uitstroom is opgenomen van studenten die na één of meer jaren weer verder gaan studeren.

De uitstroom zonder diploma¹³ vertoont in grote lijnen dezelfde ontwikkeling als de uitstroom van gediplomeerden, maar er is wel sprake van een zeker faseverschil.

Van de hbo-gediplomeerden stroomt nu 12% direct door naar het wo, maar ook van de ongediplomeerde uitstroom gaat circa 9% naar het wo.

In 2008 verlieten ongeveer 45.000 studenten het wo. In 1990 bedroeg dit aantal nog 27.000.

De invoering van de prestatiebeurs heeft in het wo geleid tot een uitstroompiek in 1996. Nadien is de uitstroom zonder diploma¹⁴ gestegen als gevolg van de vanaf 1995 opgetreden instroomstijging.

Deze werkt ook door in de uitstroom met (doctoraal of master-)diploma. Rond 2006 is er een extra stijging geweest die waarschijnlijk verband houdt met de invoering van de bachelor-master structuur.

Circa 17% van de uitstroom zonder diploma stroomt direct door naar hbo.

¹³ De uitstroom zonder/met diploma heeft betrekking op laatstgenoten onderwijs; als een student dus binnen het hbo al een diploma behaald heeft, maar daarna nog een hbo-opleiding zonder diploma heeft afgesloten, dan wordt hij/zij hier als uitstroom zonder diploma geteld.

¹⁴ Diploma is hier: doctoraal- of master-diploma. Uitstroom van wo bachelor-gediplomeerden die niet direct doorstromen naar de masterfase wordt hier dus tot de uitstroom zonder diploma gerekend.

Hoofdstuk 3 De opbouw van de raming

De jaarlijkse opbouw van de raming is volgens het volgende schema:

- a) RR..(standaard) = de raming met verwerking van de veranderingen zoals hierboven beschreven in Hoofdstuk 1, maar zonder enige correctie;
- b) RR..(autonoom) = RR..(standaard) + technische correcties;
- c) RR..(lector) = RR..(autonoom) + beleidseffecten die modelmatig verwerkt zijn;
- d) RR..(begroting) = RR..(lector) + beleidsmatige en/of technische correcties die nog toegevoegd moeten worden om aan te sluiten bij de nieuwe begroting.

3.1 Toelichting op de standaardraming

RR2009 (standaard) is een raming waarbij de standaardmethodiek zonder enige correcties wordt toegepast. Deze methodiek wordt verder toegelicht in paragraaf 4.1.

Dezelfde modelinstelling is gehanteerd als in de voorgaande ramingen RR98 t/m RR2008. Dit betekent dat strategische coëfficiënten zijn geëxtrapoleerd met een historische tijdbasis van 12 jaar; voor RR2009 betekent dit extrapolatie over de periode 1997 t/m 2008.

Raming van vavo-leerlingen in het vo

Voor vavo-leerlingen aan vo-scholen is vanwege de korte historie een aparte raming gemaakt, buiten het ramingsmodel om.

Vorig jaar werd nog uitgegaan van 4494 leerlingen, d.i. het in 2007/08 getelde aantal.

Omdat het aantal in 2008/09 opnieuw sterk is gegroeid tot 6778 leerlingen, wordt nu de sterk stijgende trend van de afgelopen 3 jaren in de raming van 2009/10 nog doorgetrokken, daarna in 2010/11 gehalveerd, en in de jaren nadien constant gehouden:

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14
vavo in vo	3,0	4,5	6,8	8,5	9,4	9,4	9,4	9,4

3.2 RR2009 (standaard)

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
bao	1548,9	1552,3	1553,3	1545,9	1536,9	1518,8	1502,6	1483,3	1463,8
sbao	46,3	44,9	44,1	43,8	43,7	43,5	42,9	42,2	41,4
so-wec	35,8	36,4	34,5	34,0	33,6	33,4	33,1	32,8	32,5
vso-wec	26,1	28,2	31,7	33,7	35,0	36,1	37,0	37,7	38,3
totaal po	1657,1	1661,8	1663,7	1657,4	1649,1	1631,7	1615,7	1596,0	1576,0
vo-gemees	331,1	328,3	326,6	330,4	333,6	337,7	342,8	344,1	342,6
vmbo34	166,3	158,6	153,6	151,0	149,3	149,3	148,9	149,0	149,3
havovwo3	82,2	81,8	82,6	82,0	81,9	85,0	85,8	89,2	90,7
vo-2	215,5	224,8	227,7	228,2	227,5	226,9	228,9	232,1	237,8
lwoo	85,7	87,5	85,3	82,4	80,4	79,4	80,5	82,3	84,1
pro	27,3	27,0	26,7	25,5	24,4	23,8	23,5	23,5	23,7
vavo	3,0	4,5	6,8	8,5	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4
totaal vo	911,3	912,5	909,2	908,1	906,6	911,5	919,9	929,6	937,5
bol	322,0	319,0	314,5	309,6	304,4	298,9	293,0	288,9	285,5
bbl	129,4	147,0	159,7	165,6	168,4	169,0	167,8	166,3	164,7
dt-bol	13,0	11,1	9,9	9,4	9,1	8,9	8,8	8,6	8,5
totaal mbo	464,4	477,1	484,1	484,6	481,9	476,8	469,6	463,8	458,7
hbo	296,8	306,0	314,4	321,6	328,1	333,6	338,0	341,2	344,4
wv hbo-1	79,0	81,2	82,7	83,7	84,7	84,9	85,1	85,1	86,0
dt-hbo	60,7	60,1	60,6	60,9	61,1	61,1	61,0	60,8	60,7
wv dt-hbo-1	13,4	12,7	13,3	13,2	13,1	13,0	12,9	12,8	12,7
totaal hbo	357,5	366,1	375,0	382,5	389,2	394,7	398,9	402,1	405,1
wo	202,7	206,8	213,9	222,0	230,0	237,6	245,4	252,9	259,9
wv wo-1	41,4	43,5	45,4	47,7	48,9	49,8	51,3	52,2	53,1
vboa	20,3	19,0	18,6	18,3	18,0	18,2	18,4	18,6	18,7
lwooa	14,2	14,3	13,9	13,3	12,6	12,3	12,4	12,5	12,7
bola	17,0	17,0	16,8	16,6	16,1	15,3	14,4	13,5	12,7
bbla	8,8	9,2	10,3	11,1	11,7	12,0	12,2	12,3	12,3
hao	8,2	7,9	7,9	7,9	7,8	7,6	7,4	7,2	6,9
woa	4,5	4,7	5,1	5,5	5,9	6,2	6,4	6,7	6,9

3.3 Toelichting op de technische correcties

Een standaardmethodiek vormt de basis voor de Referentieraming. Deze methodiek is voor alle schoolsoorten gelijk. Voorafgaande aan de verwerking van de nieuwste telgegevens is deze standaardmethodiek vastgesteld. Het kan noodzakelijk blijken om ten opzichte van deze standaardmethodiek met enige bijstellingen te komen. Deze bijstellingen worden hieronder toegelicht.

Technische correcties zijn toegepast als de standaardmethodiek door discontinuïteiten in de gegevens (zoals trendbreuken, stelselwijzigingen) niet zonder meer mag worden toegepast.

Twee correcties kunnen eigenlijk als standaardcorrecties worden opgevat:

- standaardcorrecties "leerplicht" (1);
- standaardcorrectie "trend niet naar 0 en niet naar 100%" (2).

1. Standaardcorrectie: trends in de leerplicht "harder" meenemen (conform RR2008)

Evenals in RR2008 is de standaardmethodiek gewijzigd voor leerplichtig onderwijs. De trends worden hier met een hoger gewicht meegenomen dan in de standaardraming. De effecten van deze wijziging zijn:

	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
bao	0,2	0,3	0,7	1,0	1,5	1,8
sbao	-0,3	-0,7	-1,2	-1,7	-2,2	-2,7
so-wec	-0,1	-0,1	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1
vso-wec	0,3	0,5	0,7	0,8	1,0	1,1
totaal po	0,0	0,0	0,1	0,1	0,2	0,2
vo-gemees	-0,8	-2,1	-3,1	-3,9	-4,4	-4,8
vmbo34	-0,9	-2,8	-4,4	-5,6	-6,8	-7,8
havovwo3	1,0	2,2	2,3	2,6	2,8	3,2
vo-2	0,0	0,9	2,7	4,2	5,1	5,6
lwoo	0,5	1,3	2,3	3,3	4,1	4,7
pro	0,2	0,6	1,1	1,6	2,1	2,6
totaal vo	0,0	0,0	0,8	2,2	3,1	3,5
bol	0,0	0,0	-0,6	-1,9	-3,2	-4,4
bbl	0,0	0,0	-0,2	-0,5	-0,9	-1,2
dt-bol	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
totaal mbo	0,0	0,0	-0,8	-2,4	-4,0	-5,6
hbo	0,0	0,0	0,0	0,2	0,5	0,9
wv hbo-1	0,0	0,0	0,0	0,2	0,4	0,5
dt-hbo	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
wv dt-hbo-1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
totaal hbo	0,0	0,0	0,0	0,2	0,5	0,9
wo	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,9
wv wo-1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,6
vboa	-0,1	-0,3	-0,5	-0,9	-1,2	-1,6
lwooa	0,1	0,2	0,5	0,8	1,1	1,4
bola	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
bbla	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
hao	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
woa	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

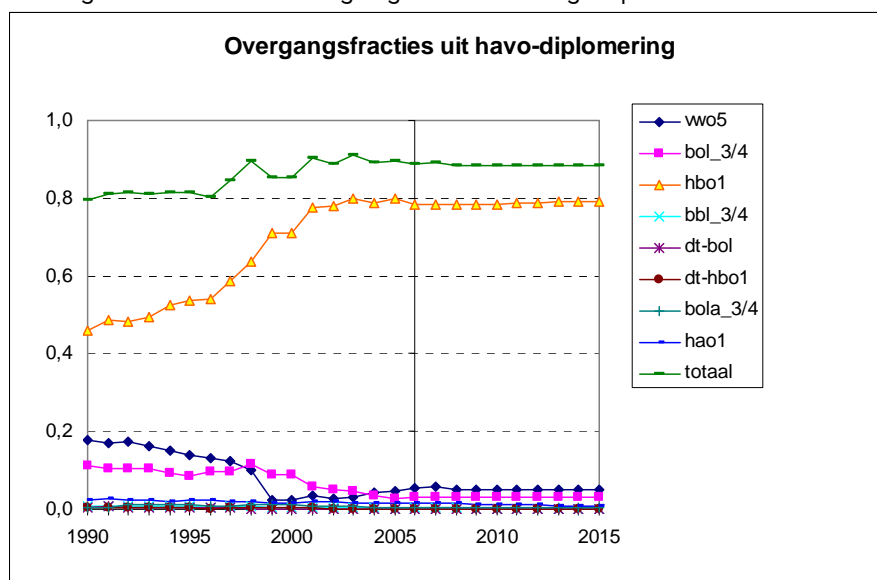
2. Standaardcorrectie: niet naar 0 en niet naar 100% (conform RR2008)

De extrapolatie van trends uit het verleden kan als resultaat opleveren dat de overgangsfractionen in de prognose naar 0% of 100% gaan. In deze gevallen is in de raming gecorrigeerd, door de betreffende overgangsfractionen constant te laten op de laatst gerealiseerde waarde. Voor RR2009 is dit de (geschatte) waarde voor 2008.

In de volgende gevallen is in RR2009 deze stabilisatie op het niveau van 2008 nodig voor overgangsfractionen die anders naar 0 zouden gaan:

- vanuit havo-ge-diplomeerden naar vwo5 en voltijd-bol;
- vanuit vwo-ge-diplomeerden naar voltijd-hbo en hao.

Verder is er in de standaardraming een sterke groei van de fractie van havo-ge-diplomeerden die direct doorstroomt naar vervolgonderwijs. Tezamen met bovenstaande correcties zou deze fractie toenemen van in totaal 88% nu naar 96% in 2015. Evenals in RR2008 worden nu alle overgangsfractionen met herkomst "havo-ge-diplomeerden" zodanig aangepast dat het totaal van deze fracties constant blijft op het niveau van het laatste historische jaar, aangezien de laatste jaren de fractie om en nabij de 88 procent zit¹⁵. Bij deze aanpassing worden echter de reeds gestabiliseerde overgangen van havo-ge-diplomeerden (zie hierboven) niet aangepast.

Bij vwo-ge-diplomeerden zou de fractie die direct doorstroomt naar vervolgonderwijs eveneens toenemen, van 88% nu naar 97% in 2015 (vooral als gevolg van het constant houden van de overgangsfractionen vwo-hbo). Hier wordt nu op dezelfde wijze gecorrigeerd als bij havo-ge-diplomeerden, dit heeft uiteraard een negatief effect op de instroom in wo. Bovengenoemde 4 reeksen van overgangsfractionen, d.w.z. vanuit havo-ge-diplomeerden naar vwo5 en voltijd-bol en vanuit vwo-ge-diplomeerden naar voltijd-hbo en hao, zijn dus constant gehouden op het niveau van 2008.

15 Dit niveau van 88% komt overeen met het reeds vanaf 1990 (en ook in de raming) vrijwel constante niveau bij vwo-ge-diplomeerden. Er is geen reden om te veronderstellen dat de fractie directe doorstroom vanuit havo-ge-diplomeerden nog zal uitstijgen boven het niveau van vwo-ge-diplomeerden.

Dit leidt tot de volgende bijstelling in aantallen:

	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
vo-2	0,1	0,4	0,7	0,9	1,3	1,6
Totaal vo	0,1	0,4	0,7	0,9	1,3	1,6
Bol	0,3	1,0	1,9	2,9	3,7	4,3
Bbl	0,0	0,0	0,1	0,1	0,2	0,3
dt-bol	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal mbo	0,3	1,0	2,0	3,0	3,8	4,5
Hbo	-0,1	-0,4	-0,8	-1,1	-1,2	-1,1
wv hbo-1	-0,1	-0,3	-0,4	-0,3	-0,1	0,1
dt-hbo	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
wv dt-hbo-1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal hbo	-0,1	-0,4	-0,8	-1,1	-1,2	-1,0
Wo	-0,4	-1,3	-2,4	-3,8	-5,4	-7,3
wv wo-1	-0,4	-0,9	-1,2	-1,6	-2,0	-2,3
Bola	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Bbla	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Hao	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,2
Woa	0,0	0,0	-0,1	-0,1	-0,1	-0,2

3. Correctie voor trendbreuk so en vso

In 2008/09 heeft zich t.o.v. eerdere jaren een verschuiving voorgedaan van ca. 2000 leerlingen (13 jaar en ouder) van so naar vso. Dit wordt veroorzaakt door het feit dat bij enkele speciale scholen nieuwe vso-afdelingen zijn gestart, wat in eerdere jaren niet mogelijk was. De leerlingen in deze nieuwe vso-afdelingen waren in eerdere jaren nog bij so geteld. Deze trendbreuk veroorzaakt éénmalig een daling van de interne doorstroom binnen so en een stijging van de doorstroom van so naar vso in 2008, maar in het ramingsmodel wordt dit dan ten onrechte doorgetrokken naar de toekomst.

Correctie van deze trendbreuk houdt in dat in de prognose de doorstroomfractie so-so weer teruggezet wordt op zijn oude waarde, nl. het gemiddelde over de periode 2001 t/m 2007; verder is de doorstroomfractie so-vso op een waarde gezet die iets lager ligt dan in 2008.

Dit leidt tot de volgende bijstelling in aantallen:

	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
baa	-0,1	-0,2	-0,3	-0,4	-0,5	-0,5
sbaa	-0,1	-0,3	-0,5	-0,7	-0,9	-1,0
so-wec	0,6	1,2	1,7	2,2	2,6	3,1
vso-wec	-0,3	-0,5	-0,8	-1,0	-1,2	-1,4
totaal po	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1
vo-gemees	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1
lwoo	0,0	0,0	0,0	-0,1	-0,1	-0,2
pro	0,0	0,0	0,0	-0,1	-0,1	-0,2
totaal vo	0,0	0,0	0,0	-0,1	-0,2	-0,3
vboa	0,0	0,0	0,0	0,1	0,2	0,3
ivboa	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,1

4. Correctie voor invloed van stijgende werkloosheid

In 2006 heeft onderzoeksbureau SEOR in opdracht van OCW een onderzoek uitgevoerd naar de invloed van conjunctuureffecten op onderwijsdeelname¹⁶. Dit onderzoek heeft geen éénduidige conclusies opgeleverd: er zijn wel een aantal significante correlaties tussen werkloosheid enerzijds en bepaalde leerlingen-stroomfracties anderzijds gevonden, maar deze waren niet duidelijk genoeg om te verwerken in het ramingsmodel Lector.

Een analyse van OCW op ontwikkeling van leerlingen-aantallen¹⁷ toonde aan dat er weinig correlatie te bespeuren is tussen werkloosheid en onderwijsdeelname op macro-niveau. Wel bleek binnen het mbo in de afgelopen 25 jaar een zeer duidelijke correlatie te bestaan tussen werkloosheid en (met 1 jaar vertraging) het aandeel van voltijd-bol binnen het mbo.

De verklaring voor deze sterke correlatie is evident: ingeval van een hoge werkloosheid is het moeilijk voor aankomende mbo-deelnemers om een bpv-stageplaats te vinden, waardoor men eerder in een voltijd-bol opleiding zal instromen dan in een bbl-opleiding.

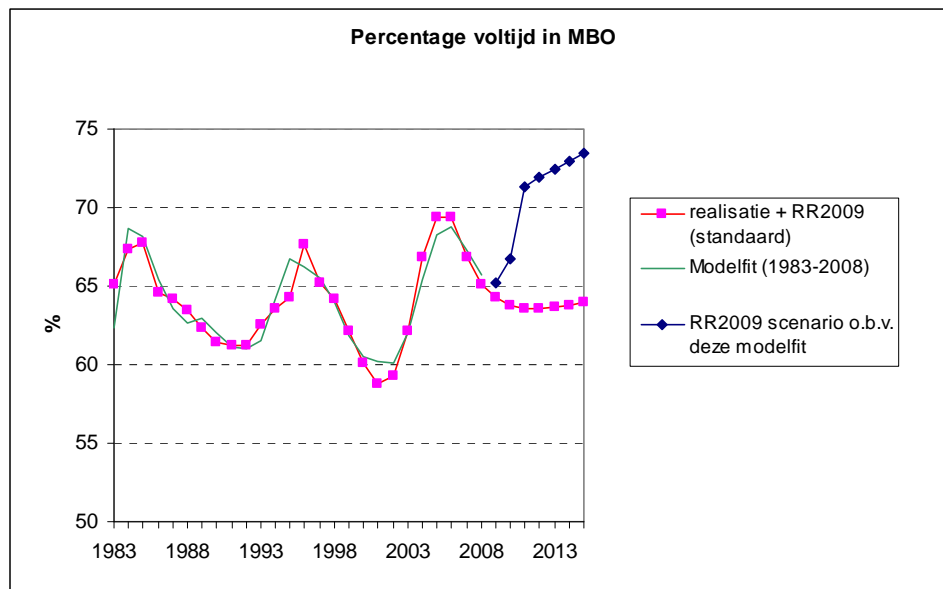
Dit leidde tot het volgende model:

$$v = a + b.t + c.w(t-1)$$

met v = aandeel voltijd in de onderwijsdeelname
 t = jaar
 $w(t-1)$ = werkloosheid in het vorige jaar

De optimale fit werd verkregen met de volgende parameterwaarden: $a = 42,844$, $b = 0,00521$ en $c = 0,02064$. Er is dus een autonome trend die leidt tot een jaarlijks met 0,52% groeiend aandeel voltijd-bol. Bovenop deze trend is er een conjunctuur-effect: 1 procentpunt meer werkloosheid leidt tot ca. 2% meer voltijd-bol (t.o.v. totaal mbo).

De later beschikbaar gekomen gegevens van 2007 en 2008 passen nog steeds perfect in dit model:

Gelet op de zeer goede fit van dit model, kunnen we voor de nabije toekomst een raming maken van het aandeel van voltijd-bol in het mbo.

In de afgelopen 2 jaren is besloten om dit nog niet te doen vanwege de onzekerheid in de

¹⁶ Zie de eindrapportage die gepresenteerd is als notitie ALS06.09. Deze notitie is besproken in de ALS (zie verslag ALS06.11)

¹⁷ Zie notitie ALS07.04

reguliere werkloosheids-voorspellingen van het CPB. Deze voorspellingen volgens het CEP (Centraal Economisch Plan) zijn slechts beschikbaar voor het lopende en komende jaar; verwerking van deze werkloosheids-voorspellingen volgens het hierboven gepresenteerde model zou in de afgelopen 2 jaar slechts hebben geleid tot beperkte mutaties in de verdeling van mbo-aantallen, die in dezelfde orde van grootte liggen als de gebruikelijke ramingonzekerheid. Met andere woorden: we zouden toen de ramingen slechts hebben aangepast binnen de normale ramingsruis.

Op dit moment doet zich echter een geheel andere situatie voor als gevolg van de kredietcrisis: volgens het CEP2009 zal de werkloosheid sterk oplopen van 4% in 2008 naar 5½% in 2009 en 8¾% in 2010). Dit is als een scenario weergegeven in bovenstaande figuur. In tegenstelling tot RR2009 (standaard) leidt dit tot een toename van het aandeel voltijd-bol, m.n. in 2011 vanwege de door het CPB voorspelde sterke stijging van de werkloosheid in 2010.

Het gevolg is een forse verschuiving in aantallen (x 1000), van bbl naar voltijd-bol, hetgeen als een correctie op de raming wordt meegenomen:

	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16 e.v.
bol	4,4	28,9	59,6	61,3	62,7	64,0	65,3
bbl	-4,2	-27,4	-56,6	-58,3	-59,6	-60,8	-62,1
dt-bol	-0,2	-1,5	-3,0	-3,1	-3,1	-3,2	-3,2
bola	0,2	1,6	3,4	3,5	3,5	3,6	3,7
bbla	-0,2	-1,6	-3,4	-3,5	-3,5	-3,6	-3,7

3.4 RR2009 (autonoom)

De standaardraming aangevuld met enige technische correcties leidt tot de autonome raming, RR2009 (autonoom). Dit is de raming nog zonder de beleidseffecten.

RR2009 (autonoom)

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
bao	1548,9	1552,3	1553,3	1546,0	1537,0	1519,2	1503,3	1484,3	1465,1
sbao	46,3	44,9	44,1	43,4	42,7	41,7	40,5	39,1	37,6
so-wec	35,8	36,4	34,5	34,4	34,6	34,9	35,2	35,3	35,5
vso-wec	26,1	28,2	31,7	33,6	34,9	36,0	36,9	37,5	38,1
totaal po	1657,1	1661,8	1663,7	1657,4	1649,2	1631,8	1615,8	1596,2	1576,3
vo-gemeee	331,1	328,3	326,6	329,6	331,5	334,6	339,0	339,8	337,8
vmbo34	166,3	158,6	153,6	150,1	146,5	144,8	143,2	142,2	141,6
havovwo3	82,2	81,8	82,6	83,0	84,1	87,3	88,3	92,0	93,8
vo-2	215,5	224,8	227,7	228,3	228,8	230,3	234,1	238,5	245,0
lwoo	85,7	87,5	85,3	82,9	81,7	81,6	83,8	86,3	88,6
pro	27,3	27,0	26,7	25,7	25,0	24,9	25,1	25,5	26,1
vavo	3,0	4,5	6,8	8,5	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4
totaal vo	911,3	912,5	909,2	908,2	907,0	913,0	922,9	933,7	942,3
bol	322,0	319,0	314,5	314,4	334,3	359,8	355,4	352,1	349,3
bbl	129,4	147,0	159,7	161,4	141,0	112,3	109,1	106,0	103,0
dt-bol	13,0	11,1	9,9	9,1	7,6	5,9	5,7	5,5	5,3
totaal mbo	464,4	477,1	484,1	484,9	482,9	478,0	470,2	463,6	457,6
hbo	296,8	306,0	314,4	321,4	327,7	332,8	337,0	340,6	344,3
wv hbo-1	79,0	81,2	82,7	83,6	84,4	84,5	84,9	85,4	86,5
dt-hbo	60,7	60,1	60,6	60,9	61,1	61,1	61,0	60,9	60,7
wv dt-hbo-1	13,4	12,7	13,3	13,2	13,1	13,0	12,9	12,8	12,7
totaal hbo	357,5	366,1	375,0	382,4	388,8	393,9	398,0	401,4	405,0
wo	202,7	206,8	213,9	221,6	228,7	235,2	241,6	247,7	253,4
wv wo-1	41,4	43,5	45,4	47,3	48,0	48,6	49,7	50,5	51,5
vboa	20,3	19,0	18,6	18,2	17,7	17,7	17,6	17,5	17,5
lwooa	14,2	14,3	13,9	13,4	12,8	12,8	13,1	13,6	14,0
bola	17,0	17,0	16,8	16,8	17,8	18,7	17,8	17,0	16,3
bbla	8,8	9,2	10,3	10,9	10,1	8,6	8,7	8,7	8,7
hao	8,2	7,9	7,9	7,9	7,8	7,7	7,5	7,3	7,1
woa	4,5	4,7	5,1	5,5	5,8	6,1	6,4	6,6	6,7

3.5 Toelichting op de beleidseffecten

Beleidseffecten zijn nodig indien vanuit het gevoerde beleid verwacht wordt dat de onderwijsdeelname zich anders zal ontwikkelen dan autonoom het geval is. Ten opzichte van RR2008 zijn de beleidseffecten aangepast (correcties 1, 2 en 4) of niet meer opgenomen (correcties 3). Correctie 6 is om technische redenen verschoven naar paragraaf 3.7.

1. Beleidseffect i.v.m. onderwijsnummer: conform RR2008

In RR2008 was een correctie aangebracht i.v.m. de invoering van het onderwijsnummer in het primair onderwijs:

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
Bao			-0,6	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4

Het onderwijsnummer zal pas per 1-10-2010 voor de bekostiging gebruikt gaan worden, daarom wordt in RR2009 de correctiereeks 1 jaar opgeschoven:

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
Bao				-0,6	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4

2. Beleidseffect prestatiebeurs in voltijd-bol 3/4: conform RR2008

Door de invoering van de prestatiebeurs in de niveaus 3 en 4 van voltijd-bol vanaf 2005 zal naar verwachting de uitval cohortsgewijs (d.w.z. voor de instromende deelnemers) met ongeveer ¼ afnemen tot 2010. Dit resulteert in een verhoging van het aantal bol-deelnemers, een lichte verlaging bij bbl en een verhoging van het aantal ingeschrevenen in het hbo. In RR2008 werd uitgegaan van de volgende inschatting van dit effect:

	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16
Bol				1,2	2,7	4,5	6,7	8,9	10,5	12,2	13,7
Bbl				-0,1	-0,3	-0,5	-0,8	-1,0	-1,3	-1,4	-1,5
dt-bol				0,0	0,0	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Totaal mbo				1,1	2,3	3,9	5,9	7,8	9,2	10,7	12,2
hbo				0,0	0,3	0,9	1,7	2,8	3,9	4,8	5,5
wv hbo-1				0,0	0,3	0,7	1,0	1,4	1,8	1,8	1,8
dt-hbo				0,0	0,0	0,1	0,1	0,2	0,2	0,3	0,3
wv dt-hbo-1				0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Totaal hbo				0,0	0,4	1,0	1,8	2,9	4,1	5,1	5,9

Deze correctie blijft gehandhaafd in RR2009 (met dien verstande dat de correctiereeks bij mbo is verlaagd met het voor 2008/09 ingeboekte effect:

	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16
Bol					1,5	3,3	5,5	7,7	9,3	11,0	12,5
Bbl					-0,2	-0,4	-0,7	-0,9	-1,2	-1,3	-1,4
dt-bol					0,0	0,0	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Totaal mbo					1,2	2,8	4,8	6,7	8,1	9,6	11,1
hbo					0,3	0,9	1,7	2,8	3,9	4,8	5,5
wv hbo-1					0,3	0,7	1,0	1,4	1,8	1,8	1,8
dt-hbo					0,0	0,1	0,1	0,2	0,2	0,3	0,3
wv dt-hbo-1					0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Totaal hbo					0,4	1,0	1,8	2,9	4,1	5,1	5,9

3. Beleidseffect thuiszitters in vso: vervalt

In RR2008 was nog een correctie opgenomen voor vso vanwege leerplichtige thuiszitters die eerst op een crisisplaats zitten en daarna instromen op een school:

	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14
vso-wec	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2

Deze correctie van 170 thuiszitters vervalt omdat dit nu op een andere wijze in de begroting wordt verwerkt.

4. Beleidseffect kwalificatieplicht: opnieuw berekend

Met ingang van het schooljaar 2007/08 geldt een kwalificatieplicht, d.w.z. dat een leerling leerplichtig is zolang er nog geen startkwalificatie is behaald, tot het moment waarop hij/zij 18 jaar wordt. Dit zou een aanzienlijke verhoging van het aantal mbo-deelnemers tot gevolg moeten hebben en ook nog een geringe verhoging bij vmbo/lwoo. In RR2008 is ervan uitgegaan dat het effect van de kwalificatieplicht pas zichtbaar zou worden in 2008/09, door de overgangsmaatregel en de aanvankelijke uitvoeringsproblemen. Dit leidde tot de volgende correctie in RR2008:

	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16
vmbo	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
lwoo	1,3	1,3	1,3	1,3	1,2	1,3	1,2	1,3
bol	11,0	10,7	10,6	10,8	10,3	10,2	10,1	10,5
bbl	10,2	9,9	9,8	9,9	9,5	9,4	9,3	9,7
vboa	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
lwooa	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
bola	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
bbla	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6
Totaal	24,1	23,4	23,2	23,6	22,5	22,4	22,2	23,3

In de afgelopen jaren is onderwijsdeelname van 16- en 17-jarigen wel toegenomen, maar heeft nog niet het peil bereikt, waarmee in de oorspronkelijke raming rekening was gehouden. Een nieuwe doorrekening leidt tot een bijgestelde correctie in RR2009 voor de komende jaren:

	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16
vmbo		0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
lwoo		0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
bol		5,5	5,1	5,0	4,6	4,5	4,3	4,5
bbl		5,1	4,7	4,6	4,3	4,2	4,0	4,1
vboa		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
lwooa		0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1
bola		0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
bbla		0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
Totaal		11,9	10,8	10,7	9,9	9,7	9,1	9,6

Deze correctie is plausibel om de volgende redenen:

- 1) de handhaving van de kwalificatieplicht wordt verbeterd door:
 - a) invoering van het "digitale loket" voor melding van verzuim en uitval door scholen aan gemeenten; vanaf 1 augustus 2009 is dit wettelijk verplicht;
 - b) de inzet van meer leerplichtambtenaren door de gemeenten; hiervoor zijn vanaf najaar 2008 nog extra financiële middelen ter beschikking gesteld aan de gemeenten;

- 2) de “groenpluk” zal waarschijnlijk afnemen door de verslechterende arbeidsmarkt;
- 3) versnelde registratie van mbo-deelnemers: ROC's waren nog niet voldoende voorbereid op de tendens dat instromende deelnemers zich later gaan aanmelden; verder gaat OCW weer een voorlichtingscampagne starten om vmbo-examendeelnemers ertoe te bewegen zich tijdig in te schrijven.

5. Beleidseffect leerwerkplicht

In de verdiepingsbijlage bij begroting 2009 is onder artikel 4 een mutatie “werkleeërrecht” opgenomen oplopend tot € 37,8 mln. De bijbehorende deelnemers-aantallen, oplopend tot 2290 bol-deelnemers en 2290 bbl-deelnemers waren nog niet verwerkt in RR2008. Hierbij was aangenomen dat 10% van de jongeren <27 jaar met een bijstandsuitkering (22.900) zullen gaan instromen in een 2-jarig onderwijstraject, waarvan de helft in voltijd-bol en de helft in bbl.

Het aantal jongeren <27 jaar met een bijstandsuitkering (stand in oktober 2008: 22.200) zal volgens een recente raming van het Ministerie van SZW nog wel iets verder oplopen. Dit leidt tot een bijstelling van de raming die iets hoger is dan de aantallen die in begroting 2009 waren verwerkt.

De correctie in RR2009 wordt dan:

	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16
bol	0,3	2,0	2,6	2,5	2,5	2,5	2,5
bbl	0,3	2,0	2,6	2,5	2,5	2,5	2,5

6. Beleidseffect open bestel: conform RR2008, maar nu opgenomen bij par. 3.7

Met ingang van het studiejaar 2007/08 is er een experiment gestart voor een meer open bestel in het hoger onderwijs. In het experiment open bestel hoger onderwijs krijgt een aantal instellingen dat momenteel niet voor bekostiging in aanmerking komt, tijdelijk en onder strikte voorwaarden bekostiging. Het experiment open bestel start in twee cohorten van 415 eerstejaars, te weten in het studiejaar 2007/08 en in 2008/09.

Vorig jaar leidde dit tot de volgende correctie in RR2008:

	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
hbo-vt	0,086	0,609	1,574	1,977	1,785	1,352	0,494	
w.v. hbo-1	0,086	0,541	1,073	0,618				

Deze correctie wordt om technische redenen nu niet als beleidseffect in RR2009 (lector) opgenomen, maar pas in RR2009 (begroting), tesamen met de begrotingstechnische correcties van hbo (zie par. 3.7, onder punt 2).

3.6 RR2009 (lector)

De autonome raming voorzien van bovenstaande beleidseffecten levert de beleidsmatige raming, RR2009 (lector), op.

RR2009 (lector)

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
bao	1548,9	1552,3	1553,3	1545,4	1535,6	1517,8	1501,9	1482,9	1463,7
sbao	46,3	44,9	44,1	43,4	42,7	41,7	40,5	39,1	37,6
so-wec	35,8	36,4	34,5	34,4	34,6	34,9	35,2	35,3	35,5
vso-wec	26,1	28,2	31,7	33,6	34,9	36,0	36,9	37,5	38,1
totaal po	1657,1	1661,8	1663,7	1656,8	1647,8	1630,4	1614,4	1594,8	1574,9
vo-gemees	331,1	328,3	326,6	329,6	331,5	334,6	339,0	339,8	337,8
vmbo34	166,3	158,6	153,6	150,2	146,6	145,0	143,4	142,3	141,7
havovwo3	82,2	81,8	82,6	83,0	84,1	87,3	88,3	92,0	93,8
vo-2	215,5	224,8	227,7	228,3	228,8	230,3	234,1	238,5	245,0
lwoo	85,7	87,5	85,3	83,5	82,2	82,2	84,3	86,8	89,0
pro	27,3	27,0	26,7	25,7	25,0	24,9	25,1	25,5	26,1
vavo	3,0	4,5	6,8	8,5	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4
totaal vo	911,3	912,5	909,2	908,9	907,7	913,7	923,5	934,4	942,9
bol	322,0	319,0	314,5	321,7	344,6	372,9	370,2	368,4	367,1
bbl	129,4	147,0	159,7	166,6	147,2	118,8	114,9	111,5	108,1
dt-bol	13,0	11,1	9,9	9,1	7,6	5,8	5,6	5,4	5,2
totaal mbo	464,4	477,1	484,1	497,4	499,4	497,6	490,7	485,4	480,4
hbo	296,8	306,0	314,4	321,8	328,6	334,6	339,8	344,5	349,1
wv hbo-1	79,0	81,2	82,7	83,9	85,1	85,6	86,3	87,1	88,3
dt-hbo	60,7	60,1	60,6	61,0	61,1	61,2	61,1	61,1	61,0
wv dt-hbo-1	13,4	12,7	13,3	13,2	13,2	13,1	13,0	13,0	12,9
totaal hbo	357,5	366,1	375,0	382,7	389,8	395,8	400,9	405,5	410,1
wo	202,7	206,8	213,9	221,6	228,7	235,2	241,6	247,7	253,4
wv wo-1	41,4	43,5	45,4	47,3	48,0	48,6	49,7	50,5	51,5
vboa	20,3	19,0	18,6	18,2	17,7	17,7	17,6	17,6	17,5
lwooa	14,2	14,3	13,9	13,4	12,9	12,8	13,2	13,6	14,1
bola	17,0	17,0	16,8	17,1	18,0	18,9	18,0	17,2	16,5
bbla	8,8	9,2	10,3	11,1	10,2	8,8	8,9	8,9	8,8
hao	8,2	7,9	7,9	7,9	7,8	7,7	7,5	7,3	7,1
woa	4,5	4,7	5,1	5,5	5,8	6,1	6,4	6,6	6,7

3.7 Toelichting op de aanvullende correcties tot RR2009 (begroting)

1. Technische correctie begrotingsdefinities vo: actualisatie

Om aan te sluiten bij de begroting was in RR2008 (begroting) een technische correctie opgenomen voor leerjaar 1 en 2 in het voortgezet onderwijs à 1.800 leerlingen, omdat 2015 in het vo getelde leerlingen tot het groen onderwijs worden gerekend. Deze correctie, opnieuw berekend op basis van de telling 2008/09, is iets hoger in RR2009 (begroting):

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
vo-gemeens.	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0
vboa	1,2	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
lwooa	0,8	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0

2. Technische correcties begrotingsdefinities hbo: actualisatie

In de begrotingsraming worden voor het hbo alleen aantallen bekostigde ingeschrevenen opgenomen. In RR2008 (begroting) waren de volgende correcties opgenomen:
niet-bekostigde ingeschrevenen:

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
Hbo	-2,1	-1,9	-1,9	-2,0	-2,0	-2,1	-2,1	-2,1	-2,1
wv hbo-1	-0,8	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
dt-hbo	-0,9	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8	-0,7	-0,7	-0,7
wv dt-hbo-1	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
totaal hbo	-3,0	-2,7	-2,7	-2,7	-2,8	-2,8	-2,8	-2,9	-2,9
hao	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
associate degree opleidingen:									
Hbo		-0,1	-0,1	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
dt-hbo		0,0	0,0	0,0	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
hbo-zorgopleidingen in de masterfase:									
Hbo	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6
"open bestel":									
Hbo		0,086	0,609	1,574	1,977	1,785	1,352	0,494	
wv hbo-1		0,086	0,541	1,073	0,618				

Actualisatie van deze correcties in RR2009 leidt tot het volgende:

niet-bekostigde ingeschrevenen:

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
Hbo	-2,1	-1,9	-2,5	-2,6	-2,6	-2,7	-2,7	-2,8	-2,8
wv hbo-1	-0,8	-0,5	-1,3	-1,3	-1,3	-1,3	-1,3	-1,3	-1,4
dt-hbo	-0,9	-0,8	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
wv dt-hbo-1	-0,2	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
totaal hbo	-3,0	-2,7	-3,1	-3,1	-3,2	-3,2	-3,3	-3,3	-3,3
hao	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
associate degree opleidingen:									
Hbo		-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
dt-hbo		0,0	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
hbo-zorgopleidingen in de masterfase:									
Hbo	-0,6	-0,6	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7
"open bestel":									
Hbo		0,065	0,638	1,569	2,013	1,802	1,333	0,458	
wv hbo-1		0,065	0,586	0,798	0,617				

3. Technische correctie plaatsbekostiging po: actualisatie

Oude correcties in RR2008:

a) Rijks justitiële jeugdinrichtingen

Omdat de populatie van een justitiële jeugdinrichting binnen een schooljaar wisselt, kan er op 1 oktober sprake zijn van onbezette plaatsen. Het verschil tussen bekostigingsplaatsen en getelde leerlingen werd als technische correctie meegenomen. In RR2008 ging het om de volgende correctie:

	2004/0 5	2005/0 6	2006/0 7	2007/0 8	2008/0 9	2009/1 0	2010/1 1	2011/1 2	2012/1 3	2013/1 4
Vso wec	0,403	0,371	0,281	0,337	0,337	0,337	0,337	0,337	0,337	0,337

b) Overige residentiële plaatsen; so/vso

Door de inwerkingtreding van LGF, wordt er voor scholen die samenwerken met residentiële instellingen plaatsbekostiging toegekend. De omvang van deze plaatsen is gekoppeld aan de capaciteit van de instelling. De verwachting is dat deze plaatsen door het jaar heen bezet zijn, maar ook hier kan er op teldatum 1 oktober sprake zijn van onbezette plaatsen. In RR2008 ging het om de volgende correctie:

	2004/0 5	2005/0 6	2006/0 7	2007/0 8	2008/0 9	2009/1 0	2010/1 1	2011/1 2	2012/1 3	2013/1 4
So wec	0,380	0,277	0,347	0,297	0,297	0,297	0,297	0,297	0,297	0,297
Vso wec	0,570	0,267	0,610	0,546	0,546	0,546	0,546	0,546	0,546	0,546

Nieuwe correcties in RR2009:

In RR2009 is bij justitiële jeugdinrichtingen de correctie voor de inrichting Den Engh (196 onbezette plaatsen) vervallen, deze wordt nu op andere wijze in de begroting verdisconteerd. Bij overige residentiële plaatsen blijft in RR2009 de correctie bestaan voor de andere JJI's en de instellingen voor GJZ, voor de overige instellingen wordt dit nu op andere wijze in de begroting verdisconteerd.

In totaal resteert hierdoor nog de volgende correctie:

	2004/0 5	2005/0 6	2006/0 7	2007/0 8	2008/0 9	2009/1 0	2010/1 1	2011/1 2	2012/1 3	2013/1 4	2014/1 5
Vso wec	0,311	0,311	0,311	0,373	0,576	0,576	0,576	0,576	0,576	0,576	0,576

N.B.: in de onder paragraaf 1.2 opgenomen verschiltabel t.o.v. RR2008 is rekening gehouden met het feit dat de plaatsbekostiging nu anders in de nieuwe raming is verwerkt, zoals hierboven beschreven, en met het feit dat de beleidsmatige correctie voor thuiszitters (par. 3.5, punt 3) nu niet meer in de raming is opgenomen.

3.8 RR2009 (begroting)

Deze raming bevat de meest actuele inzichten over de leerlingen- en studentenraming voor de onderbouwing van de OCW-begroting 2010.

RR2009 (begroting)

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
baa	1548,9	1552,3	1553,3	1545,4	1535,6	1517,8	1501,9	1482,9	1463,7
sbaa	46,3	44,9	44,1	43,4	42,7	41,7	40,5	39,1	37,6
so-wec	35,8	36,4	34,5	34,4	34,6	34,9	35,2	35,3	35,5
vso-wec	26,4	28,6	32,3	34,2	35,5	36,6	37,5	38,1	38,6
totaal po	1657,4	1662,2	1664,2	1657,4	1648,4	1631,0	1615,0	1595,4	1575,5
vo-gemees	329,1	326,3	324,7	327,6	329,5	332,6	337,0	337,8	335,9
vmba34	166,3	158,6	153,6	150,2	146,6	145,0	143,4	142,3	141,7
havovwa3	82,2	81,8	82,6	83,0	84,1	87,3	88,3	92,0	93,8
vo-2	215,5	224,8	227,7	228,3	228,8	230,3	234,1	238,5	245,0
lwoa	85,7	87,5	85,3	83,5	82,2	82,2	84,3	86,8	89,0
pro	27,3	27,0	26,7	25,7	25,0	24,9	25,1	25,5	26,1
vava	3,0	4,5	6,8	8,5	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4
totaal vo	909,2	910,5	907,2	906,9	905,7	911,7	921,6	932,4	940,9
baa	322,0	319,0	314,5	321,7	344,6	372,9	370,2	368,4	367,1
baa	129,4	147,0	159,7	166,6	147,2	118,8	114,9	111,5	108,1
dt-baa	13,0	11,1	9,9	9,1	7,6	5,8	5,6	5,4	5,2
totaal mba	464,4	477,1	484,1	497,4	499,4	497,6	490,7	485,4	480,4
hba	294,1	303,4	311,7	319,9	327,1	332,8	337,5	341,3	345,4
wv hba-1	77,8	80,4	81,6	83,0	83,9	83,8	84,5	85,4	86,5
dt-hba	59,8	59,3	59,9	60,3	60,5	60,6	60,5	60,5	60,4
wv dt-hba-1	13,2	12,5	13,2	13,1	13,0	12,9	12,9	12,8	12,7
totaal hba	353,9	362,8	371,6	380,2	387,7	393,4	398,0	401,8	405,8
wa	202,7	206,8	213,9	221,6	228,7	235,2	241,6	247,7	253,4
wv wa-1	41,4	43,5	45,4	47,3	48,0	48,6	49,7	50,5	51,5
vbaa	21,5	20,0	19,7	19,2	18,7	18,7	18,6	18,6	18,5
lwoaa	15,0	15,3	14,9	14,4	13,8	13,8	14,1	14,6	15,0
baa	17,0	17,0	16,8	17,1	18,0	18,9	18,0	17,2	16,5
baa	8,8	9,2	10,3	11,1	10,2	8,8	8,9	8,9	8,8
haa	8,1	7,7	7,8	7,7	7,6	7,5	7,4	7,2	7,0
woa	4,5	4,7	5,1	5,5	5,8	6,1	6,4	6,6	6,7

Hoofdstuk 4 De techniek rond de referentieraming

4.1 De werking van het model en de standaardmethodiek

Deze leerlingen- en studentenraming is gemaakt met het ramingsinstrument LECTOR. Dit ramingsmodel is een leeftijdsafhankelijk doorstroommodel gebaseerd op een onderwijsmatrix. In deze paragraaf gaan we in op de werking van het model.

Leerlingenontwikkeling

De ontwikkeling van het aantal leerlingen in de verschillende schoolsoorten wordt door twee zaken bepaald:

- De ontwikkeling van de bevolking.
Deze ontwikkeling is van belang omdat wanneer er meer of minder potentiële leerlingen en studenten zijn (hetzij door meer of minder geboorten, hetzij door meer of minder migratie) dit de deelname aan het onderwijs beïnvloedt.
- Ontwikkelingen in de relatieve deelname aan het onderwijs.
Deze deelnameontwikkeling bestaat uit:
 - zogenaamde autonome ontwikkelingen (bijvoorbeeld de toegenomen deelname aan het speciaal onderwijs, doordat er steeds meer naar dit onderwijs werd verwezen);
 - beleidsmatige deelnameontwikkelingen (de raming wordt gecorrigeerd voor de verwachte effecten van beleid, bijvoorbeeld de verwachte langere verblijfstijd van wo-studenten door verlenging van de studieduur in beta-studierichtingen).

Onderwijsmatrix (o-matrix)

De kern van LECTOR is de onderwijsmatrix. Deze geeft voor een bepaald jaar aan welke aantallen leerlingen van de ene schoolsoort naar de andere schoolsoort stromen. Bijvoorbeeld voor vmbo-3 is bekend hoeveel leerlingen blijven zitten, of overgaan naar vmbo-4 of uitstromen en het volgende jaar geen onderwijs volgen. Onderstaande figuur geeft een geaggregeerd voorbeeld van een o-matrix.

onderwijsmatrix 2000
(aantallen x 1000)

		bestemming											
		po	vo	mbo	hbo	wo	edu	vo-d	mbo-d	hbo-d	wo-d	edu-d	bbao
herkomst	po	1 435	192	1				1					11
	vo	2	684	11			4	161					29
	mbo			240					120				75
	hbo				207	2				54			34
	wo				3	126					21		13
	edu			3			44					6	58
	vo-d		8	75	34	17							28
	mbo-d			17	15								87
	hbo-d				2	4							47
	wo-d					2							19
	edu-d			1	2	1							2
	bbao	207	12	101	41	13	57						9 381

De eerste regel in de matrix geeft aan dat van alle leerlingen in het po, er 1435 duizend het volgende jaar nog steeds in het po zitten, 192 duizend zijn doorgestroomd naar het vo, 1 duizend het mbo hebben opgezocht en 11 duizend het onderwijs hebben verlaten (naar de bbao = bevolking buiten alle onderwijs). Zo stromen er bijvoorbeeld ook 75 duizend vo-diplomeerden direct door naar het mbo.

Bovenstaande matrix geeft het absolute aantal leerlingen aan dat van de ene schoolsoort naar de andere stroomt. Dit kan ook relatief worden gemaakt door de stroomaantallen te delen door het totaal van een regel (dus het totaal van de herkomst). Het percentage wat dan ontstaat is de "kans" dat een leerling van de ene naar de andere schoolsoort stroomt. Onderstaande figuur geeft hiervan een voorbeeld:

onderwijsmatrix 2000
(relatief t.o.v. herkomst)

		<i>bestemming</i>												
		po	vo	mbo	hbo	wo	edu	vo-d	mbo-d	hbo-d	wo-d	edu-d	bbao	
<i>herkomst</i>	po	88%	12%	0%				0%					1%	
	vo	0%	77%	1%			1%	18%					3%	
	mbo			55%					28%				17%	
	hbo				70%	1%				18%			11%	
	wo				2%	77%						13%	8%	
	edu			3%			39%						5%	53%
	vo-d		5%	46%	21%	11%								17%
	mbo-d			14%	13%									73%
	hbo-d				4%	8%								87%
	wo-d					11%								88%
	edu-d			16%	36%	18%								27%
	bbao	2%	0%	1%	0%	0%	1%							96%

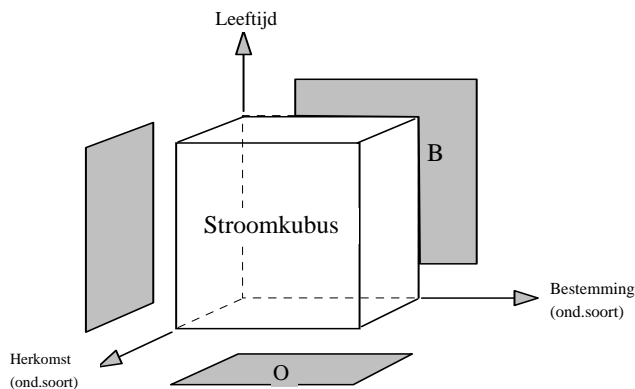
De meest eenvoudige manier van ramen, uitgaande van deze relatieve onderwijsmatrix is de volgende:

- Wanneer bekend is hoeveel leerlingen er aan het begin van het schooljaar zijn, dan kan door vermenigvuldiging met deze matrix het aantal leerlingen aan het einde van het schooljaar worden berekend.
- Dit aantal leerlingen aan het einde van het schooljaar is gelijk aan het aantal leerlingen in de verschillende schoolsoorten in het begin van het volgende schooljaar¹⁸.
- Dit aantal leerlingen aan het begin van het schooljaar kan weer worden vermenigvuldigd met de relatieve onderwijsmatrix, waarna het aantal aan het einde van het schooljaar voorspeld wordt.
- etc....

In principe is hetgeen hierboven is geschetst de wijze waarop de leerlingen- en studentenraming in LECTOR geschiedt. Er komt nog een dimensie bij: de leeftijdsmatrix. In onderstaand plaatje wordt dit weergegeven.

¹⁸

In werkelijkheid dient nog een correctie plaats te vinden voor in- en uitstroom. Immers ook wanneer men op school zit, kan men sterven of emigreren. Ook vindt er immigratie plaats.

H = Herkomstmatrix (leerlingen per ond.soort en leeftijd, t-1/t)
 B = Bestemmingsmatrix („ „ „ „ „ „ , t/t+1)
 O = Overgangsmatrix (leerlingenstromen tussen t-1/t en t/t+1)

Voor een bepaald jaar, het basisjaar (in deze raming 2000), is behalve de onderwijsmatrix (het ondervlak) de zogenaamde herkomst- en bestemmingsmatrix bekend. Deze geven aan hoeveel op 1 oktober getelde leerlingen er respectievelijk in het voorafgaande schooljaar (de herkomst) en het huidige schooljaar (de bestemming) per leeftijd zijn. Wanneer deze drie matrices bekend zijn (respectievelijk de O-, de H- en de B-matrix) kan het binnenwerk van deze kubus geschat worden. In het binnenwerk staan de stromen van de ene naar de andere schoolsoort per leeftijd.

De huidige ramingsprocedure

De hierboven geschetste oplossing van de kubus wordt in RR2009 gemaakt voor het basisjaar 2000. Na het basisjaar wordt de prognose nog op een aantal manieren gestuurd.

1. Voor de jaren dat er tellingen beschikbaar zijn

In deze jaren, in de huidige raming tot en met 2008, wordt de schatting van de stroomkubus op drie manieren gestuurd:

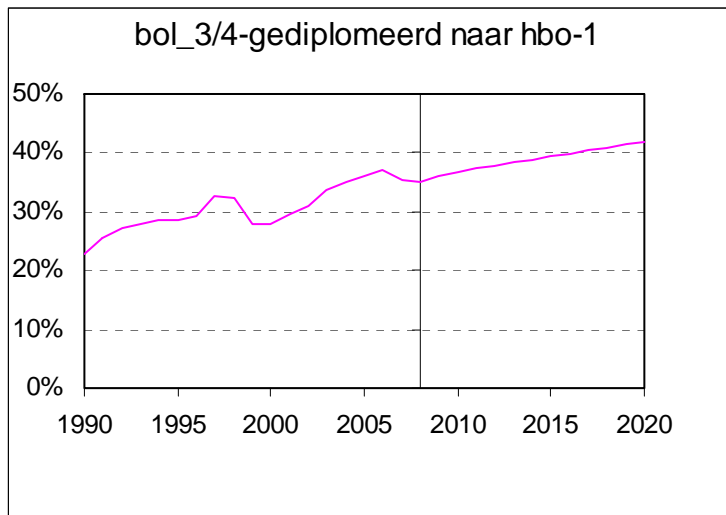
- De instroom in de bevolking en de uitstroom uit de bevolking wordt als randvoorwaarde opgegeven aan het model. Deze in- en uitstroom betreffen geboorten, immigratie, emigratie en sterfte, en zijn afkomstig uit de laatste bevolkingsprognose van het CBS.
- De tellingen van de aantallen leerlingen en studenten, alsmede de gediplomeerden. Deze worden aan LECTOR meegegeven als harde sturing (de zogenaamde "eis"). Dit betekent dat in de prognose die door LECTOR wordt gemaakt altijd wordt uitgekomen op de opgegeven aantallen. De prognose van LECTOR voor 2001 tot en met 2008 is dus gelijk aan de telling (voor zover bekend).
- De stroomgegevens uit de onderwijsmatrices 2001 tot en met 2007 van CFI worden meegegeven als sturing.

2. Voor de jaren na het laatste jaar met tellingen

In deze jaren, in de huidige raming vanaf 2009, wordt de prognose op twee manieren gestuurd:

- De raming van de instroom in de bevolking en de uitstroom uit de bevolking (CBS) wordt weer als randvoorwaarde opgegeven aan het model.

- De geëxtrapoleerde strategische coëfficiënten.
Er wordt een extrapolatie gemaakt van de strategische stromen¹⁹. De extrapolatiemethodiek is de zogenaamde pseudo-ols methode. Dit is de gewone ols (= kleinste kwadraten) extrapolatie, maar dan zodanig verschoven dat deze door het laatst bekende punt gaat.

Alleen de strategische stromen worden geëxtrapoleerd, omdat uit onderzoek is gebleken dat dit type stromen een bepaalde ontwikkeling doormaakt. Voor de niet-strategische stromen (bijvoorbeeld zittenblijven) is dit veel minder het geval.

Deze geëxtrapoleerde ontwikkeling van stroomcoëfficiënten wordt meer meegenomen in de raming naarmate de verklaarde variantie groter is. Dit geldt m.n. voor de leerplichtige onderwijssoorten.

De verklaarde variantie is een maat om aan te geven hoe goed een lijn die door een reeks punten wordt getrokken bij deze punten past. Wanneer al deze punten óp de lijn liggen dan is de verklaarde variantie 100%, en naarmate de punten gemiddeld verder van de lijn afliggen wordt de verklaarde variantie lager.

Wanneer de verklaarde variantie hoog is, was in het verleden een duidelijke trend zichtbaar. Aangenomen wordt dat de voorspelling voor de trend in de toekomst dan "sterker" meegenomen dient te worden dan wanneer dat niet het geval zou zijn.

Output van LECTOR (ramingen en scenario's)

Het model is in staat om een groot aantal gegevens op te leveren:

- aantallen leerlingen en gediplomeerden
- onderwijsdeelname naar leeftijd
- instroom naar herkomst / uitstroom naar bestemming
- doorstroom (en aan de hand van deze cijfers een inschatting voor de verblijfsduur)
- schoolverlaters (en aan de hand hiervan een indicatie van het opleidingsniveau), etc.

¹⁹

Strategische stromen zijn over het algemeen overgangen tussen de verschillende onderwijssoorten, bijvoorbeeld de leerlingen die met vmbo-diploma doorstuderen in de bol. In het algemeen vertonen deze overgangen een trendmatige ontwikkeling.

Instellingen van LECTOR

Binnen LECTOR dienen de volgende keuzes gemaakt te worden:

- A. De extrapolatiewijze van de stroomcoëfficiënten:
LECTOR biedt de mogelijkheid om de strategische coëfficiënten op de volgende manieren te extrapoleren: Lineair, Loglineair, Logit en pseudo-lineair (dat is gelijk aan lineair, maar nu wordt de lijn verschoven zodanig dat deze aansluit bij de laatste waarneming).
- B. De lengte van de periode waarover wordt geëxtrapoleerd:
Er zijn historische gegevens beschikbaar voor de jaren 1983-2007, terwijl voor 2008 LECTOR inschattingen kan maken op basis van de telgegevens.
- C. Het aggregatieniveau van de onderwijssoorten:
Binnen LECTOR kan over de onderwijssoorten op een willekeurige manier worden geaggregeerd.
- D. Een aggregatie over leeftijden:
Ook over de leeftijden kan willekeurig worden geaggregeerd.
- E. Een aggregatie over geslacht:
Er kan gekozen worden voor een raming voor mannen, voor vrouwen, of voor mannen en vrouwen samen.
- F. De keuze van de ramingsprocedure:
LECTOR kan op een aantal manieren een raming en extrapolatie uitvoeren.
- G. De koppeling tussen uitkomsten van extrapolatie en ramingsberekening:
De geëxtrapoleerde coëfficiënten kunnen een bepaald gewicht mee krijgen bij de uiteindelijke raming. Mogelijke gewichten zijn heel erg groot (dan wordt precies voldaan aan de coëfficiënten), een Poissongewicht of een gewicht gebaseerd op de "goodness of fit" (afhankelijk van de verklaarde variantie wordt het gewicht bepaald).

Bij de keuzes die gemaakt worden, geldt het volgende uitgangspunt:

voorzichtigheid met het veranderen van de ramingsmethodiek

De reden hiervan is de volgende: De leerlingenraming, die met LECTOR gemaakt wordt, is de basis voor de begroting van OCW. Verschillen tussen twee opeenvolgende ramingen zijn begrijpelijk als ze voortkomen uit recent beschikbaar gekomen informatie (tellingen of stroominformatie).

Wanneer deze verschillen echter voortkomen uit wijzigingen van de ramingsmethodiek dan is de werkelijkheid niet veranderd, alleen ons inzicht in de werkelijkheid is anders geworden. Dergelijke "ramingstechnische mutaties" zijn moeilijker uit te leggen.

Hiernaast weten we uit bijvoorbeeld het SCP-onderzoek dat twee goede ramingstechnieken grote verschillen in uitkomsten kunnen hebben. Regelmatig wisselen van methodiek levert het risico van een onstabiel toekomstperspectief.

Om deze reden moet er uitermate voorzichtig worden omgesprongen met methodiekwijzigingen. We willen alleen veranderingen doorvoeren wanneer deze een aanzienlijke verbetering opleveren van de ramingsmethodiek. Dit geldt temeer als de daarmee samenhangende mutaties groot zijn.

Op basis van onderstaande criteria zijn, binnen de geschetste grenzen, keuzes gemaakt.

Voor de bepaling van de kwaliteit van de ramingsmethodiek worden met vorig jaar vergelijkbare criteria gehanteerd :

- a) voorspelbaarheid voor t+1
- b) voorspelbaarheid voor t+2 t/m t+4
- c) stabiliteit voor t+5

In het voorgaande is geconcludeerd dat er voorzichtig moet worden omgesprongen met methodiek-wijzigingen. Daarom hanteren we naast het criterium van de kwaliteit van de raming tevens het criterium van de beperking van mutaties door een nieuwe modelinstelling:

- d) minimalisatie van leerlingmutaties door nieuwe modelinstelling

toelichting op de criteria:

a./b. Voorspelbaarheid

Voorspelbaarheid wordt gedefinieerd als de mate waarin het model een correcte voorspelling genereert voor de prognosejaren.

Voorspelbaarheid wordt bepaald door het gemiddelde van de absolute waarde van de procentuele afwijking tussen raming en realisatie op het onderscheiden aggregatieniveau. In formulevorm:

Voorspelbaarheid:= gemiddelde (absolute waarde ((raming-realisatie)/realisatie))

c. Stabiliteit

Stabiliteit wordt gedefinieerd als de mate waarin de raming afwijkt van de vorige bij toevoeging van een nieuw jaar met telgegevens. Voor OCW is het niet wenselijk wanneer ramingen al te sterk reageren op nieuwe telgegevens, behalve wanneer sprake is van een trendbreuk.

Stabiliteit wordt bepaald door het gemiddelde van de absolute waarde van de procentuele afwijking tussen de ramingen voor t+5 op het onderscheiden aggregatieniveau. In formulevorm:

Stabiliteit:=

gemiddelde (absolute waarde ((raming(a,t+5)-raming(b,t+5))/raming(a,t+5)))

Hierbij is het verschil tussen raming(a,t+5) en raming(b,t+5) dat in de laatste raming de telgegevens van 1 jaar méér zijn meegenomen dan in raming(a,t+5).

Wanneer bovenstaande criteria a. t/m c. geen uitsluitel geven dan wordt het volgende criterium toegepast.

d. Minimalisatie van de leerlingmutaties door nieuwe modelinstelling

Dit wordt gedefinieerd als de gesommeerde absolute afwijking ten opzichte van de vorige raming.

Op basis van deze criteria is gekozen voor een zelfde methodiek als vorig jaar. Alleen de extrapolatie-methodiek wordt aangepast: de lengte van de periode waarover wordt geëxtrapoleerd blijft hetzelfde, en loopt nu dus van 1997-2008.

Voor RR2009 is de volgende modelinstelling gehanteerd:

- de extrapolatiewijze van de stroomcoëfficiënten:	pseudo-lineair;
- de lengte van de periode waarover wordt geëxtrapoleerd:	1997-2008;
- het aggregatieniveau van de onderwijssoorten:	147 ²⁰ ;
- een aggregatie over leeftijden:	niet;
- een aggregatie over geslacht	wel;
- de koppeling tussen uitkomsten van extrapolatie en raming:	“goodness of fit”.

De gekozen modelinstelling is in 2000 voor het laatst bepaald ter voorbereiding op RR2001 en is in afzonderlijke notities verantwoord en met de ALS besproken. Nadien zijn er nog andere extrapolatiemethodes beproefd, maar dit heeft niet geleid tot aanpassing van de modelinstelling.

Uit onderzoek naar de modelinstelling is naar voren gekomen dat een raming met een hoger gewicht in de extrapolatie voor leerplichtig onderwijs betere ramingresultaten geeft. Vanaf RR2001 is daarom de standaardmethodiek gewijzigd voor leerplichtig onderwijs. De trends worden hier met een hoger gewicht meegenomen dan in de standaardraming.

²⁰ - wo, hbo en mbo niet onderscheiden naar sectoren;
- bevolking buiten alle onderwijs niet gesplitst naar opleidingsniveaus.
In een later stadium zijn de aldus verkregen ramingsuitkomsten m.b.v. LECTOR verdeeld naar sectoren en opleidingsniveaus.

4.2 Stapsgewijze opbouw vanuit de vorige Referentieraming

Om het effect van de verschillende stappen en nieuwe gegevens op de ramings-uitkomsten te kunnen beoordelen wordt hier een stapsgewijze ramingsanalyse voor 2013/14 gepresenteerd.

Fase 1: weglaten van correcties die in de vorige raming RR2008 waren opgenomen

- stap A: Als eerste stap wordt RR2008 (begroting) ontdaan van de aanvullende correcties. Wat dan resulteert is RR2008 (lector).
- stap B: Vervolgens wordt RR2008 (lector) ontdaan van de beleidsmatige correcties. De resulterende raming is RR2008 (autonoom).
- stap C: Tenslotte wordt RR2008 (autonoom) ontdaan van de technische correcties. De resulterende raming is RR2008 (standaard).

Verschillen van opeenvolgende stappen voor 2013/14

	RR2008 (begroting)		RR2008 (lector)		RR2008 B (autonoom)		RR2008 C (standaard)
ba0	1469,7	0,0	1469,7	1,4	1471,1	-0,6	1470,4
sbao	40,1	0,0	40,1	0,0	40,1	1,7	41,8
so-wec	38,2	-0,3	38,0	0,0	38,0	0,1	38,0
vso-wec	34,7	-0,9	33,8	-0,2	33,6	-1,1	32,5
totaal po	1582,7	-1,2	1581,5	1,2	1582,8	0,0	1582,8
vo-brj	323,7	1,8	325,5	0,0	325,5	5,3	330,7
vmbo34	139,1	0,0	139,1	-0,3	138,8	7,6	146,4
havovwo3	88,8	0,0	88,8	0,0	88,8	-2,8	85,9
vo-2	234,1	0,0	234,1	0,0	234,1	-8,3	225,9
lwoo	97,5	0,0	97,5	-1,3	96,2	-3,5	92,7
pro	27,1	0,0	27,1	0,0	27,1	-3,8	23,4
totaal vo	910,3	1,8	912,1	-1,6	910,5	-5,5	905,0
bol	320,2	0,0	320,2	-20,7	299,5	-0,6	298,9
bbl	168,4	0,0	168,4	-8,1	160,3	0,5	160,7
dt-bol	11,0	0,0	11,0	0,1	11,1	0,0	11,1
totaal mbo	499,6	0,0	499,6	-28,8	470,9	-0,2	470,7
hbo	339,2	2,9	342,1	-4,4	337,7	11,5	349,1
wv hbo-1	85,2	0,9	86,1	-1,8	84,3	3,4	87,7
dt-hbo	57,4	0,8	58,2	-0,2	57,9	0,0	57,9
wv dt-hbo-1	12,1	0,2	12,3	-0,1	12,2	0,0	12,2
totaal hbo	396,5	3,7	400,2	-4,6	395,6	11,4	407,0
wo	254,9	0,0	254,9	0,0	254,9	-1,9	252,9
wv wo-1	54,2	0,0	54,2	0,0	54,2	-1,0	53,2
vboa	17,4	-1,0	16,5	0,0	16,4	0,5	16,9
lwooa	16,4	-0,9	15,5	-0,1	15,4	-1,4	14,0
bola	15,5	0,0	15,5	-0,6	15,0	-0,1	14,8
bbla	10,7	0,0	10,7	-0,5	10,2	0,0	10,2
hao	6,6	0,1	6,7	0,0	6,7	-0,2	6,5
woa	5,4	0,0	5,4	0,0	5,4	0,0	5,4

Fase 2: opbouw van een nieuwe standaardraming RR2009 vanuit de vorige raming

- stap D: Update van stroomgegevens t/m 2006 (zie Paragraaf 1.3.1).
 stap E: Update van telgegevens t/m 2007 (zie Paragraaf 1.3.1).
 stap F: Nieuwe stroomgegevens 2007 (zie Paragraaf 1.3.2).
 stap G: Zoals in de CLR afgesproken wordt gewerkt met een extrapolatie-tijdbasis van 12 jaar. In RR2008 besloeg de extrapolatie-tijdbasis van de strategische coëfficiënten de periode 1996-2007, in RR2009 wordt deze tijdbasis dus verschoven naar 1997-2008.
 stap H: Nieuwe bevolkingsprognose (zie Paragraaf 1.3.3).
 stap I: Nieuwe telgegevens (zie Paragraaf 1.3.4).

Verschillen van opeenvolgende stappen voor 2013/14

	RR2008 (standaard)	D	E	F	G	H	RR2009 I (standaard)	
bao	1470,4	0,8	0,0	-0,7	0,8	14,5	-2,5	1483,3
sba0	41,8	0,3	0,0	0,3	-0,3	0,4	-0,3	42,2
so-wec	38,0	-0,3	0,1	0,2	-0,5	0,5	-5,3	32,8
vso-wec	32,5	-0,1	0,3	2,0	-0,1	0,1	3,0	37,7
totaal po	1582,8	0,8	0,4	1,7	-0,1	15,5	-5,1	1596,0
vo-brj	330,7	-0,3	-1,5	0,1	2,4	1,0	11,6	344,1
vmbo34	146,4	-0,2	-1,3	-0,6	1,0	0,4	3,3	149,0
havovwo3	85,9	-0,2	-0,6	0,3	0,0	0,3	3,4	89,2
vo-2	225,9	-0,6	-1,3	1,8	3,7	0,6	2,0	232,1
lwoo	92,7	1,0	3,1	-0,9	-2,2	0,5	-11,9	82,3
pro	23,4	-0,8	0,2	1,8	-0,6	0,1	-0,5	23,5
totaal vo	905,0	-1,1	-1,3	2,4	4,4	2,9	7,8	920,2
bol	298,9	-0,1	-2,8	1,1	-3,0	1,0	-6,2	288,9
bbl	160,7	-0,1	-3,5	-4,1	5,1	0,7	7,3	166,3
dt-bol	11,1	0,0	-1,3	-0,2	0,0	0,0	-0,9	8,6
totaal mbo	470,7	-0,1	-7,5	-3,2	2,1	1,7	0,2	463,8
hbo	349,1	-0,1	-0,7	1,3	-7,5	0,7	-1,7	341,2
wv hbo-1	87,7	-0,1	-0,4	0,7	-2,3	0,3	-0,8	85,1
dt-hbo	57,9	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	2,7	60,8
wv dt-hbo-1	12,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,6	12,8
totaal hbo	407,0	-0,1	-0,6	1,4	-7,4	0,7	1,0	402,1
wo	252,9	0,2	0,3	-0,6	-4,9	0,3	4,6	252,9
wv wo-1	53,2	0,1	-0,1	0,0	-1,4	0,2	0,2	52,2
totaal OCW	3618,5	-0,3	-8,8	1,7	-5,8	21,2	8,6	3634,9
vboa	16,9	0,0	-0,3	0,2	0,0	0,0	1,7	18,6
lwooa	14,0	0,1	0,0	0,0	-0,7	0,0	-1,0	12,5
bola	14,8	0,0	-0,3	0,1	-1,2	0,0	0,1	13,5
bbla	10,2	0,0	0,2	-0,4	0,0	0,0	2,2	12,3
hao	6,5	0,0	0,0	-0,2	0,1	0,0	0,7	7,2
woa	5,4	0,0	0,0	0,1	0,2	0,0	0,9	6,7

Fase 3: toevoegen van correcties aan de nieuwe raming RR2009

- stap J: Het effect van enkele technische correcties (zie Paragraaf 3.3).
Het resultaat van stap J is RR2009 (autonoom).
- stap K: Verwerking van de beleidseffecten (zie Paragraaf 3.5)
Het resultaat van stap K is RR2009 (lector).
- stap L: Verwerking van de aanvullende correcties (zie Paragraaf 3.7)
Het resultaat van stap L is RR2009 (begroting).

Verschillen van opeenvolgende stappen voor 2013/14

	RR2009 (standaard)		RR2009 J (autonoom)		RR2009 K (lector)		RR2009 L (begroting)
bao	1483,3	1,0	1484,3	-1,4	1482,9	0,0	1482,9
sbao	42,2	-3,1	39,1	0,0	39,1	0,0	39,1
so-wec	32,8	2,6	35,3	0,0	35,3	0,0	35,3
vso-wec	37,7	-0,2	37,5	0,0	37,5	0,6	38,1
totaal po	1596,0	0,2	1596,2	-1,4	1594,8	0,6	1595,4
vo-brj	344,1	-4,3	339,8	0,0	339,8	-2,0	337,8
vmbo34	149,0	-6,8	142,2	0,1	142,3	0,0	142,3
havovwo3	89,2	2,8	92,0	0,0	92,0	0,0	92,0
vo-2	232,1	6,4	238,5	0,0	238,5	0,0	238,5
lwoo	82,3	4,0	86,3	0,5	86,8	0,0	86,8
pro	23,5	2,0	25,5	0,0	25,5	0,0	25,5
totaal vo	920,2	4,1	924,3	0,6	924,9	-2,0	923,0
bol	288,9	63,2	352,1	16,4	368,4	0,0	368,4
bbl	166,3	-60,3	106,0	5,5	111,5	0,0	111,5
dt-bol	8,6	-3,1	5,5	-0,1	5,4	0,0	5,4
totaal mbo	463,8	-0,2	463,6	21,8	485,4	0,0	485,4
hbo	341,2	-0,7	340,6	3,9	344,5	-3,2	341,3
wv hbo-1	85,1	0,3	85,4	1,8	87,1	-1,8	85,4
dt-hbo	60,8	0,0	60,9	0,2	61,1	-0,6	60,5
wv dt-hbo-1	12,8	0,0	12,8	0,1	13,0	-0,2	12,8
totaal hbo	402,1	-0,6	401,4	4,1	405,5	-3,8	401,8
wo	252,9	-5,2	247,7	0,0	247,7	0,0	247,7
wv wo-1	52,2	-1,7	50,5	0,0	50,5	0,0	50,5
totaal OCW	3634,9	-1,7	3633,2	25,1	3658,4	-4,6	3653,8
vboa	18,6	-1,1	17,5	0,0	17,6	1,0	18,6
lwooa	12,5	1,0	13,6	0,0	13,6	1,0	14,6
bola	13,5	3,6	17,0	0,1	17,2	0,0	17,2
bbla	12,3	-3,5	8,7	0,1	8,9	0,0	8,9
hao	7,2	0,2	7,3	0,0	7,3	-0,1	7,2
woa	6,7	-0,1	6,6	0,0	6,6	0,0	6,6

4.3 De voorspelkracht van de referentieramingen

Hieronder zijn de gemiddelde afwijkingen in de ramingen ten opzichte van de gerealiseerde aantallen conform onderstaand overzicht per beleidsterrein of onderwijssoort bepaald. Deze geven een indicatie over de marges in de huidige raming. Duidelijk is dat dit slechts een globale inschatting is, omdat in de afgelopen jaren het gebruikte ramingsmodel en de extrapolatiemethode gewijzigd zijn. Ook is de feitelijke ontwikkeling soms sterk beïnvloed door nieuw (d.i. niet eerder te voorzien) onderwijsbeleid, **hetgeen betekent dat afwijkingen tussen raming en realisatie niet zonder meer maatgevend zijn voor de ramingonzekerheid in de nabije toekomst**. Op deze wijze kunnen dus slechts voorzichtige uitspraken gedaan worden over de ramingonzekerheid voor een korte termijn prognose.

Uit de tabellen op de volgende pagina's is duidelijk dat de gemiddelde prognoseafwijking afwijkt van 0, met andere woorden: er is in de ramingen tot dusverre sprake geweest van systematische afwijkingen. De ramingen van totaal mbo, totaal hbo en wo waren systematisch te laag, maar de raming van totaal vo was juist systematisch te hoog. Oorzaak van deze systematische afwijkingen is gelegen in het niet (of niet voldoende) extrapoleren van stroomcoëfficiënten op de volgende punten:

- Bij vo: verkorting van de gemiddelde verblijfsduur. De vorming van brede scholengemeenschappen heeft geleid tot een snellere doorstroom (minder zittenblijven) in de eerste leerjaren en - mede door de invoering van vmbo en studiehuis- tot een drastische vermindering van de stapeling binnen het vo (overgangen van mavo-gediplomeerden naar havo4 en van havo-gediplomeerden naar vwo-5). Zowel in het zittenblijven als in het stapelen binnen het vo is de dalende trend nu tot stilstand gekomen, een veel verdere daling van de gemiddelde verblijfsduur is dus onwaarschijnlijk.
- Bij bol: verlenging van de gemiddelde verblijfsduur. Als gevolg van de ROC-vorming en de herstructurering van het gehele mbo is het vanaf 1997 gemakkelijker geworden om door te stromen tussen verschillende opleidingen, waardoor de gemiddelde verblijfsduur per saldo is toegenomen. Bovendien is de indirecte instroom (zij-instroom) in bol aanmerkelijk toegenomen, de bijbehorende stroomfracties zijn pas in latere ramingen geëxtrapoléerd.
- Bij voltijd-hbo: meer directe doorstroom vanuit havo. In toenemende mate zijn havisten direct gaan doorstromen naar hbo, dit is ten koste gegaan van de stromen naar vwo-5 en bol; deze verschuivingen zijn onvoldoende in de extrapolatie meegenomen. Een veel verdere stijging van de directe doorstroom havo-hbo, die nu al 80% van de havo-gediplomeerden omvat, is onwaarschijnlijk geworden (zie par. 2.3).

Empirische prognoseafwijkingen voor t+1 t/m t+5
(realisatie minus prognose, in procenten t.o.v. prognose)

		RR93	RR94	RR95	RR96	RR97	RR98	RR99	RR00	RR01	RR02	RR03	RR04	RR05	RR06	RR07	gem.	st.dev.	
t+1	bao	0,0	0,0	0,0	0,4	0,3	0,2	0,0	-0,1	0,1	-0,8	-0,3	-0,2	-0,2	-0,1	0,2	-0,1	-0,1	0,3
	sbao	-1,0	0,3	1,0	-2,4	-4,0	-1,5	-1,5	-0,3	1,0	0,3	-1,1	-1,2	-0,8	-1,2	0,8	0,5	-0,7	1,4
	so-wec	1,7	1,4	1,2	2,0	8,2	3,8	1,1	1,0	-0,2	0,1	0,1	-0,6	2,1	-0,6	0,4	-7,0	0,9	3,0
	vso-wec	-1,8	0,0	3,2	0,4	3,0	3,3	-1,0	3,2	4,1	2,5	3,5	2,0	7,3	2,9	3,3	6,0	2,6	2,4
	totaal po	0,0	0,0	0,0	0,3	0,2	0,2	-0,1	-0,1	0,1	-0,7	-0,3	-0,2	-0,1	-0,1	0,2	-0,1	0,0	0,3
	vo excl.lwoo/pro	-0,1	-0,5	-0,2	-0,5	-0,1	-0,2	-0,5	-1,0	-0,4	-1,4	-0,2	0,4	-0,9	0,5	0,4	0,3	-0,3	0,5
	lwoo	-1,7	-1,2	0,5	-1,7	2,9	2,4	2,2	1,2	-1,9	0,8	-2,7	2,7	2,9	-0,8	-0,2	-3,0	0,1	2,1
	pro	3,6	3,1	0,9	0,8	-0,9	0,2	1,1	4,2	4,2	1,5	-1,2	0,5	0,5	-2,3	1,8	2,0	1,3	1,9
	totaal vo	-0,2	-0,5	-0,2	-0,4	0,1	0,3	-0,2	-0,7	-0,4	-1,1	-0,5	0,6	-0,5	0,3	0,3	0,1	-0,2	0,4
	bol	2,3	2,0	-1,5	0,3	1,0	-3,3	1,5	-1,4	1,2	2,8	3,7	3,6	1,2	0,1	-5,3	-4,8	0,2	2,8
	bbl	-1,9	6,3	9,0	3,4	-0,7	-1,3	9,8	2,9	4,0	0,7	-9,4	-8,9	0,7	4,4	5,5	-4,7	1,2	5,6
	dt-bol	-12,5	-18,1	-21,8	-36,9	-20,4	22,5	-0,4	35,4	5,4	-22,2	-24,3	-14,1	-1,6	-4,6	-16,3	-13,7	-9,0	18,3
	totaal mbo	-0,4	1,1	-0,7	-2,3	-0,9	-1,4	4,0	1,8	2,4	0,1	-2,6	-1,2	1,0	1,1	-2,5	-5,0	-0,3	2,2
	vt-hbo	1,5	0,5	-1,5	0,7	1,4	0,2	1,5	-2,1	2,8	-0,1	2,8	0,8	0,7	0,7	-0,2	0,3	0,6	1,3
	dt-hbo	2,4	-1,7	3,9	7,2	5,9	7,8	6,6	0,1	0,4	-7,5	4,7	-2,9	-1,0	0,8	2,1	2,1	1,9	4,1
	totaal hbo	1,7	0,1	-0,7	1,7	2,1	1,4	2,4	-1,7	2,3	-1,6	3,1	0,1	0,4	0,7	0,1	0,5	0,8	1,4
	wo	0,6	0,5	-1,6	-5,0	1,5	1,4	1,1	0,7	1,9	1,5	1,6	1,5	-1,9	-2,0	0,7	0,5	0,2	1,9
t+2	bao	0,0	-0,2	0,1	0,6	0,5	0,3	-0,1	0,0	-0,3	-1,2	-0,5	-0,5	-0,4	-0,1	0,3	-0,1	-0,1	0,5
	sbao	0,3	1,0	-2,4	-4,0	-5,7	-4,1	-2,0	0,7	1,9	0,0	-3,3	-3,1	-2,3	-1,3	1,8	-1,5	-1,5	2,3
	so-wec	2,8	1,8	3,4	4,2	12,4	7,3	6,1	1,9	0,6	-1,2	-0,6	-0,1	4,0	-1,6	-6,3	2,3	4,4	4,4
	vso-wec	-0,7	4,4	4,4	5,0	5,9	3,5	1,5	7,7	16,6	8,7	6,3	5,7	16,3	5,4	10,9	6,8	4,8	4,8
	totaal po	0,0	-0,1	0,1	0,6	0,5	0,3	-0,1	0,1	-0,1	-1,0	-0,5	-0,5	-0,1	-0,1	0,3	0,0	0,4	0,4
	vo excl.lwoo/pro	-0,7	-1,3	-1,1	-0,8	-0,9	-0,9	-2,5	-2,3	-1,6	-1,1	0,2	-0,1	-0,8	1,3	1,0	-0,8	-0,8	1,0
	lwoo	-2,9	-0,5	-0,7	-0,9	8,0	7,4	6,8	4,6	-1,6	-0,5	-1,0	6,6	4,0	-3,0	-0,9	1,7	4,0	4,0
	pro	8,9	5,3	1,6	0,4	-0,2	3,2	6,6	12,3	9,7	2,3	-1,1	-2,1	-0,7	-5,3	4,2	3,0	4,9	4,9
	totaal vo	-0,7	-1,1	-0,8	-0,8	0,0	-0,1	-1,5	-1,4	-1,3	-1,0	0,1	0,4	-0,4	0,7	0,9	-0,5	0,8	0,8
	bol	6,4	2,3	-3,5	1,2	-2,0	-2,9	1,3	-0,6	4,7	7,5	9,7	6,9	1,7	-5,7	-7,8	1,3	5,1	5,1
	bbl	-4,8	5,4	13,8	0,3	0,4	13,7	15,5	12,1	6,9	-8,1	-20,6	-14,3	6,4	12,4	13,8	3,5	11,2	11,2
	dt-bol	-19,1	-26,3	-38,7	-43,7	-4,9	14,0	32,4	65,9	-14,1	-45,2	-39,6	-19,5	-5,4	-18,3	-30,0	-12,8	30,5	30,5
	totaal mbo	0,4	0,3	-2,4	-3,2	-1,5	2,8	7,3	6,7	4,1	-2,3	-4,1	-1,0	2,7	-1,1	-2,3	0,4	3,6	3,6
	vt-hbo	3,8	0,2	-2,5	1,4	2,2	2,0	2,2	0,9	4,1	2,4	5,9	1,9	1,4	0,3	-0,3	1,7	2,0	2,0
	dt-hbo	-3,8	-7,1	11,7	19,4	26,5	22,3	7,4	2,4	-6,9	-8,7	4,4	-6,1	-1,2	2,2	5,4	4,5	11,2	11,2
	totaal hbo	2,4	-1,0	-0,5	3,9	5,5	5,1	3,1	1,2	1,7	0,0	5,6	0,3	1,0	0,6	0,6	2,0	2,2	2,2
	wo	-1,5	-2,5	-5,0	-5,3	4,5	4,3	3,2	4,2	4,9	3,7	4,3	0,8	-4,9	-3,0	1,3	0,6	3,9	3,9

Empirische prognoseafwijkingen voor t+1 t/m t+5 (vervolg)

(realisatie minus prognose, in procenten t.o.v. prognose)

		RR93	RR94	RR95	RR96	RR97	RR98	RR99	RR00	RR01	RR02	RR03	RR04	RR05	RR06	RR07	gem.	st.dev.
t+3	bao	-0,1	-0,1	0,2	0,9	0,6	0,2	-0,1	-0,4	-0,7	-1,6	-0,8	-0,9	-0,3	-0,2		-0,2	0,7
	sbao	1,0	-2,4	-4,0	-5,7	-8,5	-5,0	-1,0	1,2	1,7	-1,8	-5,9	-5,6	-2,5	-1,1		-2,8	3,1
	so-wec	3,2	3,7	5,4	7,8	16,1	10,9	8,9	4,0	-1,1	-1,1	-0,6	0,1	5,2	-9,2		3,8	6,2
	vso-wec	3,0	5,6	8,8	8,3	7,0	6,9	6,5	20,0	25,0	14,7	10,8	11,0	24,5	11,5		11,7	6,9
	totaal po	0,0	-0,1	0,2	0,9	0,6	0,3	0,1	0,0	-0,4	-1,4	-0,8	-0,9	0,1	-0,2		-0,1	0,6
	vo excl.lwoo/pro	-1,5	-2,4	-1,6	-1,7	-1,7	-2,6	-3,5	-3,0	-2,0	-0,6	-0,2	0,4	-0,1	2,6		-1,3	1,6
	lwoo	-2,3	-1,5	0,3	2,9	14,1	11,1	8,5	-0,6	-3,9	0,7	2,8	8,5	5,3	-5,3		2,9	5,9
	pro	11,3	6,3	1,7	0,8	2,4	9,0	15,7	22,0	13,4	4,2	-3,7	-6,2	-2,5	-8,0		4,8	8,7
	totaal vo	-1,4	-2,0	-1,4	-1,0	-0,4	-1,3	-2,1	-2,2	-1,8	-0,3	-0,1	0,9	0,3	1,4		-0,8	1,1
	bol	8,0	1,2	-4,8	-1,7	-2,1	-3,9	2,3	2,4	9,6	14,4	14,0	8,3	-0,7	-8,9		2,7	7,1
	bbl	-5,8	7,9	12,8	1,5	16,0	20,1	26,0	18,7	-0,7	-19,3	-27,0	-13,5	23,8	22,7		5,9	17,1
	dt-bol	-27,9	-42,5	-45,2	-35,1	-12,9	48,1	60,7	50,2	-37,5	-58,0	-44,9	-24,5	-18,9	-30,8		-15,6	39,0
	totaal mbo	0,1	-1,4	-4,2	-3,8	2,5	5,6	12,6	9,8	2,6	-3,6	-4,3	0,0	5,1	-1,1		1,4	5,3
	vt-hbo	4,8	0,3	-3,0	2,2	4,8	2,8	8,2	0,3	7,8	6,0	9,0	2,8	1,2	0,1		3,4	3,5
	dt-hbo	-9,8	-5,0	23,7	39,3	59,4	29,4	5,2	-3,3	-8,8	-12,9	2,7	-8,0	-0,8	4,8		8,3	21,6
	totaal hbo	2,2	-0,6	0,5	6,9	11,6	7,0	7,6	-0,5	4,0	1,8	7,9	0,8	0,9	0,9		3,6	3,8
	wo	-5,7	-7,6	-5,3	-3,4	8,9	7,3	7,3	7,5	9,4	6,6	4,8	-1,2	-6,3	-3,6		1,3	6,5
t+4	bao	0,0	-0,1	0,0	1,3	0,8	0,2	-0,5	-0,6	-1,1	-1,9	-1,2	-1,2	-0,5		-0,4	0,9	
	sbao	-2,4	-4,0	-5,7	-8,5	-9,4	-4,5	0,0	0,2	0,3	-4,1	-8,8	-6,9	-2,1		-4,3	3,4	
	so-wec	5,4	5,5	8,9	10,8	20,0	13,5	12,1	3,5	-1,3	-0,2	-0,6	-0,7	-1,3		5,8	6,8	
	vso-wec	3,6	10,0	12,1	8,1	10,5	12,1	18,8	28,7	31,5	20,9	16,9	15,5	37,4		17,4	9,9	
	totaal po	0,0	-0,1	0,1	1,2	0,8	0,4	-0,1	-0,2	-0,8	-1,7	-1,1	-1,1	0,0		-0,2	0,8	
	vo excl.lwoo/pro	-2,8	-3,3	-2,3	-2,3	-3,4	-3,5	-4,2	-3,4	-2,0	-1,3	-0,1	0,9	0,7		-2,1	1,7	
	lwoo	-3,0	-0,3	3,7	7,9	18,9	13,2	3,0	-2,1	-3,5	2,2	4,4	8,8	3,7		4,4	6,5	
	pro	13,7	6,3	1,9	2,8	8,0	18,1	26,5	30,1	17,9	2,9	-7,3	-10,7	-4,5		8,1	12,6	
	totaal vo	-2,4	-2,9	-1,5	-1,4	-1,4	-1,7	-3,0	-2,6	-1,6	-0,9	0,0	1,3	0,8		-1,3	1,3	
	bol	7,6	1,4	-8,7	-1,8	-3,7	-3,0	5,2	6,6	16,6	19,9	15,6	6,1	-3,7		4,5	8,8	
	bbl	-3,7	4,7	15,6	17,4	23,1	30,8	32,6	12,2	-11,7	-25,8	-27,2	-2,1	34,5		7,7	20,9	
	dt-bol	-44,1	-49,1	-36,9	-42,3	11,5	77,9	43,9	18,6	-51,0	-62,6	-48,7	-36,0	-31,2		-19,2	43,1	
	totaal mbo	-1,2	-2,8	-5,4	-0,2	4,9	10,6	15,5	8,9	1,8	-3,6	-3,7	1,9	5,3		2,5	6,3	
	vt-hbo	6,1	1,0	-2,1	4,8	5,8	9,5	9,8	2,2	11,8	9,9	11,7	2,6	1,3		5,7	4,5	
	dt-hbo	-8,5	-1,1	44,1	68,0	78,8	31,4	3,5	-3,4	-13,7	-17,3	1,8	-8,8	0,9		13,5	31,7	
	totaal hbo	3,5	0,7	3,5	12,3	14,8	13,3	8,5	1,1	5,9	3,8	9,9	0,5	1,2		6,1	5,1	
	wo	-11,7	-9,7	-3,4	0,4	12,8	12,2	11,1	11,9	14,6	7,4	3,9	-1,8	-6,8		3,2	9,2	

Empirische prognoseafwijkingen voor t+1 t/m t+5 (vervolg)

(realisatie minus prognose, in procenten t.o.v. prognose)

		RR93	RR94	RR95	RR96	RR97	RR98	RR99	RR00	RR01	RR02	RR03	RR04	RR05	RR06	RR07	gem.	st.dev.
t+5	bao	-0,2	-0,4	-0,4	1,2	1,3	-0,1	-0,8	-0,8	-1,8	-2,3	-1,3	-1,7				-0,6	1,1
	sbao	-4,0	-5,7	-8,5	-9,4	-8,9	-3,9	-0,1	-2,3	-1,9	-6,8	-10,4	-7,5				-5,8	3,3
	so-wec	7,7	8,8	12,2	14,0	22,6	16,6	12,2	4,1	-0,7	0,9	-1,4	-8,6				7,4	8,8
	vso-wec	9,0	13,1	11,6	8,6	16,3	24,9	28,7	36,2	38,3	27,7	22,2	24,4				21,7	10,1
	totaal po	-0,2	-0,3	-0,4	1,1	1,4	0,3	-0,3	-0,3	-1,4	-2,0	-1,3	-1,7				-0,4	1,1
	vo excl.lwoo/pro	-3,8	-4,4	-3,2	-3,8	-4,2	-3,8	-4,9	-3,5	-2,7	-1,5	0,4	1,6				-2,8	2,0
	lwoo	-1,4	3,4	8,0	11,7	20,5	6,4	0,7	-2,1	-2,3	2,1	5,2	6,6				4,9	6,6
	pro	15,4	6,3	3,1	7,6	16,8	28,0	35,4	38,4	17,9	-0,3	-11,3	-14,2				11,9	16,7
	totaal vo	-3,4	-3,4	-2,2	-2,3	-1,9	-2,3	-3,6	-2,5	-2,1	-1,1	0,4	1,5				-1,9	1,5
	bol	8,3	-1,6	-8,9	-3,4	-3,5	0,4	9,4	12,5	21,6	22,0	13,4	3,0				6,1	10,1
	bbl	-6,6	5,0	33,8	24,8	35,2	37,3	24,0	0,8	-18,2	-26,0	-18,0	4,4				8,0	22,6
	dt-bol	-50,8	-41,5	-43,9	-27,7	31,4	59,0	11,8	-0,5	-55,6	-65,6	-56,6	-46,1				-23,8	39,9
	totaal mbo	-2,5	-3,9	-1,9	2,1	9,5	13,7	14,0	8,2	2,0	-2,9	-2,1	1,6				3,2	6,6
	vt-hbo	7,7	1,9	0,5	5,8	13,0	11,5	13,2	5,0	15,3	13,4	12,6	2,4				8,5	5,2
	dt-hbo	-4,5	6,3	78,3	78,8	74,0	34,4	7,1	-6,9	-18,6	-20,1	1,9	-7,9				18,6	38,0
	totaal hbo	5,6	2,6	9,0	14,8	21,6	15,4	12,0	2,5	7,3	5,9	10,7	0,6				9,0	6,2
	wo	-14,4	-10,4	0,4	10,2	18,3	16,6	16,4	17,7	17,3	6,9	4,7	-1,5				6,9	11,4

Jaarlijkse afwijkingen, gemiddelden en standaarddeviaties in bovenstaande tabel zijn uitgedrukt in procenten t.o.v. de geraamde aantallen.

Bij deeltijd-hbo: meer (indirecte) instroom. Lineaire tijdreeks extrapolatie is hier misschien minder geschikt door de conjunctuurafhankelijkheid, maar voorspelling van de conjunctuur en de invloed daarvan op deeltijd-hbo is ook lastig. Overigens is de afhankelijkheid van de conjunctuur binnen hbo beduidend minder dan binnen mbo, om die reden is bij mbo wel een correctie op de raming verwerkt (zie pag. 46), maar bij hbo niet.

Bij wo: veranderingen in de gemiddelde verblijfsduur. Aanvankelijk is de gemiddelde verblijfsduur gedaald door de opeenvolgende beperkingen in de studiefinanciering (tempobeurs en prestatiebeurs), maar door de opeenvolgende verruiming op dit terrein is de gemiddelde verblijfsduur weer toegenomen. Verder heeft ook de verlenging van de nominale cursusduur van 4 naar 5 jaar voor technische studies (vanaf 1995 ingevoerd, effecten zichtbaar vanaf 2000) invloed gehad.

Naast bovengenoemde systematische afwijkingen, geven de standaarddeviaties in bovenstaande tabel informatie over toevallige afwijkingen. Informatie over de bron van deze toevallige afwijkingen kan worden verkregen uit stochastische prognoses.

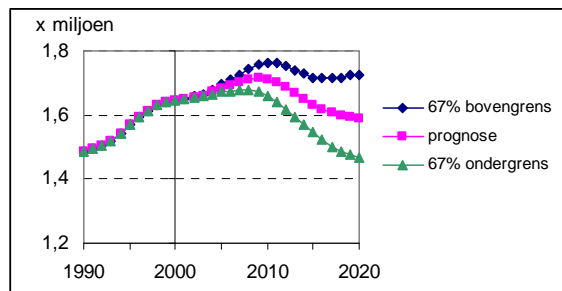
Hiertoe is op basis van de raming RR2001 een stochastische prognose gemaakt, bestaande uit een groot aantal Monte Carlo simulaties. In deze simulaties is uitgegaan van :

- a) de door het CBS geproduceerde stochastische bevolkingsprognose, waarin uitgegaan is van recente inzichten over de onzekerheid in geboorte, sterfte en migratie (zie CBS Maandstatistiek van de bevolking, oktober 1999, blz. 10-17 en januari 2001, blz. 22-25);
- b) simulaties van een random walk rond geëxtrapoleerde trendlijnen voor de strategische coëfficiënten ; dit is een modellering van de onzekerheid in "onderwijskeuze";
- c) simulaties van een random verstoring rond alle niet-strategische coëfficiënten ; dit is een modellering van de onzekerheid rond "verblijfsduur" per onderwijssoort.

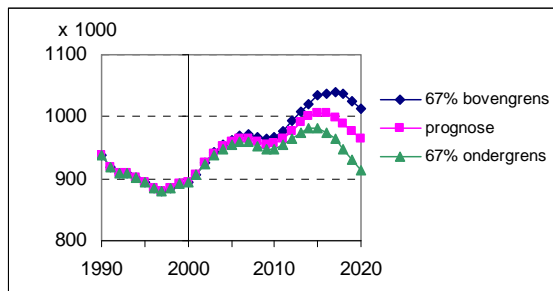
Een nadere toelichting op deze stochastische leerlingenprognose is te vinden in de CBS Maandstatistiek van de bevolking, april 2002.

De Monte Carlo simulaties geven in ieder geval een goede indruk van de lange termijn onzekerheden (gebaseerd op RR2001):

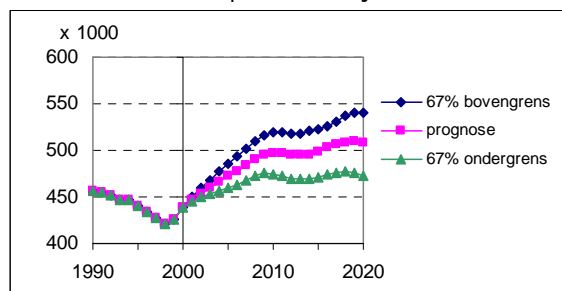
Primair onderwijs

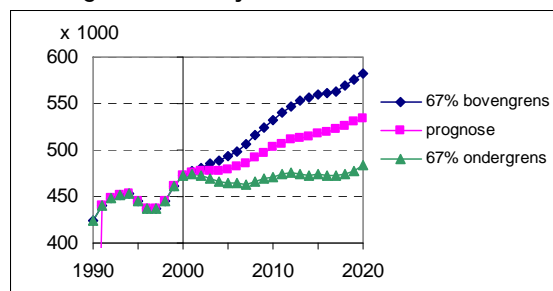
Voortgezet onderwijs

Middelbaar beroepsonderwijs

Hoger onderwijs (hbo+wo)

Voor primair onderwijs is de onzekerheid in de eerste prognosejaren zeer gering, pas vanaf het vijfde prognosejaar begint de onzekerheid toe te nemen als gevolg van de onzekerheid in de geboorteontwikkeling. Hetzelfde beeld is bij het voortgezet onderwijs zichtbaar, maar hier begint de onzekerheid pas 6 jaar later, dus vanaf het elfde prognosejaar wezenlijk te groeien. Bij mbo en hoger onderwijs neemt de onzekerheid reeds vanaf het eerste prognosejaar vrijwel lineair toe, vooral als gevolg van de onzekerheid in de onderwijskeuze. Pas op lange termijn spelen ook demografische factoren (geboorten, immigratie en emigratie) een zekere rol.

Naarmate een prognose meer gedetailleerd is, is de onzekerheid per onderwijssoort relatief veel groter. Zo is bijvoorbeeld de relatieve onzekerheid in de prognose van speciaal basisonderwijs veel groter dan de relatieve onzekerheid in het gehele primair onderwijs. Zie onderstaande tabel.

Standaarddeviaties rond RR2001 (gemiddelde afwijkingen van 67% boven- en ondergrenzen t.o.v. het gemiddelde) in 2005 en 2020, in aantallen x 1000 (n) en in procenten (%)

	2005		2020	
	n	%	n	%
Primair onderwijs	12	0,7	129	8
basisonderwijs	13	0,9	122	8
speciaal basisonderwijs	7	13	16	48
speciaal onderwijs	1	4	5	13
voortgezet speciaal onderwijs	1	3	3	14
Voortgezet onderwijs	4	0,4	50	5
Vo-brugjaren	4	1	22	7
mavo34	4	4	9	12
vbo34	4	4	9	11
havo/vwo3	2	3	7	7
Vo-2 (havo/vwo 4,5,6)	4	2	14	6
lwoo (ivbo + vso-lom)	5	5	15	14
pro (praktijkonderwijs)	1	5	6	24
Middelbaar beroepsonderwijs	13	2,8	33	7
bol-voltime	5	2	15	6
Bbl	8	5	23	12
bol-deeltijd	8	26	15	65
Hoger onderwijs	15	3,0	49	9
hbo-voltime	11	4	38	12
hbo-deeltijd	7	13	32	65
Wo	6	4	21	13
Groen onderwijs (vallend onder Ministerie van LNV)				
vbo-groen	2	9	5	19
lwoo-groen	1	10	3	20
bol-groen (mao)	1	5	2	14
hbo-groen (hao)	1	12	3	25
wo-groen (WU)	0,4	10	0,8	24

De hieruit resulterende standaarddeviaties voor t+5 sporen slechts in beperkte mate met de gevonden empirische standaarddeviaties.

Voor po, vo en hbo is er redelijk goede overeenstemming met de empirische standaarddeviaties, maar voor bol, deeltijd-hbo en wo is de empirische standaarddeviatie aanmerkelijk groter. Dit wordt mede veroorzaakt door het feit dat in de Monte Carlo simulaties slechts rekening is gehouden met de huidige beperkte set strategische coëfficiënten.

Hoofdstuk 5 Gedetailleerde uitkomsten van de raming

Dit hoofdstuk van de referentieraming bevat gedetailleerde tabellen en grafieken, zonder inhoudelijke toelichting. De ramingsversie die hier gepresenteerd wordt is RR2009 (lector), die in Hoofdstuk 3 is toegelicht, tenzij anders is vermeld.

Prognosetabellen (pag. 75 t/m 145):

Eerst komt het totaal van het onderwijs aan de orde.

Daarna wordt op de vijf verschillende beleidsterreinen ingegaan: het primair onderwijs, het voortgezet onderwijs, het middelbaar beroepsonderwijs, hoger beroepsonderwijs en wetenschappelijk onderwijs. Telkens wordt hier een zelfde indeling gehanteerd :

- a) aantal leerlingen/studenten en gediplomeerden;
- b) instroom in de betreffende sector;
- c) uitstroom uit de sector.

Stroomplaatjes (pag. 147 t/m 178):

Deze plaatjes zijn een grafische weergave van de tabellen 1.8 (overgangen in fracties) en 1.9 (overgangen in aantallen).

Historische tabellen (pag. 179 t/m 193):

Hier worden gedetailleerde historische gegevens gepresenteerd over aantallen leerlingen/studenten en aantallen gediplomeerden per onderwijssoort, ook afzonderlijk voor vrouwen en mannen.

Alle tabellen van dit deel zijn via internet beschikbaar, zie:

<http://www.minocw.nl/begroting/publicaties>

Het hier te downloaden .zip bestand bevat spreadsheet-bestanden waarin al deze tabellen voorkomen. De prognosetabellen omvatten een langere historische periode (meestal vanaf 1990) dan de periode waarover ze in de papieren publicatie zijn afgedrukt.

Zo mogelijk kunnen ook tabellen die niet in deze publicatie zijn opgenomen per email (fez-ir@minocw.nl) beschikbaar gesteld worden.

Inhoudsopgave stroomplaatjes

OCW, voltijd

PO	bao	149
	sbao	150
	so-wec	151
	vso-wec	152
VO	vo-lj1	153
	vo-lj2	154
	brj3	155
	vmbo-3	156
	vmbo-4	156
	havo-3	157
	havo-4	158
	vwo-3	159
	vwo-4	160
	vwo-5	161
	lwoo	162
	pro	163
BVE	bol_3/4	164
	bol_1/2	165
HBO	hbo-1	166
WO	wo-1	168

OCW, deeltijd

BVE	bol-dt	169
	bbi_3/4	169
	bbi_1/2	170
HBO	dt-hbo1	171

LNV

	vboa1	172
	lwooa1	172
	bola_3/4	173
	bola_1/2	174
	bbia	175
	hao1	176
	woa1	178

Bijlage 1 Bronvermelding van gebruikte basisgegevens

1. Strategische stromen

Dit betreft een deelverzameling uit de onderwijsmatrices 1983 t/m 2007, bestaande uit een geselecteerd aantal herkomsten en bijbehorende stroomaantallen. Het betreft de volgende herkomsten: bao (naar groep), so, vso, de eerste twee gemeenschappelijke leerjaren in het vo, gediplomeerden voltijd-onderwijs naar onderwijssoort, bevolking buiten alle onderwijs.

Bron : 1983 t/m 1990: CBS-onderwijsmatrices, met uitzondering van instroomgegevens van bbl (uit OVL-tellingen); herkomst-aantallen bao naar groep zijn geschat op basis van bestanden bao naar leeftijd.
1991 t/m 2007: CFI-onderwijsmatrices; voor de jaren 2000 t/m 2007 zijn ook alle niet-strategische stromen (op een hoger aggregatieniveau) ter sturing in het model gebruikt

2. Matrix 2000

De volledige CFI-onderwijsmatrix 2000, die door CFI in samenwerking en overleg met het CBS en het OCW-kerndepartement wordt geproduceerd. Ten opzichte van vorige edities van de CFI-onderwijsmatrices is de specificatie verder uitgebreid. Met name geldt deze uitbreiding het onderscheid naar inschrijvingsjaren van de hogerejaars in hbo en wo.

Bron voor de stroomgegevens, gespecificeerd naar bestemmings-onderwijssoort:

po: CFI voor stromen tussen bao en (v)so; doorstroom binnen bao is geconstrueerd op basis van bestanden bao naar leeftijd
vo: CBS: ILT+ telling
mbo: CFI: beleidstelling + koppeling ERR-lesgeldadministratie
hbo, wo: CFI: onderling gekoppelde bestanden afkomstig van de IBG-groep: CRIHO, ERR en RASP.

3. Leeftijdsgegevens

Voor 1999/00 en 2000/01 de aantallen leerlingen/studenten naar geboortejaar.

Bron : CFI

4. Telgegevens

Dit betreft aantallen leerlingen/studenten voor de jaren 2001/02 t/m 2008/09 en aantallen gediplomeerden voor de jaren 2000/01 t/m 2007/08.

Bron: OCW / LNV

- po : leerlingentellingen per 1 oktober van basisonderwijs en (voortgezet) speciaal onderwijs
- vo : ILT (integrale leerlingen telling) per 1 oktober, aangevuld met :
 - aantallen leerlingen vso-lom en vso-mlk uit de tellingen van het vso; vanaf 2003/04 is gebruik gemaakt van de basisregistratie onderwijsnummer (BRON-VO)
 - gediplomeerden uit tellingen van de Onderwijsinspectie (verdeling naar geslacht en vbo/lwoo komt uit de ILT), vanaf 2006/07 uit BRON-VO

mbo: deelnemerstellingen per 1 oktober; vanaf 2004/05 is hier gebruik gemaakt van de basisregistratie onderwijsnummer (BRON-BVE), voor de gediplomeerden geldt dit vanaf 2007/08

hbo : tellingen per 1 oktober, ontleend aan CRIHO

wo : tellingen per 1 oktober, ontleend aan CRIHO

landbouwonderwijs : conform de OCW-tellingen van vo, mbo, hbo en wo

Status : De laatste tellingen, d.w.z. leerlingen/studenten 2008/09 en gediplomeerden 2007/08 zijn voorlopig, de gegevens van voorafgaande jaren zijn definitief.

5. Bevolkingsraming

Dit betreft de historische bevolkingsaantallen t/m 1 januari 2008 van het CBS en de bevolkingsprognose 2008.

Bijlage 2 Lijst met begrippen en afkortingen

Begrippen

Bestemming (bij uitstroom)

Onderwijskundige situatie (een onderwijssoort of “geen ow”) van leerlingen/studenten/deelnemers in het volgend jaar.

Deelnemer Persoon die op 1 oktober staat ingeschreven in het mbo.

Gediplomeerde Persoon die tussen twee volgende peildata (1 oktober) een of meerdere diploma’s heeft gehaald.

Geen ow Geen onderwijs, d.w.z. dat deel van de bevolking dat in het betreffende jaar geen bekostigd voltijd of deeltijd onderwijs volgt.
Dus als de herkomst (bij instroom) = geen ow, dan betekent dit dat men in het voorgaande jaar geen onderwijs gevolgd heeft. Als de bestemming (bij uitstroom) = geen ow, dan betekent dit dat men in het volgend jaar geen onderwijs volgt.

Herkomst (bij instroom)

Onderwijskundige situatie (een onderwijssoort of “geen ow”) van leerlingen/studenten/deelnemers in het voorafgaande jaar.

Instroom Voor po, vo en mbo: degenen die in het voorgaande jaar niet waren ingeschreven in de betreffende onderwijssoort.
Voor hbo en wo: degenen die nooit eerder waren ingeschreven in de betreffende onderwijssoort, de zgn. “eerstejaars hbo-Nederland” resp. “eerstejaars wo-Nederland”.
Degenen die in het voorafgaande jaar niet waren ingeschreven in het hbo respectievelijk wo maar wel in een eerder jaar worden dus niet meegeteld in de instroom, bij po, vo en mbo gebeurt dit wel.

Jaar Schooljaar (in po of vo) of studiejaar (in mbo/hbo/wo).
In deze publicatie wordt bij aantallen leerlingen/studenten/deelnemers een dubbele jaaraanduiding gebruikt. Bijvoorbeeld: 2000/01 heeft bij leerlingen/studenten/deelnemers betrekking op de teldatum 1 oktober 2000; bij gediplomeerden heeft 2000/01 betrekking op de periode tussen 1 oktober 2000 en 1 oktober 2001.
Voor instroom en uitstroom wordt in deze publicatie een enkele jaaraanduiding gebruikt om aan te geven in welk jaar de overgang tussen schoolsoorten plaatsvindt. Bijvoorbeeld: het jaar 2000 heeft bij instroom betrekking op degenen die op 1 oktober 2000 waren ingeschreven in de betreffende onderwijssoort en op 1 oktober 1999 niet in die onderwijssoort waren ingeschreven; bij uitstroom heeft het jaar 2000 betrekking op degenen die op 1 oktober 1999 waren ingeschreven in de betreffende

onderwijssoort en op 1 oktober 2000 niet in die onderwijssoort waren ingeschreven.

Leeftijd Leeftijd zoals personen deze hebben op 31 december volgend op de peildatum van 1 oktober.

Leerling/student/deelnemer
Persoon die op 1 oktober staat ingeschreven in de betreffende onderwijssoort.

Leerling Persoon die op 1 oktober staat ingeschreven in het po of vo.

Student Persoon die op 1 oktober staat ingeschreven in het hbo of wo.

Uitstroom Degenen die in het volgende jaar niet meer staan ingeschreven in de betreffende onderwijssoort.

Afkortingen

De schoolsoorten hieronder vermeld zijn door OCW bekostigd onderwijs tenzij anders is aangegeven.

ALS avo/vbo	Adviesgroep Leerlingen- en Studentenramingen voorgezet onderwijs, exclusief lwoo en pro
bao	basisonderwijs
bbao	bevolking buiten alle onderwijs (= geen ow)
bbl	beroepsbegeleidende leerweg, exclusief groen onderwijs (leerlingwezen)
bbl_1/2	beroepsbegeleidende leerweg, niveau 1 en 2 (primaire opleidingen)
bbl_3/4	beroepsbegeleidende leerweg, niveau 3 en 4 (voortgezette opleidingen)
bbla	beroepsbegeleidende leerweg, sector groen ; bekostigd door LNV
bol	beroepsopleidende leerweg, voltijd, exclusief groen onderwijs (het voormalig middelbaar beroepsonderwijs)
bol_1/2	zie bol, niveau 1 en 2 (de korte opleidingen in het mbo)
bol_3/4	zie bol, niveau 3 en 4 (de lange opleidingen in het mbo)
bola	beroepsopleidende leerweg, sector groen ; bekostigd door LNV
bola_1/2	beroepsopleidende leerweg, sector groen, niveau 1 en 2 ; bekostigd door LNV
bola_3/4	beroepsopleidende leerweg, sector groen, niveau 3 en 4 ; bekostigd door LNV
bol-dt	beroepsopleidende leerweg in deeltijd
BPV	beroepspraktijkvorming (stage-component binnen een mbo-opleiding)
brj	brugjaren in het voortgezet onderwijs
bve	beroepsonderwijs en volwasseneneducatie
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CEP	Centraal Economisch Plan
CFI	Centrale Financiën Instellingen
CLR	Coördinatiegroep Leerlingen Ramingen
CPB	Centraal Planbureau
CRIHO	Centrale Registratie Inschrijvingen Hoger Onderwijs
CROHO	Centrale Registratie Opleidingen Hoger Onderwijs

CVI	Commissie voor indicatiestelling
dt	deeltijd onderwijs
dt-hbo-1	eerstejaars hbo, initiële en master fase Nederland in deeltijd-hbo, d.w.z. ingeschrevenen in de initiële fase deeltijd-hbo die nooit eerder in het hbo waren ingeschreven plus ingeschrevenen dt- master fase die nog nooit eerder in het hbo-master fase stonden ingeschreven.
ERR	Examen Resultaat Registratie (centrale registratie van vo-examens)
g-lwoo	gemeenschappelijke leerjaren lwoo
geen-ow	geen onderwijs, dat deel van de bevolking dat geen door OCW of LNV bekostigd onderwijs volgt
GJZ	gesloten jeugdzorg
hao	hoger agrarisch onderwijs (hbo-groen), voltijds; bekostigd door LNV
havo	hoger algemeen voortgezet onderwijs
havovwo3	het derde leerjaar van het havo en het vwo samen
hbo	hoger beroepsonderwijs, voltijds
hbo-1	eerstejaars hbo- initiële en master fase Nederland in voltijd-hbo, d.w.z. ingeschrevenen in de initiële fase voltijd-hbo die nooit eerder in het hbo waren ingeschreven plus ingeschrevenen master-fase die nog niet eerder in het hbo-master fase stonden ingeschreven.
hbobo	hbo sector opleiding leerkrachten bo (pabo), voltijds
hbovo	hbo sector opleiding leerkrachten vo, voltijds
hboe	hbo sector economie, voltijds
hbogm	hbo sector gedrag en maatschappij, voltijds
hbogz	hbo sector gezondheid, voltijds
hboo-M	hbo sector lerarenopleiding in de master-fase, voltijds (incl. hbo sector gezondheid in de master-fase, voltijds)
hbot	hbo sector techniek, voltijds
hbotc	hbo sector taal en cultuur, voltijds
hbotc-M	hbo sector opleidingen taal en cultuur in de master-fase, voltijds
ho	hoger onderwijs (hbo + wo)
IBG	Informatie Beheer Groep
ivbo	individueel voorbereidend beroepsonderwijs (oude naam voor lwoo)
JJI	Justitiële Jeugd Inrichtingen
Kennis/PSB	directie Kennis, afdeling Prognoses, Scenario's en Beleidsstatistiek
LGF	Leerling-gebonden financiering (voor leerlingen die onderwijs volgen in het basisonderwijs i.p.v. in het speciaal onderwijs)
lj	leerjaar
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
lwoo	leerwegondersteunend onderwijs : onderdeel van het nieuwe vmbo, kan beschouwd worden als de voorzetting van ivbo en vso-lom

lwoo	leerwegondersteunend onderwijs, sector groen; bekostigd door LNV
lwoo-t	leerwegondersteunend onderwijs, sector techniek
lwoo-tl	leerwegondersteunend onderwijs, theoretische leerweg
lwoo-v	leerwegondersteunend onderwijs, sector verzorging
mavo	middelbaar algemeen voortgezet onderwijs
mbo	middelbaar beroepsonderwijs, vanaf 1997 bestaat deze uit bol + bbl
niv	niveau (in het middelbaar beroepsonderwijs)
OCW ow	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap onderwijs
OLS	Ordinary Least Squares (kleinste kwadraten)
phao	deeltijd hoger agrarisch onderwijs (hbo-groen); bekostigd door LNV
phavo	deeltijd havo
phbo	deeltijd hoger beroepsonderwijs
phbobo	deeltijd hbo sector opleiding leerkrachten bo
phbovo	deeltijd hbo sector opleiding leerkrachten vo
phboe	deeltijd hbo sector economie
phbogm	deeltijd hbo sector gedrag en maatschappij
phbogz	deeltijd hbo sector gezondheid
phboo-M	deeltijd hbo sector lerarenopleiding in de master-fase (incl. deeltijd hbo sector gezondheid in de master-fase)
phbot	deeltijd hbo sector techniek
phbotc	deeltijd hbo sector taal en cultuur
phbotc-M	deeltijd hbo sector opleidingen taal en cultuur in de master-fase
phvwo	deeltijd havo en vwo
pmavo	deeltijd mavo
pmeao	deeltijd meao (middelbaar economisch en administratief onderwijs)
po	primair onderwijs (bao+sbao+ (v)so-wec)
pro	praktijkonderwijs : onderdeel van het nieuwe vmbo, kan beschouwd worden als de voorzetting van vso-mlk
pvwo	deeltijd vwo
RASP	vooraanmeldings-registratie hoger onderwijs
REC	regionaal expertise centrum
RR..	referentieraming met .. het betreffende jaar
sbao	speciaal basisonderwijs, kan beschouwd worden als de voortzetting van de schoolsoorten so-lom en so-mlk
SCP	Sociaal Cultureel Planbureau
sfb	studiefinancieringsbeleid
so	speciaal onderwijs
so-lom	speciaal onderwijs, schoolsoort lom (leer- en opvoedings-moeilijkheden), is met ingang van 1999/00 opgenomen in het vmbo (met name het lwoo)
so-mlk	speciaal onderwijs, schoolsoort mlk (moeilijk lerende kinderen), is met ingang van 1999/00 opgenomen in het vmbo (met name het pro)

so-wec	overig speciaal onderwijs, vallend onder de Wet op de Expertise Centra
svo-lom	zie: vso-lom
svo-mlk	zie: vso-mlk
vavo	voorgezet algemeen volwassenenonderwijs
vbo	voorbereidend beroepsonderwijs
vboa	voorbereidend beroepsonderwijs, sector groen; bekostigd door LNV
vbo-ev	voorbereidend beroepsonderwijs, sector economie en verzorging
vbo-t	voorbereidend beroepsonderwijs, sector techniek
vmbo	voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs, ingevoerd in 1999/00, kan beschouwd worden als de voortzetting van mavo en vbo
vo	voortgezet onderwijs
vo-brj	vmbo, havo en vwo leerjaren 1 t/m 2 en het gemeenschappelijke derde brugjaar
vo-2	havo en vwo leerjaren 4 en hoger, tweede fase voortgezet onderwijs
vso	voortgezet speciaal onderwijs
vso-lom	voortgezet speciaal onderwijs, schoolsoort lom (leer- en opvoedingsmoeilijkheden), is met ingang van 1999/00 opgenomen in het vmbo (met name het lwoo)
vso-mlk	voortgezet speciaal onderwijs, schoolsoort mlk (moeilijk lerende kinderen), is met ingang van 1999/00 opgenomen in het vmbo (met name het pro)
vso-wec	(overig) voortgezet speciaal onderwijs, vallend onder de Wet op de Expertise Centra
vt	voltijd
vwo	voorbereidend wetenschappelijk onderwijs
WEB	Wet Educatie en Beroepsonderwijs
wo	wetenschappelijk onderwijs
wo-1	eerstejaars wo-Nederland, d.w.z. ingeschrevenen in wo die nooit eerder in het wo waren ingeschreven
woa	wetenschappelijk onderwijs, sector groen; bekostigd door LNV
woe	wetenschappelijk onderwijs, sector economische wetenschappen
wogm	wetenschappelijk onderwijs, sector gedrags- en maatschappijwetenschappen
wogz	wetenschappelijk onderwijs, sector gezondheidszorg
wogz-PM	wetenschappelijk onderwijs, postdoctorale opleidingen gezondheidszorg
won	wetenschappelijk onderwijs, sector natuurwetenschappen
won-PM	wetenschappelijk onderwijs, postdoctorale opl. natuurwetenschappen
woo-PM	wetenschappelijk onderwijs, postdoctorale lerarenopleiding
wor	wetenschappelijk onderwijs, sector rechten
wotc	wetenschappelijk onderwijs, sector taal en cultuur
wote	wetenschappelijk onderwijs, sector techniek
wsns	weer samen naar school
WU	Wageningen Universiteit
wv	waarvan

Toevoegingen aan afkortingen:

Een nummer achter een van de afkortingen geeft het rangnummer van een leerjaar of inschrijvingsjaar aan (met uitzondering van vo-2).

Een (-)d achter een afkorting geeft aan dat het gediplomeerde leerlingen of studenten betreft.

Bijlage 3 Opstellers van deze publicatie

Deze publicatie is opgesteld door de afdeling Kennis/PSB van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Aan deze publicatie en de productie van de raming hebben de volgende personen meegewerkt:

G.A. Korteweg
M.M. Groeneveld

De vaststelling van de raming en de publicatie is gecoördineerd door de Coördinatiegroep Leerlingen Ramingen (CLR), hiervan zijn o.m. lid:

K.G.M. Weekenborg (voorzitter)
J.A. de Hoog (vo)
R. Lammerding (bve)
M. Warmerdam, M. Rosier (ho&s)
P.D.H. Boswinkel (fez)
A. Rutten (CFI)